Speculum diſci pline Sancti Bonauen ture ad nouicios.

126

¶ Incipit prologus in ſpeculū diſcipline ſeu libelluꝫ de minimis ad nouicios ſancti bonauenture.

Ad honeſtateꝫ tendentes / ī primis neceſſariū habent vt per exercitiuꝫ diſcipline virtutis titulū citiꝰ appꝛehēdere poſſint. Nā vt ait hugo de ſancto victoꝛe. Uſus diſcipline ad virtutē aīm dirigit. virtꝰ aūt ad beatitudinē ꝑducit ac ꝑ hoc iq̄t exercitiū diſcipline eē dꝫ nr̄a inchoatio ꝟtutis ꝑfectio / ꝓmiū ꝟtutis / et̄na btitudo. Uerū q̄ diſciplinā i noue cōuerſationis initio negligit ad eam poſt modū diſcipline applicat et foꝛmā quā pꝛio q̄s recipit vix deponit. Adoleſcens nāqꝫ iuxta viā ſuam etiam cum ſenuerit non recedet ab ea. Optima viuendi foꝛma eligēda eſt quā reddat aſſuetudo iocundam

¶ Pꝛimus autem ad pꝛofectum gradus defectꝰ cognitio magnaqꝫ omnino pꝛudenti ſecuritas viuendi modū noviſſe ꝯgruū ꝓ varia reꝝ et accidentiū qualitate nec minimū ē cōtēnere minima q̄ nō minima moribꝰ maculā eo turpius neglectu habita ingerūt quo vitari faciliꝰ cognita valuerūt. Pꝛoinde q̄ ſpū dei aguntur moꝛalibus documentis intendunt que tamen ſuperbi et fatui contemnentes / nunc ſuperſtitiones / nunc cerimonias vocant aut certe calumniis fucatis impugnant. Nec enim ſtultus verba pꝛudentie recipit niſi ea dixeris que verſantur in coꝛde eius. Hic ergo tractatulꝰ ꝑ ſupioꝛū īpoſitionē exactꝰ rudi q̄dē iuxta ſcribentis ruditatem et intenti exigentiā ſtilo ex diminutis quoqꝫ nudis ob bꝛeuitatem incompactiſqꝫ interdū ſed congruis ꝓ moꝛum traditione ſeu

tentiis editus nouis chriſti diſcipulis ꝓ aliquali ſpe
culo inſpiciendus ꝓponitur. vt ꝑpauca ſibi ꝓpoſita
occaſionaliter fiant in pluribus cautiores. Da ſapiē
ti occaſionē ait ſalomon et addet ei ſapientia. ¶ At-
tēdant tñ quedā hic accipienda fore cōiter ⁊ magis
et minus pro loco et tpe obſeruanda. lȝ non ſemꝑ pro
ſingulis conditionum modificatio replicetur. Pru-
dēs vt rerū varietas exigit/ita ſe accōmodat tpi non
ſe in aliquibus mutās ſed potius aptās ſicut manus
que eadē eſt cū in palmū extenditur et cū in pugilluȝ
conſtringitur. Nec moueat ſi qua pro iunioribus im
ꝑtinentia videantur. proinde iunior in his ſepe q̄ ipȝ
excedunt inſtruitur: vt ſeniorꝝ ſe ꝓpoſito applicans.
ſit quātum congruit aptior ad agēda cautior ad ca
uenda. ¶ Prolixitatē forte tritus ſi quis fuerit inſpe
ctor cauſabitur. ſed neceſſariā in exꝑtis dicendorum
expreſſionē aduertat nec facile rudes pro quibus eſt
opera generalibus poſſe comitatibꝰ. i. breuibus ⁊ icō
pletis ſententiis erudiri. aut conciſis paſſim profice-
re paradoxis. Unoqȝ nichilominus nouerit titulo mł
ta qñqȝ ꝯſtringi que ſpecialē requirerent explicanda
tractatum. ¶ Duas aūt ꝑticulas principalem vcȝ ⁊
in accidentalē huius operis ſeries hȝ. Principalis dī
uidit i duas. In quaꝝ prima de ꝑparatoriis ad diſci
plinam et aliquibus eius effectibus incidenter: in ſe-
cunda de ipſa plenius tractatur. Preparatoria ſūt
ꝑ modū principii medii: et poſtremi. Depoſitio vetu-
ſtatis ſtabilitas mentis aduerſus temptationes dya
boli. Et ſubiectionis humilitatis. Primum prepara
tionē inchoat. Scdm continuat. Tertium vero con-
ſummat. Scda erit vbiqȝ maiorum ⁊ minorꝝ paragra
phorū diſtinctio ad ſerici et ordis euidētiā ampliorē

¶ De vetuſtatis depoſitione. Cap. i.

DEponendus eſt ſcd̄m apoſtolum vetus homo et induendus eſt nouus quod pfecte implent qui tranſitorijs abdicatis non ſolum peccata verū etiam occaſiones fugiunt peccatorū veterique fermēto per puram confeſſionem plenius expurgato: in vite nouitate perfecta ſoli preeligunt domino militare ¶ In odore igitur vnguentorum chriſti per compendioſam et tantam ſacre religionis ſemitam currere cupientes p̄us rerum temporalium faſciculos deprimentes abijciant. vt ab omni tam poſſeſſione q̄ʒ cura penitus expediti. chriſtuʒ dominū expedite ſequātur et nō ſint ei tēptationis occaſio vel ruine. ¶ Quod ſi ante religionis ingreſſum nō fuerint expediti: poſt ingreſſum ſaltem expeditionem huiuſmodi per alias perſonas: vel per litteras iuxta ſuperioris arbitriuʒ q̄ʒta poteſt acceleratione pcurēt. nō expectatis oportunitatibus: aut vtilitatibus deceptorijs quas frequenter dyabolus ſub ſpecie pietatis ſuggerit. Summa ſit eis vtilitas: vtilitates huius mundi: contēnere propter xp̄m iuxta verbum ſancti hieronymi. Nemo renunciaturus ſeculo bene poteſt vendere que cōtēpſit vt vēderet. ſi habes inquit in poteſtate rē tuaʒ vende: ſi non habes pijce. totum vero dedit qui ſeipſum obtulit. Poſt religionis ingreſſum continuo debent confeſſioni faciende vacare: et de omnibus que in ſeculo a pueritia commiſerunt ad memoriā quantū poterunt ſtudioſa ſollicitudine reuocatis gn̄aliter cōſiteri. Malorum namque confeſſio: initium eſt bonoruʒ Ordinis ergo ſtatus reijcit res atque reatus.

¶ De conſtantia mentis et cautela contra tentationes dyabolicas. Ca. ij.

QVonſam autem pharao ꝑſequitur iſraelem fu-
gientem et contemptꝰ ſurgit in ſcandala nunc
aperte nunc occulte ſub ſpecie boni periculoſus tem
ptãs/faciant quod ſcriptum eſt. Fili accedẽs ad ſer
uitutem dei ſta in iuſticia et timore et prepara aii-
mam tuam ad temptationem. ¶ Solent precipue vi
res temptationi prebere fluctuatio mentis circa pro
poſitum ingreſſure: vel ingreſſe religionis: tarda te
pidaqꝫ repulſio et deiectio ſpiritus deſolati. Eapro-
pter imprimis in propoſito ſancto cor ſuum omnino
ſtabiliant et conforment ne velut harundo/diuerſis
ventorum flatibus agitati vacillent. Optimũ eſt in-
quit apoſtolus gratia ſtabilire cor. Et proſper ait.
Quemlibet hominem/donec ſe in eo quod elegit cer
ta diffinitione confirmet velut in quodam delibera-
tionis incerte biuio conſtitutum diſerpit ipſa diuerſi
tas voluntatum. Virtus inquit hortatur et prouo
cat vt diffinitionis ambiguitate depoſita ꝓpoſitum
ſpiritale ſuſcipiat perſeueraturum ſe ĩ ſuſcepti labo
re propoſiti non ſua poſſibilitate: ſed domini miſera
tione confirmet. Cogitet quanti et quante potuerũt
et poſſunt quod ſe poſſe deſperat. Vnde illi potuerũt
inde ſe poſſe firmiter credat. Meminerit illud apo
ſtoli. Fidelis deus qui vocauit vos qui etiam faciet
ꝛc. Qui ſperant in domino mutabunt fortitudinem
current et non laborabunt: ambulabunt et non defi
cient. Ad hoc temptationum et cogitationum mala
rum viriliter principijs: et abſqꝫ mori diſpendio eſt
obſtandum. Quod ſi earum inſultus ſpiritum inq̃e
tent non ſolum familiaris confeſſor: verumetiam fra
tres alij ſeniores ſunt in adiutorium aduocandi: vt
vnius debilitas/multorum adiutorio ſuſtentetur.

Frater qui adiuuatur a fratre quaſi ciuitas firma. Qui autem vulnus detegere vel auxilium petere negligit ſua non immerito negligentia petit. Deniqꝫ cum dyabolus ſerui dei ſpiritum per triſticiam deijcere ſtudeat ipſam ſi quando irripſerit citius repellentes chriſti domino: qui datorem hylarem diligit in cordis leticia famulentur accidentes ſollicite ne de ſua vnqꝫ vocatiõe ingrati aut tepidi regratiatores appareant coram deo: vbi ſol radiat gratie nubilum turbationis abſcedat. Solet in aqua turbida latere piſcaturus animam coluber tortuoſus. Maximum inhabitantis gratie ſignum ſpiritualis leticia. Porro qui vocantis gratiam non agnoſcit indignum ſe vocationis fructu cõſtituit. Beneficijs ingratus exhibitus ineptus efficitur exhibendis ¶ Valet quoqꝫ interdum conuerſis pro anime ſalute mutatio loci. Plerumqꝫ enim dum mutatur locus mutatur et mẽtis affectus. Valet pro mentis tentationibus impulſe preſidio. valet pro morum citius ac perfectius aſſequendo peculio/extra cognationem et patriam vel ad tempus ſecedere. ¶ Verum qꝛ per ſe nullo modo ſufficerent ad machinamenta dyaboli repellēda/ad chriſtũ propter quẽ oĩa contempſerunt qui eſt tantorum refugium et debilium fortitudo qui ſe fideliter inuocantibus facit cum tentatione prouentũ: vt valeant ſuſtinere crebris ſupplicationibus et deuotis recurrant: vt qui eos dignatus eſt de fornace babilonis eripere/bonum in eis perficiat quod incepit Frequens et feruens oratio diſſipat omne malum. Olle feruenti muſce non incident.

¶ Quomodo neceſſaria ſit ad diſcipline ſuſceptionem humilitas. Capitulum .iij.

DEniqꝫ quoniā vt ait hugo. Sicut cera niſi priꝰ emollita fuerit: formam non recipit: ſic ⁊ homo quidem ad formam virtutum non flectitur niſi ab omni elationis et contradictionis rigore per humilipium humilietur. Neceſſe habent qui diſcipline cupiunt moribus informari. vt humilitatis radicez in corde figere ſtudeant: et tumorem proprie voluntatis preſumptionis et irreuerentie vicia que a ſuperbia procedere ſolent: tam in r e q̄ in ſigno vigilantiꝰ caueant: vt humilitas ancille more: locum preparet diſcipline.

¶ De captiuatione voluntatis ꝓprie. Cap. iiij.

VOluntatem itaqꝫ propriam ingenti curent ſtudio captiuare. Quid enim prodeſt ſub vnius ordinatione viuentibus ꝙ facultates ſuas abijciūt ſi proprias voluntates non relinquunt: cum ſit preſtantius voluntatibus renūciare q̄ rebus? Tota religionis perfectio in voluntatis ꝓprie abdicatione conſiſtit. quare potiſſimum perfectionis ad diſcipline induſtrius appetitor voluutatibus proprijs edomādis: et preſidentium nutui ſubiugandis inuigilat. ¶ Profecto in duobus erit ſubiecte probatio voluntatis: ſi vz in iniunctis deuote obediat et in agendis ſuis ſemper habere auctoritatez obedientie non obmittat. Primi hoc eſt obedientie in iniunctis patet neceſſitas: patet et meriti magnitudo. Nam quicquid vice dei precepit homo: quod non ſit tamen certum diſplicere deo: hoc omnino accipiendum eſt: quaſi p̄cipiat deus. Ad meritum etiaz melior eſt obedientia quam victime ſancteqꝫ obedientie holocauſto: nichil deo gratius exhibetur. Nemo ad profectionis ſe

mitam currendam magis expeditus ꝙ verus obedi
ens. Quamobꝛem obedientie filij ſe totos ad obedi
entium exponant: mox q̃z vt pꝛelati vocem audierit
quaſi diuinitus imperetur moꝛam pati neſciant ſed
relictis omnibus ad iniuncta queq̃z fideliter exequē
da pꝛompta deuotione cōſurgant vt vicino obedien
tie pede velut vno momento iubentis vocem facti ex
hibitione ſequantur. Perfecta obedientia ſua imp
fecta relinquit. Quinimmo nec bonus obediens ver
bum expectat vbi de ſuperioꝛis ſibi conſtiterit volun
tate. Illum autem optimum dixerim obedientie gra
dum cum eo animo opus iniunctum recipitur quo ⁊
pꝛecipitur cum ex voluntate iubentis pendet inten
tio exequentis Nunꝙ de maioꝛum ſententia iudicēt
quoꝛum officij eſt obedire et illoꝛum implere q̄ iuſſa
ſunt. Deinde ſi ad pꝛofectum volunt obedientie per
uenire conſtanti ſecum deliberatione pꝛoponant de
uote ſemper ad omnia obedire. Si quis igitur gra
ue vel impoſſibile foꝛte iniungitur ſuſpiciant quidez
cum omni manſuetudine iubentis imperiuz. Quod
ſi omnino ſuarum virium pondus excedat impoſſibi
litatis ſue cauſas ei qui pꝛeeſt patienter et opoꝛtune
inſinuent non ſuperbiendo vel contradicendo vel a
lias leui murmure reſiſtendo ſi adhuc ſuperioꝛ ī ſua
manſerit ſententia ita ſibi nouerit expedire et ex ca
ritate de adiutoꝛio dei confiſi obediant. Chꝛiſtus fa
ctus eſt pꝛo nobis obediens vſq̃z ad moꝛtem moꝛtem
autem crucis. Qui licet patrem pꝛo calicis tranſ
latione clamauerit continuo tamen ad iunxit. verum
tamē non mea voluntas ſed tua fiat Non ſolum ma
ioꝛibus ſed ſibi etiam inuicem obedientiam certam
impēdant. Incumbit enim chꝛiſti diſcipulo vt omni

petēti ſe tribuat:⁊ exēplo apoſtoli volūtarios ſe oīm
ſeruos cōſtituāt. Sūtq; vt ſcriptū eſt ſubiecti inuicē
in timore xp̄i. ¶ Scd̄i neceſſitas:hoc eſt obediētie in
agēdis/ne q̄d videlicet ſine obedientia p̄ſumat̄:quia
ſimplicioribus forte aliquibꝰ minus ptꝫ:aliquanta
videtur ꝓſecutione tangenda. Habenda eſt plane in
agēdis obedientie ſancte auctoritas ſine qua:nec eti
am ipſa bona/bona ſunt voluntas ſiquidem propria
boni virtutem infirmat. Sanctus bernardus ſup cā
tica ait. Grande malum propria voluntas qua fit in
quit vt bona tua:bona nō ſint. Etenī ſi in die ieiunij
mei inueniatur voluntas mea non tale ieiunium ele
git dominus:nec ſapit illi ieiunium meum quod non
obedientiam:ſed vitium voluntatis proprie ſapit.
Et ſubdit. Ego autem non ſolum de ieiunio:ſed de
ſilentio/de vigilijs/de oratiōe/de lectiōe/de ope ma-
nuum poſtremo:de omni obſeruātia monachi vbi in
uenitur voluntas ſua in eo:et non obedientia magi
ſtri ſui iꝑm ſentio:minime prorſus obſeruantias il-
las.et ſi bonas in ſe inter virtutes cenſuerim depu-
tādas. ¶ Itaq; noui chriſti diſcipuli ſemetipſos pe-
nitus abnegantes in agendis ſuis:id eſt in operatio
nibꝰ locutionibꝰ ⁊ rerū quarūlibet vſu non ꝓpriam
volūtatē:ſed ſupiorum in q̄bus diſpoſitionē ſequant̄
¶ Pro q̄bus tñ ſit ſpecialis leoꝝ licentia vel aſſenſꝰ
habēdus cōſiderari oportet. ¶ Et primo circa opera
tiones videndum. Nā ea ꝝ.quedam communes ſeu
conuentuales:quedam ſpeciales ſeu perſonales eſſe
noſcuntur. Specialiuꝫ enim quedam ad proximum
quedam ad pſonam ptinent opantis. Pro conuen-
tualibus q̄ cōmune ſimul attingunt collegiū exequē
di nō eſt licentia requirenda cū adhmōi ſit eatenus

ſuperiorum licentia:immo impoſitio generalis vt ea
que ſiue in choro:ſiue in reffectorio:ſiue in alibi mō
ꝑdicto ad vite ꝯuētualis ꝯſuetudinē ꝑtinent nullus
conuentualis auctoritate ꝓpria preter euidentē ne
ceſſitatē licite ꝑtermittat. Inde eſt ꝙ ab officio cho
ri ab aliqua vꝫ hora canonica. vel a cōi conuent⁹ re
fectione aut a conuentualibus:alijs queqꝫ abſqꝫ licē
tia remanere:vel aſſiſtentē recedere his necdū in col
legio cōſummatis nō licet. ¶ Pro ſpecialibus ad ꝓ
ximi alterius fratris neceſſitatem ſpectātib⁹ nullus
communis ſeu conuentualis vite/conſuetudini/aut
executioni ſpecialiter iniunctorum impedimentum
ꝑſtātibus nequaqꝫ ad ſuperiores:ſicut nec pro com
munibus:pro licentia dixerim recurrendum:cum ſe
cundum apoſtolum. Alter alterius onera portare:et
ꝑ caritatem ſpiritus ſeruire inuicem debeamus. Ve
rumetiam tempe quo conuentualia:vel alia iniun-
cta fieri debent:non ſunt preter licentiam ſpecialia
ſeu gratuita huiuſmodi facienda Illa quoqꝫ que ad
quotidiana cōmuniū officioꝝ obſequia vl' ad ꝓximi
neceſſitatē nō ꝑtineāt corꝑalem:quale eſt ſcribere in
quaterno ⁊ alia hmōi ſimilia:maxie ſi occupatiōem
ꝓlixiorē īducūt:agēda ſūt de ſuꝑioꝝ aſſenſu ¶ Pro
ſpālibus ad ꝑſonā oꝑantis ſpectantibus. ſiue ad car
nis mortificatiōeꝫ ꝑtineāt vt ſunt vigilie nimis lōge
vl' abſtinētie ſinglares:ſiue ad exercitiū ſpectēt:oꝑis
manualis ꝑ ſe vl' ꝑ aliū faciēdi licētia qrat ſine qua
religioſ⁹ ſuas ſingularitates facere nō dꝫ qppe cui
nec corp⁹ ſuū hrē lꝫ ī ꝓpa volūtate. Et qđ ſine ꝑmiſ
ſiōe pr̄is ſpūalis fit ꝑſūptiōi deputabit ⁊ vane glie
nō mercedi. Nec pōt ſibi oꝑari ꝓuolito ſiue ꝓ ſcribē
do ſiue alia faciēdo ſiue ī reb⁹ ſuo vſui deputatꝭ vt ſ

libꝛi veſtes lecti et alia huiuſmodi aliter immutan-
do. Incõgrue quoqꝫ ꝓ nouo ſ res pluribus ſeruitura
mutat̃. Fit res frequenter ex mutatione deterioꝛ et
quod michi ſtudioſe coaptꝰ alijs diſcoapto. Hec de
operibus. Nec tamen negauerim ad minima ſeu exi
lia quedam: et vix reputanda alicuius momenti ſo-
lam ſufficere conniuentiam pꝛelatoꝛum. Circa locu
tionẽ hoc teneãt: vt corã ſupioꝛe maxime in capitulo
ſine eius aſſẽſu pꝛe habito non loquantur. Alias de
neceſſarijs et honeſtis loco et tempoꝛe debitis loqui
ꝓut eis oꝛdinatum fuerit poterunt ĩter fratres. Lo
cutio vero cum extraneis: ſiue ſeculares: licet fratri
bus obſequentes: ſiue religioſi quilibet fuerint: fra-
tribus nouicijs eſt ꝓbationis tp̃e penitus ĩterdicta
ſine fratre ꝓfeſſo qui omnia loquentis verba ⁊ reſpõ
dẽtis audiat ſine licẽtia ſpeciali ſine qua: nec ad poꝛ
tam: nec ad extraneos ip̃is indulget̃ acceſſꝰ. Perſo
nis tamen huiuſmodi ſi occurrerint poterunt incli-
nare vl' ſi locꝰ aut tp̃s loquẽdi fuerit poterint ſubter
fugere: bono mõ eos bꝛeuiter ſalutare. Si de loquen
do ſecum requiratur ab eis reſpondere humiliter de
bent ſe loquendi aut moꝛandi licentiam non habere.
Nulla ꝓꝛſus alia eoꝛum audiant verba: nec cuꝫ eis
aliquatenus ſedeant vel vlterius cõmoꝛentur: ſed ſi
locutionem neceſſitas exigit: vel honeſtas dicant ad
eos obtenta ſi poterunt licentia reuerſuros valeqꝫ re
cedendo potiꝰ faciant q̃ꝫ moꝛando. De licentia tñ
hmõi p̃lato eſt cautiꝰ ꝓuidẽdum vl' ab ip̃o tñ vel ab
eoꝝ ĩſtructoꝛe qui eſt eis ab ip̃o religiõis ĩgreſſu ſpe
cialiter aſſignandus ſemper cum p̃ſens in domo fue
rit requiratur ne a diuerſis non abſqꝫ vitãdum cõfu
ſionis periculo minus ꝓuide concedatur. Circa rece

ꝑtionem reꝝ diſtributionez et vſum qm̄ a ſuperioꝝ
auctoꝛitate dependent duo p̄cipue ſubditis attendē
da videnꝰ. Primum vt qui dat aliquid illud ex offi
cio poſſit dare ſcd̄m: vt det quidē non ſcd̄m ꝓpriam
voluntatem: ſed prout ſibi a ſuperioꝛe fuerit cōſtitu
tum: nec ſuperſiue dixerim ad officium attēdēdum
qui enim non habet officium adminiſtratiōis nichil
alijs debet commutare vel in fraudem hoꝛum dimit
tere poteſt. Rurſum ipoꝛum officialium officia ſunt
diſtincta. Alijs nā q3 neceſſarium rerum non tamen
ꝓcurandaꝝ eſt diſtributio cōmiſſa ab illis: aut nō ē
abſq3 licentia recipiēdū aliq̄d ſpeciale. Aliis aūt in-
xta diuerſa reruz officia cōis diſtributio reꝝ ꝯmittiꝰ
Ab his cōia ipa ſi oꝛdiarie qn̄. ſ. ⁊ vbi vel quo iuxta
ſui limitationem officii diſtribuere debent diſtribuūt
licite recipi poſſunt. qui vero extra oꝛdinarie poſtu-
lat ad licentiam ſuperioꝛis recurrat. Preter commu
nia ſupꝛadicta quicunq3 rem aliquā occulte ſine ſu
perioꝛum aſſenſu recipit h3 vel vtiꝰ a religionis de-
lirat licētia: ⁊ quicquid habet male habet. Porro cū
illud ꝓpꝛiū eſſe dicatur de quo diſponere licet iuxta
ꝓpꝛiā voluntatez oi aſſenſu alio circūſcridto nō pau
per: ſed dn̄s reputandus veſter q̇ rem q̄cunq3 aliꝰ
diſtribuēdo vt libet ſine ſuperioꝝ auctoꝛitate diſpē-
ſat. Res ſūt quidē cōes: ſed vſus diſpoſitio ꝑtinet ad
p̄latos vt ꝑ coꝝ curam ſingulis iuxta modū et regu
lā ſibi a ſctis aplis cōſtitutā ꝓut vnicuiq3 opus fue
rit diuidātur. Vſurpatus aūt ſine licentia rerū vſus
culpabiliter temereq3 p̄ſumitur ⁊ ꝑſus illicite vēdi
caꝰ. Statutū quoq3 religioſe mācipatiōis euadit q̇
i vſu ꝓpꝛio rē aliquā ſiue q̇buſdā alijs recipit aut
qd̄ maioꝛis culpe recepta occultās ſuperioꝛū indicio

non exponit. Qui rem ſibi collatam celauerit ſanctus auguſtinus eũ furti cẽſet in iudicio cõdẽnãdũ. Nulla eni res quam ſuperior non dederit. aut pmiſerit eſt licita proprium addicanti. ¶ Sunt qui oblata ſibi ſed prelato mox deferenda recipere licitum exiſtimant ſʒ regulari priuato receptionem occultam nõ dixeri eẽ tutã. In comodãdis pro cohabitantiũ indigentia rebus non eſt lex poſita charitati. Poſſum reʒ fratri petenti exponere concedandã non tamen impendere vẽdicandã. Proinde fratres nouicii nullatenus ſine licentia nec a ſeinuicẽ neqʒ a fratre neqʒ a quocũqʒ homine rem aliquã ſiue tabulas ſiue acum ſiue aliquid quodlibet accipere aut dare attemptant aliqua ratione. Sic nec litteras a ſe miſſas recipiant. aut aliquo caſu receptas aperiant que a portitore vel eo qui receperit eas prius debent ad ſuperiorem vel ſi ſuperior ordinauerit ad eoꝝ inſtructorem deferri. Sic nec rẽ alterius fratri vſui deputatam preter ipſius conſcientiam occupare licebit. ¶ Genus eſt furti et plerumqʒ turbationis occaſio rem fratris vſui deditam eo ſi adſit iſcio detinere. Poteſt fidelis ſeruus et prudens nonnulla pro loco et tempore facere de tacito vł probabiliter preſumpto ſuperiorum aſſenſu ad ipſuʒ deniqʒ finaliter acta queqʒ perauſum huiuſmodi relaturus. De cetero quicquid religioſꝰ boni facit aut dicit quod ſuo non nouerit diſplicere prelato a vere obedientie merito non fraudatur. Felix hec ſeruitus immo glorioſa libertas qua quis ſponte in regiã venditus ſeruitutem deum et eius vicarios potius ꝙ ſe ipm ſuper ſe regnare conſtituens ſue prorſus renunciat voluntati.

¶ De preſumptione tam in re ꝙ in ſigno. Cpm. v

PResumptionē interiorez et exteriorem ſummo-
pere fugiant. Interiorem vt ſenſum ſuum ſen-
ſui non preferant aliorum: nec de bonis a deo ſibi col
latis inaniter extollantur: ymo intantum ceteris ſe
interiores et viliores ex intimo credāt affectu vt nec
ſe aliquid eſſe exiſtiment. Nempe ſecundū apoſtoluz
qui ſe exiſtimat aliquid eſſe cuz nichil ſit ipē ſe ſedu
cit. Neminem ſpernant: neminem iudicent cum fre-
quenter humanum fallatur iudiciū. Et beato augu
ſtino teſte ſepe ſpecies facti ſe aliter habet aliter ani
mus facientis pie de omnibus que occurrerint ſenti
ant licet rei non intelligant rationem. Omnia per-
uerſe poſſunt peruertere mentes. Exterioris preſū-
ptionis et ſuperbie notā in omni actione ſua geſtu ⁊
verbo ſummo ſtudio fugiant que humilitatis ſunt
in omnibus amplexantes. ¶ Pretextu actiōis pre-
ſumptionis in officiis et in locis euitent. ¶ In offi-
ciis prelationis vel ordinis aut in aliis que aliquaz
videntur ſuperioritatem habere nichil ſibi vſurpent
Liber a culpa non eſt qui alienuz vſurpat officium.
¶ Preſente ſuperiore vel alio fratre maiore ꝗ̃ ipſi
fuerint ordine conſtituto ad incipiendū extraordina
rie officie ad benedicendū cibuz vel potum ad dan-
dum fratribus aquam benedictam vel ad alia hu-
iuſmodi ſe nulla tenus ingerāt. ¶ Ad diuinū quoqz
officium nequaꝗ̃ poſt ſeniores vel alios maioris ordi
nis gradu promotos proprio legant intectu quoniā
quidem nullus omnino in minori ordine conſtitutꝰ
poſt alium maioris ordinis premittendus eſt lege/
re niſi neceſſitate cogente vel legentium ordine per
mutato vt in aliquibus feſtis fieri ſolet/ preterꝗ̃ in
omelia quantum ad primam lectionez/ quā ratione

euangelii dyaconus legere ſolet Lectiones autē q̄ de
omelia ſuperſunt non ſunt ab aliis facile q̄ a ſacer-
dotibus pꝛeſumende. ¶ In choꝛo pꝛo; diſſonātia foꝛ
te cantantium vel aliam huiuſmodi cauſam manu
ad foꝛmam percutere in menſa ictu cultelli: vel quo
modolibet aliter ſignum cum ſono facere ab eis tan
tummodo fiat quoꝝ ſuper defectibus choꝛi vel men
ſe intendere ſpectat: nec huiuſmodi facile debent ab
aliis vſurpari. Multa enim ſunt ſuperioꝛibꝰ licita q̄
repꝛehenſibiliter ab aliis pꝛeſumerētur. ¶ Ad huc
quia nouiſſimum eligi locū magiſter ipē humilitatis
hoꝛtatur locis ſemp̱ nouiſſimis nouicii gaudeāt. Et
nunq̄ in choꝛo vel menſa ſeu alibi ad pꝛima ſe inge-
rāt loca. ſed ad ea potius a deo caute ac ſedula ſi va
luerint pꝛouiſione declinent vt vix ab aliis perpendā
tur. Alias omnino caueāt ne cōgregationis oꝛdinē
turbent et fiant inter alios pꝛo tumultus occaſione
notabiles. Cauendum pꝛoinde ne dum vitatur pꝛe-
ſumptio inoꝛdinationis accedat confuſio. Vitāda ē
vbiq̄ diſconuenientie nota maxime in cōgregatione
Locus vero ſuperioꝛ ad quam neceſſitas vel ſup̱io-
rum trahit inductio pꝛeſumptionis vicium non idu
cit. Poꝛro moleſta eſt humilitas que contentioni de
ſeruit. Si quando iuxta ſuperioꝛem: vel alios ſenio-
res neceſſario ſederint non ſe nimis applicent iuxta
eos. Iuniori ſi quidem aliquam a ſenioꝛe diſtanti-
am reuerentie ritus inducit. Antiquioꝛ autē frater
in oꝛdine vel alius in officio pꝛeeminens / licet etate
ſit iunioꝛ ſenioꝛ appellatur. Etas ſenectutis vita im
maculata. Pꝛeſumptionem in geſtu elatum caput
ſublimioꝛes oculi facies vultuoſa declarant. Nam
vt ait pꝛoſper. Erecta ſeruix et truces oc̄li: et ſermo

terribilis nudam ſuperbiā clamant. Sed ꝙtum per
membrorum miniſterium poteſt deprehendi / prima
ſuperbie oſtentatio in occulis eſſe ſolet. Qui inclina
uerit oculos ſuos ipſe ſaluabitur. Secundum nāqꝫ
euangelium ſi oculus tuus fuerit ſimplex totuꝫ cor
pus lucidum econtra ſi neqꝫ totū tenebroſum. Pre
ſumptio etiam geſtus in ſignis et nutibus frequen
ter agnoſcitur. vt exempli gratia. Si quis in choro
vel alibi pro fratrum deffectibus ſatirice nubilū vul
tuo ſitatis aſſumat vel leui cachio. id eſt riſu vel mo
tu capitis, oculorum circunluſtratione. narium con
tractione. labiorum compreſſione: vel alio quouiſmo
do defectum fratris tacite arguat vel ſubſānet. ſi er
rante in choro vel in mēſa lectore ſubmuſitet aut cir
cūſpiciat. quaſi eum defectus legentis nō lateat. qđ
frequenter ſolent etiam minus docti. In locutione
etiam notatur preſumptio ſi quod dicitur non perti
net ad dicentem: aut dicēdi modus aliqueꝫ ſuperbie
tipuꝫ pretendat: aut ꝓ loco tpē et ꝑſonis fuerit a lo
cutiōe ceſſādum. Propter primum humilis frater
de alienis factis inquirēdis ſe nullatenus intromit
tat. Alios fratres docere regere arguere vel eis ali
quid imponere non preſumat: qꝛ hoc eſſet ſeniorum
vel ſuperiorꝫ officium vſurpare. Superbꝰ aūt vt ait
ſanctus Ber. prima die qua ingreditur habitare in
civit leges dare. Poteſt tū frater ſi ſuꝑ aliquo cū in
ſtātia reqrat petētibus ſuꝑ iterrogata hūiliter reſpō
dere vl' inſinuare qđ ſentit: ita tū vt cōtra reſiſtētes
dicta ſua ꝑtinacit' nulla rōe defēdat. Qui etiā alii ſu
ꝑioris mādatū inſinuat ſuꝑ aliquo faciēdo mādati
auctoritatē cū hūilitate ꝓponat ne qđ denūciat ipſe
imponere videatur. Si ꝓpriuꝫ cogatur recōmēdare

officium nequaꝗ imperium imponentis vſurpet:ſed
id ſuppleri a ſociis obſeruatione hūili obtineat. Pre
ſumptionem ergo cuitat prudens humilitas. Preſu
mit tamen interdum humiliter viſceroſa et prouida
charitas. In modo loquendi vicium preſumptionis
innuitur ſi illud quod dicitur iactāter impetuoſe cla
moroſe contentioſe deſpectiue vel minus rigide pro
ponatur. Suauiter enim et humiliter eſt loquendum
Rurſus qui loco tempore:vel qui loco ſilentii aut in
ſuperiorum ſeniorum aut conuentus preſentia non
comprimit linguam ſuam preſumptuoſus et intem
peratus merito iudicatur. ¶ Loqui tamē in medio
magnatorum non preſumas. Ait ſapiēs. Et iterum
in medio ſeniorum non adiicias loqui. Hoc precipue
intemperantie et preſumptionis eſt nota ſi nouus
frater in ordine vel iunior quiſpiam ſeniore preſente
ſine ipſius nutu maxime coram extraneis loqui aut
reſpondere preſumit.niſi ex officio vel commiſſo ha
beat prius loqui. Temperantia eſt ait proſper ꝙ pre
ſtamus loquēti ſeniori ſilētiū.quod ipſius ad loquē
dum preſtolamur imperium. In preſētia vero cōuē
tus nullum conuenit loqui ſine requiſito ſuperioris
aſſenſu niſi tm̄ ſe accuſando. vel ad interrogata a ſu
periori vel corrigenti ad mēſam breuiter et humili
ter reſpōdendo. ¶ Et vt breuiter voce ſācti bernar
di preſumptuoſum agnoſcas. Prius ait in conuētu
reſidet. In conſiliis prius reſpondet nō vocatus ac
cedit non iuſſus ſe itromittit. Reordinat ordinata.
reficit facta. Vilem ſe ſi non emineat eſtimans et hu
milem eſſe inter alios erubeſcens. In locis ⁊ ceteris
que honorem redolen. ſi quibuſlibet aliis pacifica
re contendit. Audax ipſe ad quelibet fit frontuoſ⁹ ⁊

impendens quod eſt maximum vicium in neophiro et iuuene religionis confuſio iuuenis preſumptuoſus et effrons. Reprehenſibilis maxime in iuuene p̄ſumptio. quem magis humilitas ſtabilit: verecundia ornat. venuſtat ſimplicitas: timor inſignit et aptum efficit diſcipline cuius initium eſt. Qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari.

De irreuerentia. Ca. vi

Irreuerentie deniq̧ vicium eſt humili dei ſeruo vitandum cum ſcriptum ſit. Cui honorem honorem. Et honore inuicem preuenientes. Attenditur irreuerentia reſpectu perſonarum loci ſacri et temporis officii diuini et rerum eidem officio ſpecialiter ordinatarum. De reuerentia prelatis aut aliis fratribus etatis: aut prioritatis: aut diuturnitatis i ordine gratia ſanctorum dicta patrum: et vera humilitas que non ſolum prelatis et ſenioribus: verum etiam equalibus et inferioribus ſe ſpontanea ſubiicit voluntate plenius docent: et eius oppoſitum deteſtantur. Non ſenioribus tantum. immo et omnib⁹ honorem petrus apoſtolus ſentiebat exhibendum. Deferre humiliter ſociis honorem charitatis eſt fraterne fomentum cōſcientie bone illuſtriſq̧ animi euidens argumentum. Vix niſi ſocio deferas cum ipſo proficies. Et precipue conuentui et ſuperioribus deferendum. Conuentus quidem venerabilis: immo terribilis vt caſtrorum acies chriſti ordinata. De ſuperiore ſapiens ait. In medio fratrum rector eorum in honore. Iſtis quanto maior eſt reuerentia exhibēda tanto etiam maioris offenſe arguitur irreuerētia circa ipos. Sane cōmittēdo ⁊ obmittēdo irreuerētia

ad ipſos nota contrahitur. Cõmittendo ſi coram eis
inordinatum quippiam deliberare attẽtetur. Unde
non decet coram conuentu/in clauſtro vel alibi reſi-
dente/ſine debita maturitate et honeſtate quantum
ad membrorum et habitus diſpoſitionem tranſire
vel eidem tranſeunti occurrere/ſi ab eo valeat como
de declinare:aut multum facere coram eo. Magnus
vtiqꝫ reuerentie cultus cõuentuali congregationi de
betur:quem qui muſitationibus ſeu cachinnis.alia
vel clamoris vel diſſolutionis laſciuia ſoluere nõ de
betur.aut attrita fronte ſuperbus:qui artari ſilẽtio
dedignatur:aut honeſtatis et religionis ignarus li
quido comprobatur. Quod autem ſuperiore preſen
te agitur minus religioſe vel dicitur quid eo turpiꝰ.
Propter hoc qui mala in eius preſentia committere
non veretur:ipſum irreuereri et inhonorare conuin
citur:magis autem ſi eum ſcienter per alicuius inſo
lentiam facti: vel importunitatem verbi temerario
auſu moleſtat. Immo de neceſſariis docet beatus be
nedictus/ꝙ ſi qua requiranda ſunt a maiore cum om
ni ſubiectione et humilitate reuerentie requirantur
Cum ipſo autem p̄lato cõtẽdere nephas eſt:et exe-
crando in ſubdito irreuerentie turpido. Deniqꝫ tam
circa prelatos q̄ circa alios ſeniores/cauẽdum ne i
attrectatione locutione officiorum recommendatio-
ne ac ſimilibus aliquid ad eos vel ſignum viliſica-
tionis appareat. ¶ Nunq̄ iunior frater ad ſeniores
fratres caput aures vel faciem quaſi applaudendo
vel ob aliam quamlibet cauſam niſi neceſſariam ma
num apponat:vel aliter cum eo facto vel verbo mi-
nus reuerenter iocetur. ¶ Quando ſeniores ſibi p̄-
ſentes alloquitur et ſi forte aliquando eorum nomẽ

ꝓprium ipſis quidem ex reuerentia ſupprimendum neceſſario nominat ſemper tamen cognomen ſubticeat niſi propter aſtantes equiuocum ſpecificare cogatur. ¶ Seniorum auribus nomen eius proprium vel cognomen niſi ex cauſa iunior irreuerenter inculcat. Uerum licet in vtilitatis notam nomen proprium exprimi ex amore vel reuerētia ſupprimi ſcriptura innuente nouerimus ſine vicio tam palam ſenioribus ipſis exprimitur quando irreuerentie notam, mos modus et congruentia redimunt. Sepe quod erat incongruum neceſſitas gratia/vel conſuetudo conuertit. ¶ Sapit autem vicium ſi ad te verbo ad vel nutibus ſuperiorem accerſis ad quem eſt tibi facilis aut liber acceſſus. honeſtus enim ad eum cui reuerantiam debes tu accedis ꝙ ipſum ad te accedere facis. ¶ Nullus etiam frater eſt puro nomine appellandus/ſed proprio nomini apponendum eſt ſemper religioſe prenominationis inſigne. Sed nec ſolo cognomine vel nomine patrie puta lumbardus vel gallicus frater eſt aliquis nuncupandus. ¶ Humilia ⁊ laborioſa officia recommendari coequalibus et iunioribus maxime cōuenit. Quod autem ſuuʒ quiſꝙ officium ſuo dumtaxat compari vt accollitus accollito/ſubdyaconus ſubdyacono/et ſic de alijs recommendet/in officio ſpecialiter diuino locum habet vbi perſonarum non quidem acceptio vicioſa: ſed ordinata diſcretio iuxta cuiuſlibet ſtatum et ordinem eſt habenda ne ordinum ſancita patrum auctoritate diſtincto confundatur. Propter hoc et ſi cantoris officium ad fratres nouicios nullo modo pertineat ſi tamen ad hoc per ſuperiorem cogatur caute ꝓuideant ꝙ lectiones/reſpōſoria/⁊antiphonas diſtribuāt

B.iij.

136

ordinate ordinum gradibus obſeruatis primas an
tiphonas maioribus prelato vel hebdomadario: vel
ſeniori alicui ſacerdoti: vel quando mos habet mino
ribus in veſperis nocturno et laudibus offerentes.
Deinde poſt vnum vel duos ſi oportuerit fratres gra
dus eiuſdem ad alios ordinate ſecũdum gradus or
dinum proceſſuri. Nec facile diuerſorum ĩ ordibus
graduum fratres combinent: aut minora officia in
maiori ordine conſtitutis imponant. Prius quoqꝫ
ordinatos alijs p̄ferendos iura decernunt nunꝗ̄ or
dinum confuſionem in choro: religionem putẽt: cum
id magis abuſionem: irreuerẽticqꝫ obnoxium eſſe cõ
ſtet. Omnia inquit apoſtolus honeſte et ordinate fi
ant in vobis. Et in paralipomenon de miniſtris do
mini dicitur ꝙ ſtabãt ſcd̃m ordinem ſuum in miniſte
rio. ¶ Si quis ſedilium chori dumtaxat ordinem ſi
ne alio perſonarum delectu in huiuſmodi eſtimat ob
ſeruandum: penſet ſi a carpentarijs conſtructus li
gnorum ordo in ſedilibus ſit ordini p̄ferẽdus eccle
ſiaſtico. In perſonis ſeruandum in eccleſia eccleſie
ordinem: decreuit auctoritas: equitas: et honeſtas.
Omittendo notam irreuerentie quis incurrit quan
do ſenioribus et maxime prelatis honorem vel obſe
quium debitum aut in obſequio ipſo negligit reue
rentiam exhibere. Aliqua de hoc potius expreſſio
ne patebunt. ¶ Honori quis diſtrahit ſi eis humi
liter non aſſurgit vel eis aſtantibus ipſe ſedet. Si
deficientibus in choro vel alibi ſedibus: locum eis
non offert ſi eis in choro in menſa in ſedendo eundo
et huiuſmodi ſi commode poteſt non cedit. ¶ Ob
ſequio detrahit ſi hec eorum perſõis quãdo palam
egent non exhibet. Si eis in aliquo humili vel labo

rioſo officio ſo in ſui preſentia occupatis ſe ad id faci
endum vel coadiuuandum non exhibet. Si quod
ad ſe ex officio pertinet eis ad faciendum dimittit.
¶ Expedit itaq; vt iuniores fratres ſenioribus fra
tribus humiliter deferentes eos in his que pure ſūt
oneris non honoris agenda: ſiue ad officium diuinū
pertineant: ſiue ad alia humilitatis officia ſtude-
ant preuenire. ¶ Ad prouidendum de lumine ac li
bris ī choro et extra. Ad officiuz beate virginis quā
tum ad inuitatorium et lectiones cum plane dicun
tur. Officium quoq; mortuorum quantum ad pri
mas lectiones necnon ad horarum verſiculos vbi ad
hec dicenda preſens non fuerit ſpecialiter aliquis aſ
ſignatus. Ad offerandum aquaz pro manibus ablu
endis. Ad leuādum menſas finitis gratijs et ad mi
niſtrandum celebrantibus et altari: quotiens neceſ
ſarium fuerit ex officio ſuo: ſiue in minoribus: ſiue
in ſacris fuerint ordinibus conſtituti ſolliciti ſint et
prompti: nec iſta aut ſimilia ſenioribus facienda de
relinquant. ¶ Erubeſcat dyaconus vel ſubdyaco
nus vacans et non obtendens: officium quod apte
poteſt dimittere vel differre ſacerdote ad miſſam vi
ce dyaconi vel dyacono pro ſubdyacono miniſtrāte
Nec magnum eſt ſi hebdomadas caſu cōtinuet Gra
uiora paſſim continuantur officia ¶ Debetur cuili
bet ordini gradus ſuus: nec de gradatioribꝰ eſt agē
dum niſi forte aliud congrua interdum cauſa depo
ſcat. ¶ In obſequijs eorum maxime qui vice xpī no
ſtrarum ſunt aīarum cuſtodes: non eſt reuerētia ob
mittēda per caputij abſtractionē dū eis miniſtramꝰ
aut loquimur que per humilem corporis inclinatio
nez pro loco et tēpore: vel alias ꝑ humilem obſequē

di modum oſtenditur. Superbus autem vt ait pro-
ſper non obſeruat in obſequijs reuerentiam. Stoli-
dis quibuſdam decretum eſt nulli deferre. diſcretio-
nem perſonarum et graduum non curare. Curanti-
bus nunc adulationis: nunc acceptionis perſonarū
crimen impingere. Et admodum confuſionis amici
vt ſuperioribus de ſuperbia caueant ſibi non cauent
Fedum enim irreuerentie vicium/ ꝓ religione oſten
dunt. ¶ Humilitatem maioribus exhibendam euan
gelij ſanctio et profeſſio noſtra commendat. Nuſqꝫ
tamen recolo ſuperbiam alijs/ſeu temerariam pari-
tatis vſurpationem indulget. Seniorem eſt vtiqꝫ vt
humiliter ſentiant. Venerationem non appetant. hu
miles ſe alijs ac ſociales exhibeāt. Sapientis eſt cō
ſilium. Quanto magnus es/humilia te in omnibus
Sapientie vero preceptum. Qui maior eſt veſtrum
fiat ſicut iunior. Et petrus cum dixiſſet. Adoleſcen
tes ſubditi eſtote ſenioribꝰ. Pro vtriſqꝫ intulit. Om-
nes inuicem humilitatem inſinuate. ¶ Ceterum cū
omni indifferenter perſone/ humilitas/ ſit quedam
turris fortitudinis a facie inimici/neſcio quo pacto
tamen vis eius maior eſt in maioribus et clariori-
bus clarior comprobatur. ¶ Porro non ſolum re-
ſpectu perſonarum vt dictum eſt verumetiam reſpe
ctu loci vt eſt eccleſia maxime circa altare irreueren
tia eſt vitanda. Circa altare vt cum ad ipſum acce-
ditur maturior et humilior geſtus accedentis et ma
xime miniſtrantis deuotionem oſtendat. nec aliquis
cum impetu vel inhoneſte accedat. In eccleſia vero
cauendum ne quamuis extra canonici tempus offi
cij loquendo: vel ridendo: vel aliquo quouiſmodo
minus honeſte aliquid fiat. In aulam regiam igreſ

ſurus ait ſanctus criſoſtomus oculis inceſſu/et ha
bitu te componis et in eccleſiam ingreſſurus:que eſt
vere aula regia rides. ¶ Eſt etiam ſacro tēpori hoc
eſt dominicis diebus et ſolennioribus deferandum
vt in eis a communi operum occupatione ceſſetur et
diuinis officijs attentius inſiſtatur. Nam vt ait hu
go. Feſti dies:aliud ſtudium:et alium conuerſandi
modum exigunt:atqꝫ alium hi in quibus licet opa
ri expoſcunt. In illis inquit nos oportet ad celebrā
da miſteria diuina deuotius intendere:atqꝫ in ora-
tionibus diutius perſeuerare omnem deniqꝫ actum
et omnem motum cordis pariter et corporis diuino
miſterio mancipare:atqꝫ vt ita dicam quadam con-
uerſationis nouitate feſtos dies honorare. In cete-
ris vero diebus in quibus operari licet nullus om-
nino ocioſus apparere debet. ¶ De irreuerentia i di-
uinis officijs et rebus ad ea ſpectantibus euitanda
infra per reuerentie poſitionem agetur.

¶ De diſciplina in generali. Cap. vij.

Dicto de preparatorijs ad diſciplinā et aliqui
bus eius effectibus incidenter ſequitur vt de
ipſa plenius exprimemus que vetuſtate depoſita atqꝫ
contra hoſtis inſidias ſtabilito ſup radicem humili
tatis cōſurgit. Primo in generali quid ſit que eius
vtilitas:qualiter ad eius perueniatur noticiam: et de
ipſius cuſtodia. deinde in ſpeciali dicamus. ¶ Diſci
plina eſt vt ait hugo. Cōuerſatio bona et honeſta cui
parum eſt mala non agere/ſed ſtudet etiam in his
que bene agit per cuncta irreprehenſibilis apparere
¶ Item diſciplina eſt omnium membrorum motus
ordinatus eſt diſpoſitio decens in omni habitu et

actione. ¶ Audiſtis inquit: diſciplina quid ſit nunc
attendite ꝙ vtilis et neceſſaria ſit. ¶ Diſciplina eſt
malorum deſideriorum carcer: frenuꝫ laſciuie elatio
nis iugum qui domat intemperantiam leuitatem li-
gat et inordinatoos motus mentis ſuffocat. Sicut
enim de inconſtãtia mentis naſcitur inordinata mo-
tio corporis ita quoqꝫ dum corpus per diſciplinam
ſtringitur animus ad cõſtantiam ſolidatur et pau
latim intrinſecus mens adquietem componitur: cuꝫ
per diſcipline cuſtodiaꝫ mali motus foras fluere nõ
ſinuntur. Sed qui ſtatum mentis perdit ſubſequẽ-
ter foris in conſtantiam motionis defluit atqꝫ in ex
teriori modulite indicat: ꝙ nulla interius radi-
ce ſubſiſtat. Unde per ſalomoneꝫ dicitur. Homo apo
ſtata vir inutilis graditur ore peruerſo annuit ocu
lis terit pede digito loquitur. ¶ Scientiãqꝫ ad in
ſtitutionem recte et honeſte viuendi pertinet: mul-
tis hominem colligere et comparare ſibi oportet par
tim ratione: partim doctrina: partim exemplo: par
tim meditatione ſanctarum ſcripturaruꝫ: partim aſ
ſidua inſpectione operuꝫ et morum ſuorum Hoc no
uiſſimum maxime fortaſſis p̄ ceteris neceſſarium vt
ſic ſcilicet homo in omnibus operibus ſuis ſit circun
ſpectus et prouidus et quotidiana diſcuſſione cogi
tationes locutiones pariter et facta ſua apud ſemet
ipſum examinet. Sapiens quippe ſemper agendo
diſcunt et per exercitium bonorum operuꝫ quotidia
nis profectibus in maiorem virtutis agnitionem.
Per experientiam nanqꝫ eorumqꝫ que faciũt ad ea
que poſtea agenda fuerint cautiores fiunt. Et q̄uis
in nullo loco diſciplinam ſuam homo deſerere debe
at diligentius tamen et magis ſollicite ibi eſt ſeruan

da vbi neglecta generat ſcādalum vel cuſtodita bone imitationi exemplum. ¶ Hinc diſcernandum erit que ſint illa que in diſciplina cuſtodienda nūq̄ȝ intermitti et que rurſum illa ſint que pro loco et tempore nunc intermitti nunc exerceri volunt. Sepe tamen etiam illa que in publico neceſſaria ſunt prius in ſecreto exercitationis vſum expoſcunt quia et ſi prorſus ea in occulto negligimus vti poſtmodum eis dū opus eſt in publico non valemus et tūc aut prorſus a diſciplina deficientes intuentibus ſcandalum facimus aut inepte id quod in nobis non eſt ſimulare conantes irriſionem excitamus.

¶ De diſciplina in ſpeciali. Cap̄. viij.

Iam de diſciplina in ſpeciali inter fratres et extraneos ſeruanda videndum. ¶ Inter fratres primo de diſciplina circa ſpiritualia quedam deinde circa corporalia. ¶ Circa ſpiritualia vero Prio quantum ad amotionem mali et quātum ad poſitionem boni. Quo ad amotionem mali erit primo de diſciplina circa confeſſionem priuatam deinde circa publicam attendendum. Et cum diſciplina p̄ hugonem. vt dictum eſt: bona et honeſta conuerſatio deſcribatur in dicendis igitur de ea: ad bonitatē ſimul et honeſtatem conſiderationis eſt oculus dirigendus.

¶ De diſciplina circa confeſſionem priuatam. Ca. ix.

De quotidianis offēſis ſine quib⁹ hec vita nō ducitur facienda eſt confeſſio de priuatis priuata de publicis publica et nichilominus q̄nq̄ȝ pri

nata. Attendendum eſt de confeſſione priuata qui-
bus/quotiens/quando/et vbi fieri debeat. et que ſit
circa eam nouis fratribus diſciplina ſeruāda. ¶ De
bent ſuperiori: vel ſi ipſe ordinauerit inſtructori ſuo
et non alij niſi eius abſentia ei tantum quem ſupe-
rior vel inſtructor de ſuperiorum aſſenſu eis duxerit
aſſignandum tribus vicibus in qualibet hebdoma-
da vel pluries ſcd̄m quod neceſſe habuerint. indicto
ſibi tempore: et loco pro ſacramenti reuerentia cum
diligentia confiteri. ¶ Nunq̄ eis placeat vicaria cō
feſſoris mutatio vt nunc vni confiteantur nunc alte-
ri ſi potius ſi quando id cogat neceſſitas/ notabilia
deinde ad principalem referant confeſſorem. Cauſa
tamen deuotionis eadem pluribus poſſunt confiteri
Aliter non eſt conſcientie ordinate ſe pure varios
querere confeſſores. Fit tamen ſalubriter vt cui
de peccatis preteritis ſemel generaliter quis eſt con
feſſus de quotidianis etiam confiteatur eidem: vel
nouo ſi heſerit ſuorum denuo vulnerum perfecte ape
riat corruptelam. ¶ Diſciplinam circa confeſſionē
diſcretio: puritas et reuerentia probant. Habeat di-
ſcretionis cautelam vt anteq̄ ad confeſſionem acce
dant diligenti ſuper confitendis conſideratione p̄-
habita offenſas prius ſuas ſpeciales deinde alias ſe
riatim et breuiter ſine culparum et verborum repli-
catione inutili proſequentes confeſſionem ſuam pri
ma et vltima culpe nominatione cōcludant. Aliqua
tamen deuotioni interdum vel conſcientie replicatio
indulgeatur. ¶ Sit et pura confeſſio vt confiteatur
ſimpliciter et deuote ſine excuſatione vel accuſatio-
ne ſine nominatiōe alterius de quibus habuerit con
ſcientiam remordantem. Nec ſpecialis paſſim/ſub

generalitate pertranſeant. Temptationes ſuas et cogitationes malas nulla ratione occultent non cōtemnant modica: ne paulatim fluā t ad maiora. In domo namq̧ quam ſubintrans radius ſolis illuminat quantumcūq̧ fuerit premundata/at homini nichilominus diligentius intuenti appareāt. Sic et cor radijs gratie illuſtratum etiam minima videt: ac viciorum laqueos ſubtili examinatione diſcernit. Quanta quis fuerit mente purgatior: tanto ſe ſordidiorem videbit et maiores cauſas humilitatis inueniet. Deponende tamen ſunt ſcrupuloſitates quedā ſuperflue que conſcientiam in erroris confuſionem inducunt. ¶ Reuerentiam non ſolum interiorem: verumetiam exteriorem/decet confitentem habere. vt ſuo deferēs cōfeſſori illi ſiue in elatione capitis/ſiue in alia corporis diſpoſitione ſi commode vitare poterit non coequet: ſed flexis genibus dum cōfitetur nudato ac demiſſo capite ſit humiliter coram eo.

¶ De diſciplina circa confeſſionem publicam. Capitulum decimum.

Offenſe publice/publicam vt dictum eſt confeſſionem requirunt. Circa quam attēdenduʒ eſt vbi de q̄bus: et qualiter fieri debeat. Cōfeſſionem huiuſmodi facere debent aut coram ſuperiore ī capitulo ꝓfeſſorum: ſi adeſſe liceat et ſit moris: aut coram inſtructore ſuo: quando tenet eis capituuluʒ ſeparatim aut alibi priuate coram aliquo vel aliquibus ſi priuate offenderint coram eis. Ante omnia ſi ꝑcepe rint ſe facto vel verbo aliquem: vel leuiter oſtendiſſe ante commeſtionem: vel dormitionem: cum humili ſtudeāt ſatiſfactione placare et in petione venie pre

uenīte: ne alius preueniens de manibus eorum hu-
militatis mercedem ſubripiat. ¶ In capitulo ꝓfeſ-
ſorum ſtatim poſt precioſa recommendationibus fa-
ctis ſe de manifeſtioribus et maioribus offenſis ac-
cuſet. Deinde ipſum capitulum inſimul exituri ſi ad
locum ſibi determinatum ad quem non ſit ſeculari-
um acceſſus ituri. Nos autem iam apud multos ꝓ
uide abnuit/ fratres nouos in capitulo ſatiſfacere ꝓ
feſſorum: ſed pro eorum offenſis ſuus ibidem procla/
matur ſeu promonetur inſtructor. In ſecūdo capitu
lo videlicet inſtructoris (quod debet eis tenere dua-
bus vicibus vel pluries ſi ſuperiori videbitur in qua
libet ſeptimana) ſuper predictis ſatiſfaciant: ſi in pri
mo capitulo non fuerit ſactiſfactum. Alioquin ſuper
notabilibus et apertis: iuxta eiuſdem inſtructoris
monitiones offenſis et negligentijs ſe accuſent qui ſu
per his de quibus ſibi expedire videbitur eos carita
tiue corripiens prout cuiuſqꝫ moribus videbitur ex
pedire. ſalutaribus debet inſtruere documentis con
ſiderans diligenter vtrum deum querant ex animo
ſi ſint ad orationem vigiles: et ad diuinum officium
ſolliciti. Si ad iniuncta faciles et deuoti. Si ad cor-
rectionem et opprobria patientes. vt ſic de moribus
eorum et propoſito/ habeatur plenior certitudo. Ma
trem ſe illis in leuitatis dulcedine patrem in corre-
ctionis tonſura exhibeat. Sit ſeuerior iudicio q̄ꝫ ſer
mone. Qui dulcis eſt eloquio/ maiora reperiet. Nec
oportet ꝙ eis penitentiam coram toto conuentu pu
blice faciendam ſine conſcientia ſuperioris imponat
¶ Poſtremo vt diſciplinato et debito modo fiat hu
iuſmodi confeſſio debent circa eam honeſtatem cau
telam et humilitatem ſeruare. Honeſtatem vt culpe

narrationem nudo capite et non ridendo non circū
ſpiciendo aut cum manu aliquid faciendo ſed iun-
ctis maibus potius vel aliter honeſte diſpoſitis exe
quantur. De cautela dictum eſt in capitulo prece
denti. quam in hoc precipue habeant vt ſe paucis
verbis expediant et in culpa ſua nullum alium q̄ ſe
ipſos inuoluant quod et cautelam et puritatem cō
cernit. ¶ Humilitatem habere debent in geſtu cor
poris et in verbis. In geſtu quidem vt ad terram
iuxta fratrum conſuetudinem ſe proſternant humi
liter. In verbis autem vt verba ſubiectionis et pe
nitentie nullam ſint omnino notam ſuperbie vel im
patientie continentia. ¶ Quando in capitulo vel
extra nimis auſtere vel minus iuſte ſuo iudicio ſu
per aliquo arguuntur non turbentur animo ſed po
tius pro fratrum diligentia circa ipſos qui ſuos
amant arguunt et caſtigant et exercitio virtutis ab
lato in domino gaudeant et exultent ad verba et ver
bera propter chriſtum gratanter ⁊ humiliter parati
ſuſtinenda. Et licet fratres profeſſi aliquando pro
pter infirmos prouide duxerint abſtinendum ne ꝑ
qualibet offenſa reprehendant eos indifferenter aut
nimis ſuperbe. quamuis pie vt ſi quid in eis repre
henſibile viderint ſuo conſultius denuncient inſtru
ctori. ¶ Ipſi tamen fratres nouicij ab omnibus cor
ripi et ab omnibus erudiri effectent. Qui non vult
corripi non vult corrigi ait quidam admoneberis
inquit libenter reprehenderis patienter probata ſi
quidem patiētie virtus reddet eos deo et fratribus
gratioſos. ¶ Culpam ſuam nullo modo defendant
Nimirum vt ait beatus gregorius que defenditur
culpa geminatur. Sed ſi ſentiūt ſe immunes. ſatiſfa

ctione ſemper quãtuncunq̧ fuerint innocentes hu-
militer preoblata/ poſſunt innocentiam ſuã cuꝫ reue
rentia tamen corripienti oſtendere. ſi requiſiti fuerit
aut premiſſi. Unde ſanctus franciſcus. Beatus ſer/
uus qui non eſt velox ad ſe excuſandum et humili-
ter ſuſtinet verecundiam et reprehenſionem de pec-
cato vbi non commiſit culpam.

¶ De diſciplina quo ad poſitionem boni. Ca. xi.

Congruit iam de diſciplina quo ad poſitionem
boni aliquid tangere. Et primo de diſciplina
circa informationem cordis ad quam eſt lectio illu/
minans intellectum et oratio accedens affectum.
Secundo circa exercitationem ad quam diuinũ ſpe
ctat officium. Tertio circa exercitationem operis ad
quam ſpectat altaris miniſterium.

¶ De diſciplina circa ordinis informationem.
Ca. xij. Primo de oratione.

Inſtent orationi feruenter non ſolum in oratio/
ne verumetiam vbicunq̧ fuerint cum ipſe ſint
templum dei. Aut certe in lectis occulte ac ſine per
ceptibili ſibilo. Quippe tanto ſecurior quanto ſecre
tior exiſtit oratio et quaſi capituluꝫ ſibimetipſis te/
nẽtes. In quo proficiant vel deficiãt quotidiana ſe/
cũ diſcuſſione perquirant. De vocatione ſua ⁊ innu/
meris bñficijs ſaluatoris gratias ei debitas tota mẽ
tis deuotione ſoluentes. Et quot inchoauerũt bonũ
ab eo perfici inſtantiſſima oratione depoſcant. Nec
ſolum pro ſe verumetiam pro alijs tam viuis: q̃ȝ mor
tuis orent et quaſi quoddam memento ſibi conſtitu/
ant. ¶ Poterit oraturus primo de laude dei icipere

Hinc impenſa ſibi beneficia memorari. Deide neceſ
ſitates quas patitur et deffectus exponere. poſtremo
humiliter poſtulare. Ordo tamen et modꝰ queʒ ſpi-
ritus ſanctus ſuggerit eſt ſeruandus in oratione: et
qui affectu magis ſapit. ¶ Ad orandi ſtudiū medi-
tatio prouocat et informat. Hugo dicit. Sic oratio-
ni ſancta meditatio neceſſaria eſt / vt omnino perfe-
cta eſſe oratio nequeat ſi: eam meditatio non comite-
tur aut precedat. Nā et hi qui mala ſua cōſiderare
negligūt aut nichil petendo: facile per ignorantiam
falluntur aut certe minus q̄ȝ oportet digne petēdo ꝑ
deſidiam tepeſcunt. Quanto homo magis ſua intel
ligit. tanto amplius ſuſpirat ⁊ gemit. Primū ergo
neceſſe eſt vt ſi prudenter et vtiliter deum orare volu
mus animum noſtrum iugi meditatiōe exerceamus
Et in conſideratione miſerie noſtre diſcamꝰ quid no
bis neceſſe eſt petere: ⁊ in cōſideratione miſericordie
dei noſtri quo deſiderio debeamꝰ poſtulare. ¶ Iſtis
duabus aliīs ſcʒ miſeria hominis et mīa dei redem-
ptoris oratio ſubleuatur. Sit aūt ſemꝑ deuota: que
oportunitate iuuetur frequentia foueatur. Deuotio
nem intentio diligentia puritas et affectio probant.
Tota mentis intentio a curis exterioribus reuoca-
ta orationis vigilantie eſt applicanda / ne aliquid
aliud preter id ſoluʒ quod precatur animus cogitet
Unde Iſydorus. Non eſt laborum ſed cordis ora-
tio. Dum orant ſic ſemetipſos conſiderant tanq̄ȝ pre
ſentatos domino maieſtatis. ¶ Negligentes autē
orationes nec ab ipſo homine impetrare valent
quod volunt. Et non in multiloquio ſed in puritate
cordis et compunctione lachrymarum nos exaudiri
ſciamꝰ. Et ideo breuis debet eſſe et pura oratio niſi

forte et affectu inſpirationis diuine gratie ꝓtēdatur
Quāto vero timore feruore et reuerētia ſit dn̄o ſup-
plicādū inſinuauit qui docuit nunq̄ ſine gemitu eē
orādum. ¶ Oportunitas loci ⁊ tēporis qetis motuū
internoꝝ diſpoſite affectiōis ⁊ ocij ad orādū nō trā
ſeat ocioſa. Qui oportunitatē deſerit oportūitas eū
fugit. Iſydorus. Oratio priuatis locis oportuniꝰ fū
dit cum deo tantuꝫ teſte depromitur. Proderit ergo
aliquādo ad abtinendam cōpunctionem ſi ita ſemo-
tifuerint. vt puras manus ad celū leuādo: etiā ſuā i
terdū audiāt vocē. Nonnunq̄ etiā ad ſubleuādā i
tentionē in celū ſuſpiciāt. vt corpꝰ pariter et animus
tendat ad dn̄m: et ibi ſit cor vbi ē theſaurus ſuꝰ dn̄s
ieſus xp̄s. Ceterū mane et veſpere tempus ē ořonis
oportunū. quod penitus peculiari vacuū ořone ſiva
cat culpabiliter preteritur. Maxime aūt cuꝫ ꝓfun-
dum nocturnus ſopor inducit ſilentiū tunc plane li-
berior erit puriorq̄ omnino nullo tūc turbata clamo
re nulla aſpiciētis laude tēptata. Sic mentis trāqͥl-
litas ⁊ quedā ſpōtanea qn̄q̄ animi prōptitudo: imo
inſpiratio q̄ ſe offert ociiq̄ libertas nō innoxie negli
guntur q̄ etiā ſi deſierit labore ſunt quodā ac ſtudio
cōparanda / pſalmoꝝ hymnoꝝ ſanctaruꝫ meditatio-
num et genuflectionis inſtantia deuotionis eſt ſpiri
tus excitandus. ¶ Ocium ſi deſit ſicut ad cibum cor
poris: ita quoq̄ ad refectionem anime eſt vendican-
dum. Sicut enim carnalibus cibis aliter homo ex-
terior ſic deuotis orationibus homo interior paſci-
tur et nutritur. Porro deuotꝰ quiſq̄ꝫ vix oportunita
te fraudatur. Deum enim quē ex aīmo querit vbiq̄ꝫ
inuocans inuenit. Ignauus autem ⁊ tepidꝰ nec in
ipſo valet oratorio orandi affectum inuenire. Plo-

rat in cõuiuio magdalena:nec etiam preſentia eã im pedit conuiuarũ. In ipſo aũt tẽplo decipit ipſe phariſeus. Eſt aũt frequẽter orãdũ quia oratio eſt hoſtis flagellũ pctõris ſubſidiũ/proximi ſolaciũ:dei ſacrificiũ. Frequẽs oratio viciorũ impugnationẽ extiguit In oratiõe datur voluntas bona. Oratio frequentata eſt munitio aĩe. Quãobrez poſt horas canonicas anteq̃ʒ oratoriũ exeãt aliquid laudis vel orõnis:gratuitũ deo munuſculũ offerãt:quẽ frequenter per negligentiã in officij debiti exhibitiõe offẽderũt. Aſſueſcãt huic cõſuetudini ſctẽ frequẽter iſiſtere ꝛ cõſtant motuſq̃ʒ animi refugos diſcant deo vel paululum applicare.

De diuino officio addicendo. Ca:xiij.

Lectionib⁹ quoq̃ʒ diuinis eſt anima nutriẽda idcirco illis qui primo circa diuinum officium addicẽdum ꝑut infra dicet̃ extiterit diligenter ꝑ inſtructionem imbuẽdi ſcriptura eſt aliqua ex ſacra pagina ad morum informationem ꝯueniẽs ꝓuidenda potius ſpiritualis conſiliationis hñde q̃ʒ ſtudii grã. Nouorum ſtudium fratrum in orationis inſtantia in diuini exercitio officij:et fratruʒ obſequiis maxime debet eſſe. In lectione itaq̃ʒ ſi qua ſibi ꝑmitti contingerit non magis querant ſcientiã q̃ʒ ſaporẽ Hauriendus eſt ſepe delectionis ſerie affectus et formãda inde oratio que lectionem nonnunq̃ʒ interrũpat hoc enim modo diuina lectio lecta confert intelligentiam ſolutarem. Et ſcientia que pro virtute deſpicitur per virtutem poſt modũ melius inuenitur. Certis autem horis certe lectioni vacandũ eſt. Fortuita lectio ꝛ quaſi caſu repta nõ edificat:ſʒ reddit iſtabilẽ aiam. Ceptis eſt ingeniis imorãdũ: et aſſue-

faciend⁹ eſt animus. Faſtidientis eſt ſtomachi multa deguſtare. De quotidiana lectiõe aliq̄d quotidie in ventre memorie dimittẽduʒ eſt. quo fidelibus digeratur. et rurſum reuocatum crebri⁹ ruminet. quod ꝓposito conueniat quod intentioni proficiat. quod detineat animum vt aliena cogitare non libeat.

¶ De diuino officio in generali. Ca. xiiij.

Reſtat de officio prout eſt in addiſcendo. Deide prout eſt in exequẽdo videre. ¶ Addiſcẽdum eſt diuinũ officiũ maxie in ꝑncipio diligẽter. Et lʒ de totali officio et ordinis eius vſus ſeu forma noticiaʒ habere oporteat ſũt tamẽ quedaʒ cõia. ſ. officiũ beate marie ꝟginis: et mortuorum cõmune de ſctis cum pſalmis hymnis et ceteris oib⁹ ad illud ſpectãtibus lectionib⁹ tm̄ exceptis ꝑma cõplectoriũ ⁊ ꝑciosa capitula ⁊ ꝑces ſuffragia horaꝝ ferialiũ abſolutiões ⁊ benedictiões q̄ i matutinis dicũt: hymni ferie. Laudũqꝫ pſalmi ⁊ cantica bñdictio quoqꝫ menſe cũ gratijs: necnon ⁊ pſalmi prime dominicalis omẽs etiam pſalmi a centeſimo nono vſqꝫ ad vltimũ: niſi totum quod magis expedit diſcatur pſalterium ſunt corde tenus addicenda et menti per exercitium artius imprimenda. ¶ In ſabbatis quoqꝫ et precipuaꝝ ſolennitatem vigilijs preuidendum eſt diuinũ officiũ taʒ in littera q̄ʒ in nota. Quotiẽs autẽ extra choꝝ cãtatur propter honeſtatem et ne orantibus vel ſtudentibus fratribus impedimentum ꝑſtetur vocme i cantu deprimi decet. Et poſt refectionem ꝑcipue in verbis modeſtiam cõgruit obſeruare. Ante ſumptum cibum vt inquit hugo magis hylares eſſe conuenit ne ipſa noſtra abſtinentia grauis et moleſta videatur.

Poſtvero magis modeſtos et tacitos: ne per gule vicium/crapula nos inflaſſe videatur.

¶ De diſciplina officij in choro. Cap. xv.

Ad diſciplinā in diuino officio cū ī eccl'ia dicitᷣ obſeruādā reuerētia ſpecialis/diligētia quoqꝫ et honeſtas p̄cipue reqrunt reuerentia tā interioꝛ q̄ȝ exterioꝛ eſt habēda. ¶ Interioꝛ vt cum timoꝛe ꝛ hūilitate tanq̄ȝ deo viſibiliter pn̄te pſallamus. De hoc ait btūs Bn̄dictus. Ubiqꝫ inquit credimus diuinaȝ eſſe pn̄tiam: maxime hoc ſine dubitatione aliqua credimus/cū ad diuinū opus aſſiſtimus Ideo ſemꝑ memoꝛes ſimus qꝺ ait ꝓpheta. Seruite dn̄o in timoꝛe. Cōſideremus qualiter opoꝛteat nos in conſpectu diuinitatis ꝛ angeloꝛum aſſiſtere et ſic ſtemus ad pſallendū vt mēs noſtra concoꝛdet voci noſtre. ¶ Reuerētia exterioꝛ in hoc attenditur vt deuote inclinetᷣ: et quando ſtandum fuerit ſtetur. Fiat etiaȝ pꝛoſtratio quando fuerit facienda: de quoꝛum diſciplina infra tangetᷣ. Eſt et reuerentie vt in officio ad ea que moꝛe agente ſingulariter vnus dicit puta collectas verſiculos et alia queqꝫ huiuſmodi caput nudet nēpe q̄ ab vno dūtaxat in eccl'ia in eccl'ie moꝛe dicuntᷣ nudato capite etiā habent dici extra choꝝ. Oꝛandū eſt ſecundū ap̄l'm capite non velato ſaltem vbi aliq̄d ſolēni diſtinctione ꝓfertur. Nudi quoqꝫ reuerentia capitis vel verticis/deuota quedā in officio veneramur. Uerū irreuerēs quiſqꝫ nec ſolēnia nec alia deuota diſcernit. ¶ Diligentiā in officio ꝓbat ſtrēnuitas q̄dā prudēſqꝫ ſollicitudo/habēs circa neceſſaria ꝓuidentiam: et contra impedimēta cautelam. Strennuitas coꝛpoꝛis/inertiam fugat· toꝛpoꝛis nec doꝛmitatiōes

quas pigritia nutrit patitur. Et quippe intenta ſup
plicatio dormire cor mundum vetat. Dormitatio in
officio tunc maxime imputatur ⁊ omiſſi dicitur reſti
tutione officij rediměda: qñ manuȝ ĩ ſinu tenědo vel
ſegniter appodiãdo ⁊ occaſioně quis p̄ſtat aut ſur-
repentem viriliter non repellit. Prouidětia reſpectu
rerum ꝓuidendarum ⁊ dicěda rũ attenditur: vt vide
licet libri ⁊ alia neceſſaria ad officium prepareñtur tē
pore oportuno legenda quoqȝ et cãtãda ſtudioſe an
te p̄uiſa ⁊ qñ et quomodo ſint dicěda dicãtur. ¶ De
bitus legendi et cantandi modus eſt vt nec nimium
feſtinetur nec nimia fiat aut inequalis protractio:
ſed cum pauſantibus ſtatim pauſetur vt vox vnius
vix inter alios diſcerni poſſit. ¶ Cautela deniqȝ eſt
neceſſaria vt eorum que diuinum impediũt occaſio-
nes vitentur. Ea propter dum officium quis dicit nõ
debet ſtudere aut per libros reſpicere: aut alicui ſi vi
tari poſſit occupatiõi vacare. ſiue in lampadibus p̄
parãdis ſiue ĩ quibuſdam alijs que vſqȝ poſt officiũ
commode differri poſſunt. ¶ Indignum quoqȝ in di
uino officio: venandis vermiculis et mactandis in-
tendere: quibus palam in oratorio digitos aut ligna
fedare frons inuerecũda nõ metuit. Honeſtas ĩ cho
ro ĩ exteriorum actuum grauitate. in corpis dicěti et
vniformi diſpoſitione accipi poteſt. Sane in populo
graui laudar̃ deus. Grauitas aũt ĩquietudineȝ diſ
ſolutionem et tumultum excludit. Inquietudo ĩ mo
tu membrorum cõſiſtit ſiue capitis in circumagědo
ſiue oculoꝝ in circũſpicıědo per choꝝ vel alibi vbi po
tiꝰ ad librũ ꝓ pſalmis vel alijs veraciter decãtãdis
vel ad terram ꝓ vagis arcědis reſpectibꝰ mětis nõ
mediocriter vagationě cauſantibus vrgědi ſunt ſiue

manuum in fricādo vel voluēdo curioſe librorum folia vel aliud ſuperflue faciendo ſiue pedū i diſcurrēdo vt ſi qs oratoriū frequēter exeat aut p chorum friuolis occaſionibus iuētis diſcurrat. Tūc enim etiā vtilia ſūt aliquotiēs differenda propter vitationem decurſus ¶ Diſſolutio vero i verbis: aut riſu qbus i choro vanissimū eſt diſſolui verum et i cātu cōſiderari pōt. vt ſi quis pūctos i nota nūc deminuēs: nūc p ſuo libitu addēs muliebriter frāgat aut ifalſetū extollat. qd eſt cūctis et maxime nouis fratrib9 oino iptinēs. Nūq in choro altius ceteris cantent ſed cōem pſallētium vocem teneāt. Ridiculū etiā ſi altiori ceteris voce qs cātās poſt dictionem vel ſyllabam ab illa vocis altitudine recidēs vel eam per iterpollationes reſumēs nō cōtinet quod incepit. Tumultus in choro per vocis ſuſurrium p importunitatem ſpuendi ſeu excreādi. ſeu per impetuoſam eleuationē vel depoſitionem ſedilium fieri ſolet. ¶ Quam turpe ſit in choro ſuſurriū palam eſt. Neſcit tñ idiſciplinatus et leuis lubricam linguam a ſibilis vel muſitationibus cohibere. Vitanda quoq eſt in conuentu ſeu congregatione oratio ſibiloſa. Inepta nanq oratio que vna: plures: et ſepe deterior impedit meliores. Eſt etiam caute vitandum ne dum ſingulariter aliqua dicūtur i choro vt collecte: capitula etc. notabilis ſpuendo: vel excreando ſonitus fiat vſq dum capitula ipſa: collecte vel lectiones periodus cōpleatur. Circa hoc etiā dum predicatur aut legitur ſimilis eſt oportunitas obſeruanda. ¶ Sedilia vero debēt non paſſim cū pede: ſed cū manu eleuari et caute deponi ne aliquis ex hoc ſonitus in domo dei audiatur. Congrue tamē lectionem vel epiſtolam incepturus expectet: quo-

uſqȝ(conſedentibus fratribus)ſediliū ſi quis fuerit
tumultꝰ quieuerit. Ad hec honeſti fratres in corpis
diſpoſitione decenter ⁊ vniformiter ſint in choro. De
centerqȝ ſine vaga diſpoſitione vel turpi. vaga. vt qn̄
quoꝝ ingreſſi vel intrante: vel aſtāte conuentu nunc
ſegniter reſidēt nunc ſtātes quidē hac ⁊ illac mēbro
rum vt lāguentium incongrua quadā exagitatione
ſe girant. Nūc ſtatue inſtar ſtallo affixe: tātum et re-
gione depo ſiti: velut ſui obliti: nec ad altare vt dimiſ
ſis vt decet luminibus ante ineptū officium oraturi
ſe vertant vel alias irreligioſe diſponunt/ſed nuda-
to etiam aliquando capite circunquaqȝ vt ceruus in
ſaltu vel ruralis in theatro. girouagando reſpectibꝰ
oculos in aduenientium vel coaſtātium vultus infi
gunt. ſuoqȝ indiſciplinato ītuitu/collateraliū oratio
nē quā ipi negligūt etiam impediunt. ¶ Turpis au
tem erit ſi ſint tibi molliter aut remiſſe/ſe ī ſtallis ſuis
brachijs tibijſqȝ reſolutis notabiliter īcuruādo aut
in ꝑtem vnā penitus vt poſſunt protenſo in alteram
corpore accubando. ita vt lecti mollicīē q̄rere videā-
tur. Aut dum ad altare verſi ſuper lignū quod ſtal
lum diuidit ſe inclināt extenſione ſcapulaꝝ vel capi
te anterioris ſtalli ſpaciū occupādo ⁊ tergū ad retro
ſtātem ſociū ꝓtendendo. Notabilis tibiarum extēſio
vel dilatio dū ſedetur minus honeſta eſt. Indecēs er
go que vaga et turpis eſt diſpoſitio/imo vtrobiqȝ dif
formitas. Sed maxime in officio cōuentu aſſiſtente
vitanda. Honeſtas eīn̄ ꝑ oia exigit mores cōuentua
lis honeſtas. ¶ Vniformitas eſt in proſtratione et in
clinatione ſpecialiter(q̄ꝗ̄ in alijs generaliter)obſer
uanda. In ꝓſtratione vt nō alius ſubtꝰ formā chori
et alius ſuꝑ ſedile. ſed oēs ſupra dictā formā vnifor-

miter ſe ꝓſternāt et operto capite ſilenter orēt ne im
pediāt circūſtātes manu ad genas accubitā donūꝙ̄
applicata: aut brachijs extra eādem formā extētis:
ſed ſuper iſtam honeſte et hūiliter diſpoſitis. In in-
clinatione: vt vniformiter apud oēs ſit tēpeſtatiua/
deuota/ſufficiens/et honeſta. Tēpeſtatiua quidē vt
inclinaturus ſurgendo et eleuādo ſedile tempus: vl
paululū inclinatiōis ꝑueniat vt verbi cauſa qn̄ poſt
pſalmū fuerit inclinādum vltimi verſus fine iā acce
denti ſurgatur: quatenus deinde libere inclinetur vl
certe inclinationem ſedis aptatio ſubſequatur. In i
clinatione vero dꝫ deuotio apparere vt fiat humili-
ter et ꝓfūde. Nō quippe eſt deuoti: ſꝫ pigri rigore ſtā
te corpore tenui motu corporis iclinare. Eſt eñ cor-
pus depreſſis aliquātulū renibꝰ ne capiti coequetur
adeo demittēdū vt ip̄m fere ſuꝑ genua brachijs iter
poſitis reclinetur. Alioquin inclina ſi noſti facilius.
hūiliter tīꝫ et ꝓfunde. Extra chorū tn̄ et aliqn̄ forte
in choro in officio plane ⁊ ſine cantu dicto minor ſuf
ficere videtur iclinatiōis ꝓfunditas. ¶ Sunt q̄ cul
pabili admodū remiſſione traducti hūc reuerētie cul
tū dn̄o ſubtrahentes/euacuant. duꝫ aut reſidēt pror
ſus vſqꝫ poſt factam memoriam trinitatis/aut tunc
etiā ſurgunt et ſedili eleuādo itendunt/qn̄ fuerat in
clinādūꝫ: aut ex negligentie vicio nō inclināt. Quā
ti tn̄ ſi hec noxa detrimēti/beata dei genitrix ſeniori
cuidā in choro pſallētiuꝫ fratrum indicaſſe refertur.
que inclinantibus ad ſancte memoriam trinitatis/
ſuum ipſa filium ſingulis offerebat: quedam vero
minime inclinantem verſo ab eo vultu velut hac gra
tia indiꝫnum ꝑtranſibat. ¶ Sufficiēs ſeu etiam per
fecta debet eſſe inclinatio: vt ab ea citius debito non

ſurgatur. Honor quidem patri et filio et ſpiritui ſā-
cto ſine differentia exhibendus eſt. Honeſtas quidem
in corporis manuum ꝛ habitus decenti diſpoſitione
conſiſtit. Et quantum ad habitum vt maxime capu-
tio caueatur: ne opera fronte ſuper oculos defluat
cum inclinatur. Proderit ad vnitatem ſeruādam de
communi officio noticiā habere. Pulchra valde vni-
formitas in congregatione et conuentu fratrum vbi
debent et mores et animi conuenire. Unanimes vni-
formitas in fratrum conuentu decet que in moribus
plurium vnitiua vniformes ordinat et decorat.

De diſciplina officij extra chorum. Cap. xvi.

Si quando extra chorum officium dixerint dili-
gentiam nichilominus et honeſtatem p̄dictam
debent in quibus poterunt ſtudioſe ſeruare vt dimiſ-
ſis omnibus quecunque in manibus fuerint: ſtantes
cum reuerentia iuxta traditionem eccleſiaſtice diſci-
pline preterquam ad lectiones in matutinis vel quādo
alias creatori ſuo debitas cum deuotione laudes ex-
ſoluent flectentes genua vel inclinantes pro tempo-
re cum timore dei. Si quando eos ad ſedendum debi-
litas euidens: vel laſſitudo compellat ſaltem ad in-
ceptionem officij ad inuitatorium hymnos et oratio-
nem dn̄icam et a capitulo in ante ſurgere non obmit-
tant. Si etiam in lecto egritudinis decubant reuerē-
tiam nichilominus aliquam faciant prout poſſunt.
Sanctus hieronymus qui tanta legitur laſſitudine
fatigatus vt etiam in ſtratu ſuo iacēs. Funiculo tra-
be ſuſpenſo manibus apprehēſo ſupinus erigeretur
vt ſcilicet officium monaſterij prout poterat exhibe-
ret dum exhauſtus viribus ſenex nec ſenectuti par-

eſt:nec debilitati blãditur deſidem iuniorꝝ:qbus cor
poris vires vt cunqꝫ ſufficiũt:irreuerẽtiam immo di
gnã deriſione deſidiã ſignis arguit ⁊ cõfũdit. Alius
ꝑ lentarum tedio febrium cõpletoriũ i lecto exſolue
re aſſuetus:fertur ꝑ ãgelum rephẽſus audijſſe. Cõ
pletorium ſub cocco nec fructus nec vtilitas. Sane i
officio dei curãda vbiqꝫ magno opere reuerẽtia ⁊ ho
neſtas cũ vbiqꝫ ſit eadem eius cui:tunc loquimur ⁊
aſtamus deitas ⁊ maieſtas. Tãto eñ amplius reuerẽ
tie et diligẽtie ſtudium diuino debet officio.quãtum
id deo immediatius exhibetur. Cura officij diligens
maxima ſtatus itegritas. Neglectus officij:maxima
vite corruptio:maxima religionis deformitas. Ne=
mo dei ſe eſtimet ſeruũ:ſi dei potiſſimã negligat ſerui
tutẽ que appropriato vocabulo ſeruitium nuncupa
tur. ¶ Debẽt dicere officiũ diſtincte:cõtinue:integre
et ordinate. Diſtincte ne verbum maſticãdo vl' exilit
ꝓferendo vel nimium feſtinando dicenda cõfundãt
Cõtinuus vt interẽptiones in eo nõ fiant:aut inter
loquendũ niſi vrgente neceſſitate et hoc quidẽ pſal=
mo vel oratione vel quocunqꝫ alio quod tunc fuerit
dicẽdum cõpletis niſi pſalmus vel orõ quẽ iterrũpi
oportuit cõtinuo a capite reſumatur. Aut inter pſal
mũ ⁊ pſalmũ mora notabilis fortaſſe fiat. Pariſius
vt fertur cũ quidam theologus vnius hore canonice
incepiſſet officium ſuperueniente epõ ad loquẽdum
cum eo.caput ſine locutione inclinans:horam ince=
ptam epõ expectãte finiuit.quã deinde dilatiõeꝫ col
loquij:ne moleſte ferret admonuit:cãm ſubinferẽs
ꝙ maiori dño loquebatur. ¶ Quidam ꝓpter iterru
ptiones i officio factas grauiſſimo afflictus purga
torio memoratur. ¶ Integre dicant vt de dicendis

nichil obmittāt. Proinde ſi plures fuerint q̄ ſil' offi-
ciū dicāt ⁊ vnus vel duo iuxta laudabilē conſuetudi-
nē pſalmos antiphonas hymnos et reſpōſoria voce
ꝓnūcient altiori:non putent ſibi ſufficere ꝙ ab alijs
dr̄:ſed oīa q̄ ad ſuā ꝑtinent ꝑtem.ac ſi eſſent ī choro
ſub ſilentio integre dicāt:cū officiuꝫ extra eandeꝫ q̄
intra ītegritatem reqrat. ¶ Ordinate deniqꝫ officiū
in ſubſtātia tp̄e et mō et oībus exequi ſtudeant. Poſt
poſitiones:īplicatiōes:variationes facile nō admit
tant. Honeſte tn̄ Precioſa vel aliud extraordinarie
aliqn̄ dicit̄ dum tamē idip̄m ſuo tempore minime ne
gligant. Quis aūt ſine grandi cōſcientie ſcrupulo ꝓ
priū officij ordinē.ſibiqꝫ religionis ſanxione īpoſitū
ꝓ alienis quibuſlibet ꝑtermittat:aut qualibet varia
tione deformet. Quis niſi vaniſſimus ⁊ imprudēs ꝓ
certis dubia:ꝓ autēticis vana:ꝓ neceſſarijs curioſa
inducat. Sint igitur ſanctoꝝ officij conditoꝝ deuo-
ta et ſtabili ordinatione cōtenti nichil eoꝝ vel cōmu/
ni ordinis inſtitutioni preponant/quamlibet ſerium
et deuotum nec deſipientiū tātum more ſtultoꝝ gre-
corum glorias emuletur. Inſipienti em̄ non niſi ſua
placent.omnis ſtulticia laborat faſtidio ſui. Temp⁹
quoqꝫ congruum ſeruent nec facile ꝑter neceſſitatem
diuinas horas ſiue primam ſiue completoriū ſaltem
canonicū:ſiue alias in nocturnas cōuertant. ¶ Fue
runt qui hoc quarundam obtentu traditionū defen
derunt ordinationē eccleſiaſticā officij/confuſiōe tē
poris irriteꝫ faciētes. ¶ Quādo fuerint duo vl' plu
res quaſi chorū ſibi conſtituāt/et pſalmos atqꝫ hym
nos accipiant alternatim eſt cōſuetudinis cōuentui
¶ Congruus ordo eſt in oībus vbiqꝫ/ꝓuide diſcipli
nato/ſeruandus. Ordinatum animum ordinis de-

coꝛ ⁊cōdecet ⁊ cōdelectet. Inoꝛdinati vero eſt animi etiā in exterioꝛib⁹ oꝛdinē nō curare: ⁊ tn̄ oꝛdinatiōis exterioꝛis religio/attentionem excitat et affectū.

¶ De altaris miniſterio curando. Ca.xvii.

Altaris miniſteriū ob reuerentiā coꝛpoꝛalis p̄ſentie ſaluatoꝛis/mūdicite/reuerētie/diligētie/ honeſtatis et circūſpectiōis ſtudiū ſpeciale requirit Mundamini ait ꝑpheta q̄ fertis vaſa dn̄i. Haud dubiū hoc eſt de miniſtris altaris conuenienter itelligi q̄bus ſpūalis ⁊ coꝛꝑalis mūdicia eſt habēda. Spūalis vt null⁹ de pctō cōſciētiā habens leſam vł ſomno pollut⁹ nocturno ad tāgēdū ſacra vaſa vł ad miniſtrādū āteq̄ fuerit cōfeſſ⁹ accedat. Nec dꝫ celebratur⁹ cōfeſſionē priuatā que āte celebrationē de quotidianis offēſis fieri cōſueuit: vſqꝫ ad altare deferre Coꝛpoꝛalē quoqꝫ mūditiā requirit coꝛꝑalis p̄ñtia ſaluatoꝛis. Idcirco miniſtri altaris nō ſolū anteq̄ ſe ad miniſtrādum induāt verūetiā poſtq̄ fuerit oīno ꝑati expeditis cōmunib⁹ ad calicis miniſteriū acceſſuri ſua iterum lauēt manus. Hoc ei ſemꝑ debēt cauere cautiſſime ne cōibus manibus aut cū manicis ſuis vel poſt immediatū eoꝝ cōtactū calicē aut q̄ ad ip̄ꝫ pertinēt pannos: vel coꝛꝑalia tangant: ſed ſi lineam tunicā quā rochetū vocāt vel ſuppelliciū cū ſtrictis manicis vel altū aliud nō habuerint idumētū calicē p̄parādū et i fine miſſe plicādū ſacerdoti relīquāt. Reuerētiā debēt miniſtri altaris tā ad ſacerdotē q̄ ad miſteriū ⁊ res etiā de ꝓpīquo ad ip̄ꝫ miniſteriū ꝑtinētes hr̄e. Circa ſacerdotē: vt qn̄ ſecum altari aſſiſtunt ꝑ aliquātulū capitis iclinationē ⁊ ſui elōgationē a deo. ac per humilē debiti exhibitionē officii reuerētie ſignū oſ̄dant. Si vero ſederit et ipſi tm̄ in

ſuperpelliciſſ fuerint nequaq̄ iuxta ipſum in ſedili-
bus videlicet coequalibus ſedi eiꝰ. ſed ad ſcabellum
eius potius ſi aptus fuerit locus vel alibi ſedeāt Ve
nerentur eum decoꝛo vt conuenit comitatu et maxi-
me quando ſe vertit ad populū/ ei aſſint quem vbiq̄
vt in officio. ſic et eo expleto in veſtiarium reuerten-
tem deducant. vt acies oꝛdinata ad altare. Deinde
ſi opus fuerit reuerſuri. ¶ Miniſterio reuerentiam
exhibent/ ſi motu debito et habitu ipſi miniſterio con
uenienti aſſiſtāt et miniſtrent. Aliter ei non ſine no-
ta irreuerētie miniſtratur vt ſi quis quāuis dyaco-
nus vel ſacerdos in ſuperpellicio ad miſſā miniſtrās
coꝛꝑalia ſuꝑ altare pꝛeſente ſacerdote veſtibꝰ ſacris
induto replicet aut componat. Si q̄s nō habēs ſuꝑ
pelliciū cōſtrictis manicis vel aliud ydoneū indumē
tum coꝛpoꝛalia vel calicē tractare aut panem ⁊ vi/
num in cōi habitu pꝛeſumat. Si quis hoſtiam in cōi
eligat loco: vel electam reponat/ q̄ i pixide manu ſua
mundiſſima ē potiꝰ eligenda: et electa ſuper patenā
ipſa ꝫ vel ſuper coꝛpoꝛalia decētius reponēda. nec au
diendi ſunt illi qui ad menſā dn̄i nō aliam q̄ mēſam
coꝛpoꝛis curant mundiciam ſuper pannos q̄ libꝛis
ad ſecretarum vel pallarum cuſtodiam ſupponūtur
calicem paſſim vel conſecrandam hoſtiam reponen-
tes. ¶ Singularem hoſtie cultū ſingularis decet mū
dicia. Ad res quoq̄ neceſſarias vt ſunt coꝛꝑalia pā
ni calicis ipſe calix ⁊ miſſale eſt reuerentia adhiben
da quam mūdicie ſtudiū maxime pꝛobat. Huius in
tuitu pannus omnis ſuſpectus aut quē coloꝛ ipedit
ablui a coꝛpoꝛalibꝰ arcetur et calice. In pixidibꝰ ho
ſtiarū mūdiſſimꝰ ſacculus lineus hoſtias contineat
Siliter et calices mūdis ſacculis lineis inuoluātur

Quiſqꝫ ergo ad altaris vtenſilia ſacra reuerentiā
munditie curat circa ipſa operioſus ſtudeat. ¶ De
cōibus libris ſi quos aliqñ ꝓpter officium ī euitabi
li forte neceſſitate cogente. ponit ſuper altare contin
git: omnino caueant ne corporalia vel pānos calicis
aliquando tangāt. Cū corpalibus vel calicis ipſius
mapula nunꝙ labia vel oculos tangant deuotionis
alicuius obtētu. Calix cū ſumma tractetur mūdicia
qñ de loco ad locū deferſ non ſuper librū aut veſtimē
tum: ſed alte in manu mūdiſſima vel repoſitorio por
tetur extra repoſitoriū ipm preterꝙ ſupaltare vel
in alio loco mundiſſimo teneatur. Miſſale in loco re
ponaſ honeſto et ſi nōnunꝙ illud extra eccl'iam vel
al's ꝙ ad miſſam teneri cōtingat: panno aliquo mū-
do preter ſuam camiſiam iuoluatur. Denīqꝫ reueren
tia eſt miniſterio habitus: cura mundicie et in execu
tione maturitas habeātur. Reuerētia ſimul et cau-
tela mundicie cōmunes corpis veſtes prohibent ab
altari. Et ſi in his pluriū opponas ineptias. hꝫ emu
los plurimos vicium. rariſſimos diſciplina. Non a
pluribus ſed ad honeſtioribus forma ſumenda eſt.
Ad hoc taꝫ celebrās ꝙ miniſter circa officiū ſuū ma
gnam debent diligentiaꝫ adhibere. Sacerdos quidē
circa promiſſionem dicendorum et agēdorū in miſſa
ne defectum faciat. In dicendis: formam ordinis et
celebrando poſtponens aliaꝫ auctoritate ſua ītrodu
cat. Oblatiōī calicis aquā ipſe īfūdat: quod a nullo
ſine ipſius iuſſione eſt preſumēdum. Debet etiā cir-
ca cuſtodiam mūdicie manuum et pānorum eſſe intē
tus. Manuuꝫ/ vt eas ad tangendum communia vel
carnem nudā, ſiue ī facie ſiue alibi nō apponāt niſi
eas ꝯtinuo lauaturus. Pānoꝝ vt nūꝙ ad idumen

ta ſacerdotalia maxīe ad infulā nares emungat: vel
aliter ea quoquo deturpet. ¶ Miniſtris vero diligen
tia debet eſſe circa ea que neceſſaria ſunt celebranti
et circa munditie cuſtodiam ac cōſeruationis vaſoꝝ
et pānorū pertinentiū ad altare. Miniſtroꝝ eſt vt ꝑ/
induti celebraturū cū diligētia ꝑparent: eiuſqꝫ indu
menta poſt officium plicent: et q̄ ipſi ſacrū miniſteriū
exequēri oportuna fuerint/hora/tempore et loco cō-
gruis offerāt. ¶ Nunqꝫ ad miſſaꝫ priuatā legēdi vł
orādi grā ſolo vel ſedibus ſe totaliter ꝓſternāt: nec
latitent poſt cortinas: ſꝫ palā corā altari: non tñ a la
tere celebrantis aſſiſtāt verſus eū circa quē tūc ocul⁹
debet eē aſpectū quaſi continue directuri: nō tñ i fa-
cieꝫ ei⁹ maxime poſt canonis īceptionē ītendāt. Nec
ei ꝑſertim a parte libri nimis appropriēt/aut circa ip
ſum aliquē tumultū faciāt. ¶ Sūma q̄etis trāquil-
litas eſt neceſſaria celebrāti. Vaſa et pannos munde
tractent apd̄ eos ⁊ teneāt. Si pānus calicis ad ter-
rā ceciderit nullo modo āteqꝫ lot⁹ fuerit iteꝝ calici
apponat̄. Circa finem miſſe calicē plicaturi/ipſuꝫ cū
aqua poſt vinum recenſiāt ne pānos inficiat adherē
tes. Nūqꝫ ſuper altare vinū et aquā ad mūdationeꝫ
vel alias ſi vitare poterint miniſtrent. Si tamē ob in
curiā ſacerdotis oporteat ſubtus ampulas que vinū
et aquā continēt manū ad retinēduꝫ guttas ne ſuꝑ
altaris pannos cadere poſſint apponāt. Suꝑ quos
etiam pannos nec ipſe reponende ſunt ampulle. Ad
huc dꝫ q̄ miniſtrat ad miſſā ſuper pelliciū ſi habuerit
cōſeruare ne cū eo aliquatenus nares emūgat: vł ſu
dores a facie vel al's vndecūqꝫ detergat: nec ipſi⁹ ma
nicas maxime ad puluerē ſuꝑ ligua/lapides vł ſuꝑ
terrā exponat. Quod tñ ſi nonnūqꝫ per aliquoꝝ ne-

gligentiam accedit/cauere debent ne corꝑalia cali-
cem aut pānos eius/cū ipſius superpellicii manicis
tāgant. De aliis indumētis quotiens ea plicant ſol-
licite caueant ne vnqꝫ manice terrā tangant. vł vſqꝫ
ad ipſoruꝫ veſtimentorū fimbrias deſcendere ꝑmit-
tantur: ſed ſiue tunice linee: ſiue quecunqꝫ alia indu
menta plicantur manice ſemper longe a fimbriis col
locentur. ¶ Debēt iterū miniſtri altaris propter va
ſorū et veſtiū vt dictū eſt. conſeruationem attendere
ne calicē quādo reponūt ſtricte ligent: quia ſepe per
hoc deterioratur non modicuꝫ/et paulatim obrutus
conquaſſatur. ¶ Vaſa quoqꝫ altaris et vtēſilia ī lo-
cis ſuis diligenter vt cōuenit preparata reponāt. Ve
ſtimenta etiā plicare nō negligāt ⁊ aptare niſi ꝓ ali
quo celebraturo ea quis dimitti requirat. Sed quid
hoꝝ expreſſionibꝰ immoror? In omnibꝰ enī que mini
ſterium dei cōtingūt/ſpeciali nimirū diligētia opus
eſt. Si agēdis miniſteriis terreni regis ſtudioſiſſimā
hoies curā impendūt/quātū putas eterni regis mi-
niſteriis impendendā? Certū ſi miniſtri altaris intē
dere debēt honeſtati multo amplius tñ per omnē mo
dū ſacerdotes qui celebrant. Poſtq̄ꝫ ergo fuerint ve
ſtibus ſacris induti/cum magna debent maturitate
incedere. Et precipue cū altari aſſiſtunt/grauitateꝫ
in motu ⁊ geſtibus laudabili curioſitate ſeruare. Nū
quam genuflexuri q̄ꝫdiu ſacerdotali caſula ſunt idu
ti niſi temporibus ab eccł'ia inſtitutis. ¶ Super al-
tare quoqꝫ ſe nō appodiēt in honeſte nec manꝰ ſuas
hac et illac inordinate deducant. ¶ Qñ ſe vertūt ad
populum non erigant oculos vt videant aſſiſtentes.
¶ Deniqꝫ circūſpectos decet eos eē ſpecialiter circa
corꝑaliuꝫ diſpoſitionem ⁊ cuſtodiā: circa calicis col-

latione͂ circa dominici coꝛpoꝛis ꝯſecratione͂ ſangui-
nis ſuſceptionez et mūdationis induſtriaz. ¶ Circa
coꝛpoꝛalia vt ipſis ſuꝑ altare replicatio vſqꝫ ad an-
terioꝛe͂ ipſius altaris oꝛā ſit ſpaciū ꝯpetēs ne ſuꝑ ea
dez manꝰ ſuas aut manicas īdumēti teneāt. Calice͂
añ oblatione͂ ſuꝑ coꝛꝑalia nūq̄ ponāt. ſicut poſt ob-
lationez fieri conſueuit. ſed ipſuz vſqꝫ ad oblatiōis
tempꝰ ad coꝛpoꝛaliū teneāt latus. ¶ Circa cōſecra
tionez inter cetera ſolerter pꝛouideāt vt cum hoſtia
fuerit conſecrāda ita pax et caute in pꝛīcipio eam
leuēt quaſi ſcutū ſibi de manibus (de pꝛeſſo aliquatu
lū pollice) facientes. vt ſi fieri poteſt ante conſecratio
nem a circūſtantibus videri non poſſit ne a ſimplici
bus adoꝛet͂. qui qñ citius eam viderint in manibus
ſacerdotis incaute nondum cōſecratā adoꝛāt. ¶ Cū
autez cōſecratio fuerit conſummata hoſtiā ſine mo-
ra notabili duabꝰ manibus q̄tum expedit: vt ab hoī
nibus poſſit videri cuz omni reuerentia eleuantes tā
in eleuando q̄ in reponendo debitam maturitatem
ſeruent: ne poſt vel ante eleuationem oſculetur ean-
dez. ¶ Si ſuꝑ altare viaticum celebrāt cōſecratiōez
facturi manū cū hoſtia conſecranda ſuꝑ ipſius alta-
ris viatici lapidem teneāt: ne fiat conſecratio iuxta
et non ſupꝛa ipſum. ¶ Circa ſūptionez calicis caue
ant ne ipſuz ſumendo vel calice͂ exguttādo per nimi
am extractionez tumultuz quemdaz vel ſibillū cum
labijs faciant: aut poſt ſumptionem digitos lābant
Erit etiam tutum ſi dum ſanguinem ſumunt calice͂
tenētes cum dextera decenter et patena cuz ſiniſtra
ſupponant ſanguinem ſi quid effundi cōtingeret re-
cepturā. Suꝑ quā ſi frangi coꝛpus dñi cum aut re-
poni contingat ipſa deniqꝫ vino et aqua vł altero il-

lorum ſufficienter debet infundi. ¶ Incongruum ſi
indignum vt patena poſt chriſti corpus ſanctiſſimuz
cõi tacti pateat non mundata et rebusquibuſlibet li-
cet mundis ſine differentia exponatur: Si ſentis aliter
credo vt poſt patene vel calicꝫ aut corporalium tactũ
non ſunt manus communicande communibus ante
factam poſt tactum huiuſmodi lotionem. ¶ Si cali-
cis petatur mundatio pro infirmis primam nullate
nus aut ſecundam perfuſionem exponant. ſed prius
ſemper mundationibus ſolitis perfectis aliꝰ denuo
vinũ calici apponãtur petantibus indulgendis.

¶ De diſciplina circa ea que ad
corpus ſunt. Ca. xviij.

Habito de diſciplĩa circa ſpũalia ſeqtur de ipſa
circa corporalia. Et primo circa ea que ĩ nobis
ſunt. Secundo circa ea que extra nos ſunt. Reſpectu
eorum que in nobis ſunt. Primo videndum eſt de di-
ſciplina reſpectu totius corporis q̃tuz ad geſtum
¶ Secũdo reſpectu partium corporis q̃tuz ad actũ
Et primo reſpectu lingue q̃tuz ad duo opera natu-
re in quibus congruit officium lingue ſcilicet quan-
tum ad loq̃lam et guſtũ. Scd̃o reſpectu manuum vt
in exercitio manuali. Tertio reſpectu pedum vt in
inceſſu. Quarto reſpectu membrorum oĩm q̃tum ad
aliqua ipſorum officia. ¶ Deinde circa ea que extra
nos ſunt. Primo quantum ad ea de prope vt eſt ve-
ſtis et habitus. ¶ Secundo q̃tuz ad ea que de lõge
vt ſunt officine.

¶ Primo de diſciplina in geſtu. Ca. xix.

Circa diſciplinam in geſtu (qui modus et figu-
ratio mẽbrorum et corporis dicitur) duplex eſt
cuſtodia adhibenda. ¶ Prima eſt vt vnum mem-

brum alterius officium non vſurpet aut eius mini-
ſteriū ſui admixtione confundat. Si os loquitur ca-
put non agitetur manus nō moueatur et ſic de aliis
vt dū alterum membrū operaꝛ alteꝝ quietum omino
permaneat: aut ſi opera eiꝰ neceſſaria illi eſſe cogno-
ſcuntur. ad operādū ordinate moueatur. ¶ Secū-
da diſcipline cuſtodia eſt ī geſtu vt quodlibꝫ mēbrum
in eo qđ facit debitū modū teneat: nec tēperātie limi
tē aut honeſtatis formā excedat hoc eſt vt ī paucis
exemplificemꝰ ridere ſine aptione dentiū: videre ſi
ne defixione oculorū: loq̇ ſine extentiōe manuū. ſine
cōtorſione labiorū· ſine agitatione capitis. ſine eleua
tione ſuperciliorꝝ. īcedere ſine īmoderatione greſſuū.
ſine ventilatione brachiorꝝ. ſine geſticulatione ſcapu
larū iacere: ſine detectiōe mēbrorꝝ ſedere: ſine alteru-
tra ſuꝑiectiōe pedū ⁊ ſine alꝛutra accubatiōe laterū
ſine diuaricatiōe ſeu dilatatiōe cruriū: ſine extenſiōe
vł agitatiōe tibiarꝝ. nempe honeſtū ⁊ hūilē frē ſemo
rioſurā īpōere vł pedes palā cācellare nō decet. arcē
di ſicut ī publico ita ⁊ ī ſecreto ſūt geſtꝰ īcepti. geſtꝰ de
niq̧ religioſi dꝫ eē hūilis ſeuerꝰ ⁊ grauis. eſt eī reꝑhē
ſibilis geſtꝰ ſi ſuꝑbiā ſi molliciē q̄ nūc ꝑ laſciuie hila
ritatē nūc ꝑ nimiā detectiōē īſinuat aut ſi ēt leuita
tē ꝑtēdat. Turpis ī hūilitatꝭ ꝓfeſſore ſuꝑbia. Feda
ꝓrſus ī hūili habitu geſticulatio faſtuoſa. ſic nō eſt vi
ri muliebrē hr̄e molliciē puerili leuitate. Gratuita
tis modeſtia multā affert ſeruata moribꝰ honeſtatꝭ
neglecta maculā ⁊ ꝯtemptū. mortificata ſcđ apl̄m
ſuꝑ terrā membra geſtꝰ debent mortificatos hr̄e.

¶ De diſciplina in modo loquendi. Ca. xx.

Diſciplīa loq̄ndi tā ī mō ⁊ ꝓuida qñ loquendū
ſit diſcretiōe q̧ in verborꝝ religioſitate attendi

tur. Modꝰ i̅ geſtu et ſono ꝯſiderari pōt. Loq̄ntis ge
ſtꝰ dꝫ eē modeſtꝰ ⁊ hūilis. Sonꝰ demiſſꝰ ⁊ ſuauis. Mo
deſtiā dꝫ habere geſtus loq̄ntis vt nec i̅ordinate: nec
turbulēte i̅terloquēdū mēbra moueat: nec oculorum
nutibꝰ labioꝝ ꝯtractione vł altero nō decēti altera=
tiōis mō vultꝰ honeſtatē deformet aut faciē ip̄a ꝫ mol
litie quadā reſoluat hūilitatis oſtētu: ſꝫ i̅ eadē vultꝰ
cōſtātia ſemꝑ ꝑmanēs ſeueritatē benignā ⁊ cōſtāteꝫ
et quodāmō rigidā benignitatē ꝑtenda. In facie ſiq̄
dē hoīs ſpeculū diſcipline relucet: cui tāto maior cu
ſtodia eſt adhibēda q̄tominꝰ q̄d i̅ ea fuerit pctm̄ ce
lari poteſt. ¶ Vetat quoqꝫ loquētē geſtus modeſtia
ne ſi hoībus notabili quadā ſupplicationū ꝓfūditā
te i̅curuet: aut eiꝰ cui loq̄tur vultui nimis i̅ſtet/ ne i̅=
honeſte q̄dē i̅ eiꝰ faciē alitꝰ aſpiratiōe i̅ſufflet: at ali=
tu ip̄o poſt vinū potatum ſēſum maxime nariū offen
dat. Loq̄ntis alitꝰ vultui auditoris ⁊ naribꝰ viciose
prorſus ingeritur. ¶ Debet etiā geſtus humilitatē ſē
per modeſtiā ac vultꝰ hilaritatē ꝑtendere. ¶ Sonitꝰ
debet eſſe demiſſus pariter ⁊ ſuauis: q2 clamoſitas ⁊
verboꝝ aſꝑitas locutionē religioſi plurimū quidem
et dedecet et deturpat. ¶ Diſcretio ꝑterea q̄n loquē
dum ſit neceſſaria eſt quia ex ore fatui etiā ꝑabola
reprobatur/ quia non dicit eam in tempore ſuo. Sa=
piēs q̄n loquēdum ⁊ q̄n tacēdum ſit/ prudenter conſi
derat. ¶ Eſt autem iunioribus fratribus fere ſemꝑ
inter ſeniores vſqꝫ ad i̅terrogationē tacēdum. Ado=
leſcēs ait ſcriptura loquere in tua cauſa vix cum ne
ceſſe fuerit. Si bis i̅terrogatus fueris/ habeat caput
reſponſum tuuꝫ. Silet etiam a bonis ꝓpheta. Ergo
q̄uis de bonis ſāctis ⁊ edificationū eloquijs ꝑfectis
diſcipulis rara cōceditur loquendi licentia. Nā loq̄

et docere:magiſtrum condecet tacere et audire diſci-
pulo conuenit. Loquente alio nunꝙ loquant᷑ aut ver
ba loquentiuꝫ quouis pacto interrūpere preſumant.
Nec mordaci vel ĩportuno inſultu ſocioꝝ locutioneꝫ
impugnent. Stultoruꝫ eñ hec ſunt ꝗ nec lingue par
cere nec ſocijs deferre nouer̃t. Si ꝗ etiã mutua ſe col
latione impetunt:per ĩpoſitionem ſilentij:ꝛ aliaꝫ pe
nam condignã merito reprimuntur. Religioſitas de
bet in locutione ſeruari:vt ſit ſermo verecund⁹ et pu
rus:ſit dulcis et honeſtus. De veritate ſermonis ſa
piẽs dicit. Ante oĩa verbũ verax ꝓcedat te. Nõ ſoluꝫ
igit᷑ mendacia et ꝗ criminoſa ſũt verũetiã locutiões
yperbolicas ꝛ aliqua duplicitate notabiles penit⁹ vi
tent. Loquẽtes de dubijs aut futuris:nunꝙ abſolu
te loquant᷑:ſed in hmõi omnibus ſemꝑ conditionẽ ap
ponãt. Precioſa eñ de indifferẽtib⁹ ṽba religio non
conſentit. Non eſt alicui⁹ viuentis arbitrio:de con-
tigentib⁹ negare vel aſſerere abſolute. Non facile de
auditis ſentiẽt:licet ṽitatem ſentire ſe putent. Sint
ad reſponſioneꝫ tardi:ne per inconſiderationem fal-
ſum aliquod vel indiſciplinatum ꝓferãt ṽbũ. Debẽt
etiam pure loqui:vt in eoꝝ verbis nec iactantia nec
detractio:vel malicie alicui⁹:aut vanitatꝫ admixtio
valeat inueniri. ¶ Nunꝙ de ſcientia vel ſeculi ſtatu
ſe iactẽt. Erubeſcãt dicere de abſente:quod cũ carita
te non poſſent dicere coram ipſo. Vñ ſãctus Bñdi-
ctus. Murmurare aut conqueri neſciant:nec mur-
murationis malũ pro qualicũꝙ cauſa ĩ aliquo qua-
licunꝙ ſigno verbo vel ſigno appareat. In ṽbis ſuis
aut litteris ſi quas aliqñ dirigũt puerilib⁹ vel adula
torijs non vtãtur blandicijs ſed tanꝙ religioſi ſuaꝫ
breuiter et veraciter intentionem exponant. ¶ Po-

neſtatez habeat locutio ſi ⁊ illius q̇ loquitur ⁊ illoꝝ
quibus vel de quibus ſit ſermo conueniat dignitati.
Ociosa vero ioculatoria iuratoria contentioſa ma=
ledica vel alia ſecularia verba nec pura ſunt quidez
nec religioſe cõueniũt dignitati. Nuge vt ait ſanctꝰ
Bernardꝰ iter ſeculares ſunt nuge in ore ſacerdotꝭ
aut religioſi blaſphemie Interdũ ſi itercidãt ferẽde
fortaſſis referende nunq̃. Os talibus apire illicituz
aſſueſcere ſacrilegiũ eſt fede ad cachinum moueris
fedius moues. Diſſueſce a vaniloquio linguam q̇ ad
profectum religionis aſpiras. ¶ Proceſſurꝰ i publi
cũ premuni teipm̃ et aio ſtatue a v̄bis ianibus abſtĩ
nere. Prouide tibi anteq̃ ꝓdeas vtile aliquid vnde ſi
expedierit ſermo texat. Familiarie prudẽti conſide
ratione oia preuenire. Confert ad ſingula fuiſſe pre
munitũ. Si dignum quippiam relatione non habes
tace. Tutius ⁊ humilis audis q̃ loqueris. Non affa
bilitas oportuna ſ; loquacitas ocioſa dãnatur Iura
re vero nunc ꝑ caput. nunc per ſanctos vel alio quo
uis modo xp̄i qui ait. Sit ſermo veſter eſt eſt: nõ non
diſcipulo minime congruit. ¶ Rurſus indignum pe
nitus ſeruis dei mulierculaꝝ more contendere. Si re
ſiſtentie incidant verba: cedendum continuo reſiſtẽ
ti. Honor eſt homini q̇ ſeparat ſe a ꝯtentionibꝰ Nũq̃
diſcendi vt dicitur gratia ligitent. ſcientes ad ſever
borum contentiones nullo modo deinceps pertine=
re. Non põt eẽ qui ꝯtentio aliq̇d qđ contra conſciam
dicat extorqueat. Ergo inter dei ſeruos collatio non
altercatio dz eſſe. Peruerſum eſt maxie ſi auſu dãna
bili ad iniurioſa vel maledica verba q̄ ſcđm apoſto=
lum a dei regno excludũt os religioſi laxet aut dya=
boli nomẽ ad inexionẽ aſſumat. vel in cõmuni locu=

tione frequētet. ¶ Sunt q̄dam q̄ leuiſſima putarēt ſi
nō in ſcripturis demōſtrarētur/opinione grauiora.
Quis ei decētē fatue fratri ſuo reū gehēne putaret
niſi hoc ꝟitas expreſſiſſet. Peſſimū hūc loquēdi vſū
quaſi ꝓ affabilitatis ſolacio/ſalutis aduerſarius i
troduxit/vt per eū modice occaſionis acceſſu ſtultis
illudēs eos frequēter i grauis lapſum offenſe īpulſu
leuiori ꝑcipitet ⁊ ſtatꝰ dignitatē colluuio ſordidatio
nis viliſicet. Pudeat eos rumigerulos eſſe/aut ꝟbo
rū ſeculariū delatores. Nichil inter ſocios ſeminent
qḋ infirmos aīos diſſoluere valeat aut turbare. Rēꝰ
eſt deo ⁊ ordini qui temerario diffidētie ꝟbo ꝯſciam
ꝑcutit īfirmoꝝ. Preterea ſiue fratri ſiue extraneo ſi
ue magno ſiue paruo loquātur ſemꝑ ī ore/ꝟbi dulce
dinē habeāt. oēm ad oēs ſc̄m apl̄m manſuetudinem
oſtēdētes. Nūq̄ȝ ſue pretextu cōſtātie vl̄ zeli cū cōica
tis iniuria in verba cōtumelioſa ꝓrumpāt. Sepe eī
meritū/īmoderata lingua cōfundit. Turpiſq̄ȝ defen
ſio/que iniurijs vtit̄. ¶ Habet faſtus ꝓ conſtantia i
petum: ꝓ ratione iniurias ſed lingua eucharis in bo
no homine abundabit

¶ De diſciplina circa comeſtionem. Cap̄. xxi.

Debēt etiā cū tiore dei comedere diſciplinā ſēꝑ
ꝑ tā ī mō ſe hn̄di q̄ȝ ī cibo ſeruātes. vitātes ni
chilominꝰ quaſdā minꝰ decētes ſeculariū ꝯſuetudi
nes ſuꝑ mēſam. ¶ Placet vel pauca de ſingulis exē
pla ſubnectere q̄ ad ſimiliū cōſiderationē trāſmittāt
Honeſte ſe dn̄t hr̄e vt dū comedūt aut bibāt ſedeant
bibētes cū duabꝰ māibꝰ ciphū teneāt. membroꝝ agi
tationē ⁊ quarūdā anhelationū vel labioꝝ tumultū
q̄ animi notā itēperētiā vitēt. Oculos a circūſpectio
ne/linguā a locutiōe cohibeāt. Oculoꝝ cuſtodiā iter

epulas: ꝓpterea neceſſaria eſt: q2 nō ꝑcipue vt vagos habeāt oculos neqꝫ curioſe: ⁊ vt āpli⁹ dicā īpudēter ꝗ apud alios agunt circunluſtrādo ꝓſpiciant ſed vt potius pudice demiſſis luminibus: ea tm̄ q̄ ſibi añ po ſita ſūt attendāt. ¶ Loqui vero ſeu muſitare ad mē ſā vbi ſilentiū eſt ſeruādum turpe viciū eſt. Declinā da muſitatoris ſocietas qui licet legis honeſtate ꝓ hibit⁹ lingue tamen volubrū nō valet retinere. ¶ Si qñ etiā extraordinarie bibūt: ſiue aſſint: ſiue nō aſ ſint extranei ꝙdiu bibitur ſileant. Culpandā nimis verboꝝ multiplicatio iuxta potū. ¶ In cibo tā ī qua litate ꝙ ī quātitate ipſius: ꝙ etiā in modo moraqꝫ ac frequentia comedendi diſciplinā ſeruent. In q̄lita te vt nunꝙ ꝑcioſa vel delicata. Nunꝙ ciboꝝ aut ꝑ parationū diuerſitates affectent. Promptū ad deli cata palatū: curioſitas quedam honeſtatis poſtpoſi tiua declarat. vt verbi gratia. Si quis ex vicio melio ra de cōmuni eligat portione vt quod in pane ſapi dius vel in alijs viderit melius ipſe ſibi accipiat. Si maiora panis framenta ſumat minorib⁹ ſi aſſunt li cet minus delicatis ſine ratiōabili cauſa dimiſſis: cū panis vel res alia ꝙto magis ad ītegritatē accedit tanto ad menſam ipſam valeat honeſtius reportari. Si ad maiorem ſaporis delectationē ī pane inueni endam: ipſuꝫ inordinate frangendo: circuncidendo vel micatenus excruſtādo deformet. Si vinum cum aqua temperare nō curet. Si longū et interpolatum faciat hauſtū. Si falſam cōem panis appoſitione cō ſumet. aut eā incongrue totā vaſe tranſuerſo vel cir culari venatione vendicet cū ſit magis in medio in tingendū. Sicut eni apud honeſtos quoſdā in ſeculo imputatur ſi corroſionibus oſſiuꝫ curioſius inſiſtas

154

aut carnes per magnos notabiliter bolos preter exi-
gentiā ſcindas vel edas:aut ouum ſcindis:ſciſſuz im-
mediate morſcellū anteꝙ̃ in cōmuni loco poſueris p̄
cipias:a meta cōi iuxta vulgare prouerbium non cu
rādo diſcrepas aut tactu more palponis electū poſt
tactū reliquas vel ſil'e ꝗppiā actites:ſic religioſis ē
īdecēs ſi in his que ſibi pro tempore cōueniunt cibis
notam culoſitatis nō vitent. ¶ Si qñ ess ieiunij tē
pore vino confecto vel ſimplici ante comeſtionez:vel
ſiue ante ſiue poſt herbis ſeu ſpeciebus īfirmitas vti
coegerit:occulte huiuſmodi ſi potuerint ſumant:ne
ſimplices idem ſibi ipſis abſqꝫ ſufficienti neceſſitati
licere putanijs:ad ſoluādū ieiuniū ſuo icitet̄ exem
plo. Eſt inſup diuerſitas reſpectu cibi et preparatio
num vitanda. Nichil ad menſam ſpeciale apportent
vel iꝰ menſa requirant preter ſal et aquam que poſ-
ſunt ſp cū honeſtate reqri Priuādꝰ cōibꝰ ē q̇ ſpālia i
cōitate vſurpat. Cōibꝰ igit̄ diſcāt eē cōtenti. Os ſuū
ad oīa q̄ alij comedunt aſſueſcāt:vt ſi fieri pōt nulluz
oīno repudiēt ſeu aboīnent̄ cibū. Grāde viciuz ſi po
tagiū et cōia reſpuas:vt in ſpecialibus lautꝰ ꝓcure-
ris. Porro mō mollia:modo dura:mō frigida:modo
fixa:mō elixa p̄gnātes ſolent appetere mulieres pro
uidenter autem ſobrieqꝫ cōuerſanti:ſatis eſt ab om-
ne condimentū ſal cū pane. Debent etiā exceſſum i ci
bis et maxime potus quantitatem vitare:vt crapu-
la vel ſatietas nimis non ſubrepat. Nichil ſit contra
rium omni xp̄iano quō crapula ait ſanctus benedi-
ctus. ¶ Amplius quoqꝫ qualiter hoc eſt ꝙ̃ decenter
munde ac temperate ſit comedendū attendant. De
center detrahit qui cibum in ore habens:vel ciphum
in manu detinens loquitur qui in manu armata cul

tellum habente:cibum ori miniſtrat:vel ei nondum
expedito a cibo:potum nihilominus ingerit aut du
bibit vel comedit:caput tenet in capucio ꝓfundatu
Mundiciam debent proprium et ſociorum cibum et
ad menſam ipſam ſuper quam comeditur obſeruare
Mundicie ſimul ac decētie gratia caueant:ne ī pa=
pſidie cipho vel ouo:premoſum aliquid iterum come
ſturi reponant. ¶ Fede tuorum reliquias dentium
alicui cibo immiſſes.¶ Nunꝙ ciphum cū digitis pe
tagio vel alio quodlibet madidatis accipiāt:aut pol
licē poculo immergant nec ſuper potum:in cipho vel
ſup cibum quēlibet ſufflent.¶ Indecenter agitur ſi
digitos quis immit tit poragio:et offas vel olera nu=
dis articulis coclearis viſce piſcatur. Si ſuperfluita
tes piſcium ⁊ ſimilia ex ore proijcit ſup menſam vel
nuces alij ꝙ ſibi frangit cum dentibus. Si quis tuſ=
ſit aut ſternutat non auerſa facie a menſa. Raro em̄
hoc fit ſine qualicūq emiſſione reliquarum oris. Si
nuda manu in menſa naribus emungendis:vel car
ni nude ſcalpende apponit/vel manum ipſam ad ve
ſtimenta detergit.¶ Cauendum quoq ne quis an=
te faciem circunſtantium fratrum pro ſale et alijs ne
ceſſaris que a fratribus tradi poſſunt manum exten
dat ſuper menſam et eorum cibum cum manicis ſeu
habitu ſuo tangat.¶ Scindendus etiam panis pe
ctori ſeu veſti communi ſine interpoſitione totale ap
plicādus.¶ Mundicia menſe requirit/vt mēſale ne
quaꝙ frequenti vel ſuperflua deterſione cutelli vel
manuum deturpetur.purgandus maxime dentibus
nullatenus exponendum. Fedum em̄ et vile mapas
manutergia fratrū ꝯmunia/ dentium fricatione fe
dare. Qui conuētualia dehoneſtat committit vtiq

in conuentum. Temperantiam manducādi ait hu-
go intelligim⁹ in eo/ſi hō tractim/et nō cum nimia fe
ſtinatione comedit. Feſtinatio inchoatione et ꝓſecu
tione comeſtionis attendit qñ videlicet in initio mē-
ſe ſtatim abſqȝ ofontis alicuius preambulo ad cibum
manus extēditur/aut cum quadaȝ voracitate come
dit. Si prius ori cibum miniſtras ꝙ̄ alio ſumpto fue
ris expeditus. Ceterū per moroſam comeſtionē con-
gregationē detinere ad mēſam:aut ſi qñ extra côuē
tū bibitur/iuxta potū morā cōtrahere non eſt decēs
Hinc per ſapienteȝ ſobrio dicitur. Ceſſa prior cauſa
diſcipline. ¶ In comedēdi et bibēdi frequētia ſeruā
da eſt diligenter temperantie diſciplina. Sane poſt
refectionem ad potum redire/aut per diem in domo
ex vicioſa cōſuetudine/aut quod turpius eſt poſt cō
pletorium bibere/nō mediocris vicijs notā hȝ Hone
ſtius ad menſam quātuȝ īdiges bibis/ꝙ̄ bibendo ꝑ
diē meribuli morē geris. Fructus vel aliud quocūqȝ
extraordinarie ſecularium more comedere patēs eſt
guloſitatis indiciuȝ. Si quidem extra duas vices in
die/niſi neceſſitate cogēte in domo vel extra comede
re puerorum.immo pecudum eſt. Senex legem in vi
cib⁹ comedendi non ſeruās/fertur ꝑ āgeluȝ aſino cō
paratus. ¶ Ad collationē tempore ieiunij faciendā
duabus tātum vel tribus(ſi indiges)bibere vicibus
temperātie congruit et honeſtati. Studet ſobri⁹ quā
dam tēperantie legē in ipſis etiā neceſſarijs obſerua
re. Deniqȝ quorūdā ſeculariū in faciendis.conuita-
tionib⁹ in poculis in fragmentis et hmōi cōſuetudi-
nes vitēt ad menſam. Non ſe inuicē facile conuitent
ſed comedat vel bibat vnuſquiſqȝ ꝓ ſuo arbitrio volū
tatis ꝙ̄tum neceſſitati ſue melius ſibi note ꝙ̄ alij vi

derit expedire ¶Congrue tamen ſenior verecundātes forte: vel nimium abſtinentes iuniores inuitat. Sa⁼por ⁊ potagium preguſtata. viliū quoqꝫ ſeu quorūli bet cíboꝝ reliquie: vt ouum vnū tantillū ve pitancie ſi ventre iā ſatiato ſuperſit: indecenter commenſali bus maxime ſeniorib⁹ ingerūt. ¶ ¶Encenia ꝑ menſā nō mittant. A fragmentis et reliqͥs caueāt: ſꝫ de pa ne et alijs ita ſibi prouideant menſurate vt coram ſe vix micas relinquant. In potagio tn̄ aliquid inter⁼ dū honeſte relinquūt. id ſibi paupeꝝ ⁊ temꝑãtie gra tia ſubtrahentes. Veꝝ ⁊ ſi quid forte relinquere nō tn̄ vt paterfamilias ad erogandum cōgerere permit tūtur. Pro ſocijs aut vix aut nūqꝫ maxie circa finē refectiōis panem vel aliud ſcindāt: aut potū i cipho ponāt. niſi ſaltē ꝗtū ipſi ſoli comedere vel bibere va leāt. ſi alij qͥbus hec offerūt nō acceptant. Nunqꝫ pro bucella vt dicit panem tunc integrū ſcindūt: preſer⁼ tim ſi apud ſocios fractū inueniāt. Si ciphū commu nē habuerit qui voluerit bibere nō amplius de po⁼ ni apponat ꝙ poſſit bibere vna vice. Inter reliquias que aliquando fiunt inutile aliquod vel nociuum vt que de mice ouo caſtaneaqꝫ proijcimus alieqꝫ huiuſ modi nullo modo relinquant. Aurilegos vel aues ad menſam non paſcant: cū nec refectorio debent ſu⁼ ſtineri. Poſſūt cū dictis: ſimilia circa comeſtiōē at⁼ tendi. Verūtn̄ ſūt nonnulla q̈ lꝫ communiter viciosa putentur interdum tamen domeſticos in ſpiritu ca⁼ ritatis ſine vicio exercentur.

¶De diſciplina in opere manuali. Cap. xxij.

AD diſciplinā circa exercitiū operis manualis quod vꝫ manuali ope corporaliter excercetur ſeruandam neceſſaria eſt diſcretio: diligentia et hone

ſtas. Et habēda diſcretio/circa opus/vt quod facien
dum eſt diſcrete fiat. Diſcernendum eſt primo/vt in
vtili operi/neceſſarium bono quoq; melius:et melio=
ri optimū preferatur. Iuuare fratrē cū idiget mul=
tū vtriq; operi peculiari prepōderat. Rurſū celebra
re volēti. iuuamen ſubtrahere maiorēq; plurib9 aliis
offenſaꝫ eſſe qs ambigat? Eſt eni diſcendū quod op9
quo tempore fiat. Nōnulla ſiquidem i feſtis diebus
non fierent/que in feſtis bene fieri pñt. ¶ Videtur in
operibus diſtinguenduꝫ. Sunt ei exercitia quedam
que neceſſitati quotidiane inſeruiunt. vt eſt ciborum
preparatio neceſſariorum ad diem vtenſiliū coquine
ablutio ⁊ cōſimilia que omni tempore fieri ſolēt. Sūt
quedā alia que in diem alterā differri poſſunt vt eſt
ſcribere in quaterno tunica cum virgis excutere ca/
put abluere. ceteraq; alia a quibus eſt dieb9 dñicis
et feſtis precipuis ab abſtinenduꝫ ob ſacri reuerenti
aꝫ temporis. Feſti nāq; dies ꝑ honeſtū quietis ociū ſ
alij vero dies per laboris debiti exercitiuꝫ honoran=
tur. De quo hugo. Quantuꝫ iquit addit decoris die=
bus feſtiuis quies vocationis:tantū ornamenti con=
fert ceteris diebus ſtudium boni operis:ita vt i illis
quiſquis noluerit eſſe quietus index ſit ſue vanita=
tis ⁊ in iſtis qui non fuerit laborioſus teſtis pigritie.
Carnales ſiquidem mētes ne vel in illis diebus quie
ſcant vanitas exagitat. Ne vel in iſtis in bono ope=
re ſe exerceat pigritia ligat. Deinde quaſi concludēs
ſubiungit. Quapropter non negligenter habenda ē
in bono opere diſcretio temporum:quia ſicut malum
opus nullo tempore laudabile eſt. ita etiā bonū opus
quodāmō rephēſione dignū iudicaꝛ ſi tp̄e oportuno
factū nō eſt. Diligētia i ope ex prōptitudine opātis

et deuota fideliqꝫ opandoꝝ executiōe dignoſcit̃. Dili
gētie hmōi prōptitudo nō in oꝑe manuū tantū immo
i ꝯuentuali quoꝫ maxie locū hꝫ. Quicqd pertinet
ad cōuentuꝫ id ꝑcipue diligentie ſtudio eſt agenduꝫ.
Sint ergo ꝑcipue ad cōuentualia exequēda prōptiſ
ſimi. Nunqꝫ tarde ad opꝰ dei vel ad mēſaꝫ occurrāt
vt ſctūs bn̄dictus. Ad horā diuini officij mox vt au
ditū fuerit ſignū relictis oībꝰ q̄ in manibꝰ fuerit ſum
ma cū feſtinatione curratˀ. cū grauitate tn̄. vt nō ſcur
rilitas inueniat fomitē. Ergo nichil opi dei ꝑponatˀ
Ad menſā aūt q̇ ꝑ negligētiā occurrerit an̄ verſum
vt ſiᷓ oēs dicāt verſum ⁊ orent et ſub vno omnes ad
mēſā accedāt q̇ ꝑ negligentiā aut viciū non occurre
rit. ⁊ ſic vſqꝫ ad ſc̄dāꝫ vicē correptꝰ emēdare neglexe
rit iuxta ipiꝰ ſcti decretū a cōis eſt mēſe ꝑticipatione
arcēdꝰ. vt ſolꝰ a ꝯmūi ꝯſortio ſeqſtratꝰ reficiat ſua et
de vino ſi fuerit habiturꝰ portione ſublata. Digne q̄
dē a ꝯmūi refectiōe repellitˀ q̇ ſe ꝑ viciū a ꝯmūi orōne
ſecludit. Abſit a ſeruis dei vicioſe huiꝰ conſuetudis
turpitudo. vt ꝯuentuale aliqđ diuinum ꝑſertiꝫ offi
cium alteriꝰ pretextu cuiuſlibet tardo acceſſu vel ci
tiore abſceſſu ꝓpter opera dehoneſtent. Ut enim tar
dus acceſſꝰ ſic ante horā receſſꝰ ſine graui ꝑſumptꝰ
neceſſitate arguitur. Impatientis ⁊ vani ſignum eſt
hois in communibꝰ āticipare receſſū nec opꝰ dei poſ
ſe i choro fineetnꝰ expectare. Si monachū ſācto nar
rāte gregorio poſt ꝯpletuꝫ officium continuo rece
dentē viſus ē demuꝫ ab oratorio retrahere q̇d de his
q̇ nec ipſiꝰ expletionē officij ꝑſtolātˀ. Haud dubium
ꝯuentualis vbilibet decorē itegritatis negligere in
excuſabile prorſus remiſſionis eſt viciuꝫ. Ad vicium
aūt vix occaſio deerit ſi q̄libet admittatˀ. Omnes

deniq3 fratres/labores non ex ſola cõſuetudine vt vi
tula effraim docta diligere triturã ſed ex animi deuo
tione ſectent᷑.vt in cõibus ſit feruoris affectio ſpecia
lis. Cõuentualẽ vitã vt ſãctiſſimam imo angelicã to
to affectu animi ãplexãtes/et tã cõtinua ꝗ3 deuota
ꝓſecutione adhereãt. Quãtũ ad officiũ mẽſaꝝ ⁊ alia
vix niſi coacti a cõuent⁹ cõgregatiõe recedãt. Tãtã
deus cõuenti efficatiã cõtulit bonitatis:vt ibi aug-
mentũ ſuſcipiat boni.bonus aut veniam mali/malus
Multa in cõuentu bona preſentibus cõferũtur abſẽ
tib⁹ ſubtrahũtur. Saul ad cõuentũ pſalentiũ ꝓphe
taꝝ accedẽs ꝓpheta efficit᷑/extra cõuẽtũ fact⁹ ꝑuer
tit᷑. Thomas diſcipuloꝝ abſens ꝯuẽtui viſi õis dñice
ꝯſolatõe fraudat᷑/quã ad collegiũ reuerſus aſſequi
tur. Diſcipli pariť ꝯgregati ſp̄3 ſctm̃ accipiũt. In cõ
uẽtu dñs habitat ⁊ reqeſcit. Ibi deuotos quoq3 vbe
riotis grẽ pabulo refocillat. Ibi ꝗ3 plures negligen
tie pſonales i diuio marie officio ſubrepẽtes ꝯgrega
tiõis cõmunione ſupplẽtur. Ibi quod ſuis quiſq3 nõ
põt alioꝝ meritis obtinere meretur. Cetera licet ad
maiora dom⁹ officie vc3 hoſpitalarie/refectorii/infir
marie lectionis ad menſam et hmõi principaliter et
cõtinue fienda nouicios fratres aſſumere ꝓuida re
ligionis cõſuetudo non habet. Si tñ qñ cõtingat eis
aliquod hmõi officiorũ vel ad horã committi magnã
debẽt deuotionem ſuſcipere eſt ad illud faciendũ mã
ſuete violenter acceptabiliter integre ac circũſpecte
magnã debẽt diligentiã adhibere. Manſuete hoc eſt
ſine murmure et diſplicentie ſigno. Fili(ait ſapiens)
in mãſuetudine opera tua ꝑfice. ¶ Eſt in oꝑe bono
neceſſaria ſtrẽnua voluntas:de qua ſapiẽs dicit. In
operibus tuis eſto velox. Velocitas hec maturitas

non remouet grauitatez ſed vicium tarditatis exclu
dit. Eſt etiam acceptabiliter operādu3 vt q̄bus mi-
niſtratur/ prout honeſte fieri poterit ſatiſfiat. Opta-
bat apoſtolus et orari rogabat/ vt oblatio ſua fieret
acceptabilis in hieruſalem ſanctis. Magnus ꝑfectꝰ
eſt et cuius miniſterio multi leti facti/ deum laudant
Integritas in ope bono requiritur vt nō diminute/
non ad euaſionez vel quaſi ad locū/ ſed ꝑfecte vt res
exigit fiat. Circūſpectio in obſequijs ꝓut officiorum
reqrit varietas eſt habēda: qd̄ ꝑ exemplū in vno offi
cio melius patet. Si qui refectorii vicē gerāt q̄ mini-
ſtrando fuerint tp̄e cōgruo ⁊ mō debito ꝑparata mi
niſtrent: et religioſe diſtribuant. ne in menſa defectus
vel circa miniſterium ſuuz minꝰ expediēs aliqd̄ acci
dat ꝓuiſurum. Miniſtrent itaq3 neceſſaria tempeſti
ue. Turpe eſt ſi propter vnius defectum tota congre
gatio expectet. Sic igit̄ omnia ſiue fructus ſiue ſa-
pores ſic et aliac omedentibus congrue apponenda
priuſq3 fratres ad mēſam intrauerint prouide appo
nant. Cōferendorū collatio ſucceſſiua cōuentum ſe-
piꝰ detinet ⁊ id quidez imputandū negligentie mini
ſtroꝝ. ¶ Ad menſa3 vero quicquid apponitur prepa
ratum vt decet reficientibus offeratur. Nuces ſi dan
de fuerint prius frangāt̄. Herbe crude ſi apponēde
fuerint mūdēt̄ ⁊ ſic de alijs obſeruet̄. De omnibus
que apponuntur ſua cuilibet ſi fieri poteſt portio ſin
gulariter tribuat̄. Sunt rurigene qui nec a prelatis
diſcreta vel a ſenioribus aut extraneis forte diſtin-
guant. Cōmunia maxime vt ſal et aqua menſe non
deſint que in primis prouidus miniſtrator apponit.
Aqua non ſolum ꝓ temperando vino immo ſepe ꝓ
alijs neceſſaria i mēſa. Coclearia quoq3 ſūt ad oē po

tagiū oportūa ne cū digito piſcari oporteat ⁊ ne ſux
ta hugonē in eodē iure ⁊ manꝰ ablutionē et ventris
refectionē videat̄ querere. Aurilegos vel aues q̄ te
nent̄ alicui contra araneas nullatenus eē in refecto
rio dū fratres reficiūt patiant̄: nec eīn hoc eſt expedi
ens vel bone vatū. ¶ Sic et in aliis circa iſtō vł aliō
qōcūq; ſibi impoſitū officiū ſint intenti. Scriptū eſt
eīn. Cūcta cū diligētia facite. ⁊ iterū. Agite diligēter
et erit dñs vobiſcū in bonis. Si ageris in timore dei
fideliter in corde pfecto. Honeſtas in opatiōe ſeruat̄
ſi oīa q̄ agunt̄ cum maturitate ac religioſitate qua
dā exerceant̄ ⁊ in oībus nitor inueniatur mūdicie.
hoc enim religioſum maxime decet.

¶ De diſciplina in inceſſu. Ca. xxiii.

Diſciplinā circa inceſſuz/penes modū et diſcre
tionem in ambulādo conſiderēt. Honeſtus eīn
modus requirit vt nō impetuoſis et fractis greſſibꝰ
ambulent: nec erecta ceruice nō pminēti pectore ſeu
etiā inclinato ſup humerū capite aut vagabūde pē
dētibus manibꝰ q̄ oīa vel leuitatē vel ſuperbiam vel
remiſſionez vel ypocriſim ſapiūt. ¶ Debēt etiā i eun
do diſcretionē habere ne de illoꝝ nūero cēſeantur de
quibus dicitur per pphetam. Nō eſt iudiciū in greſſi
bus eorum. In eoꝝ greſſibus non inuenit̄ iudiciū q̄
eundo neceſſitatez vł ordinē nō attēdunt. Neceſſitas
diſcurſū inutilez ordo inordinatiōis cōfuſionem ex-
cludit. Diſcurſuz igitur per domū per ortum ⁊ extra
domum qui magnum eſt inſtabilis mētis iudicium
caute vitent. In domo ne ſcilicet officinas de loco ad
locum de fratre ad fratrem inutiliter euagentur aut
loca rumoribus audiendis vel collocutionibus aper
ta frequentent ſed in locis ſibi conceſſis vt ſunt ec-

cleſia celle capitulu ſi extranei affuerit: vel aliis lo-
cis ſi qua ſibi fuerint ſpecialiter deputata cū ſilentio
reſidētes. ¶ Officinis priuatis puta vbi cibaria ꝑpa
rantur īfirmi vel hoſpites recreant: aut fratrū ꝯgre-
gatiōi: vel comedētib⁹ ⁊ bibentib⁹ ſe nullatenus in-
gerant nō vocati. Erubeſcāt ꝑcipue ad reficientiu
mēſam accedere vel eis ꝓ euidenti miniſterii neceſ-
ſitate aſſiſtere. Effrōtis eſt hoīs nō erubeſcere come
dētes. Verūtñ ſi qñ eos loca ſibi conceſſa neceſſitas
adire cōpulerit ad hoſtiū pulſare aliquantulū poſſūt
vel vt aliquis egrediatur ad eos vel ipſi vocati ſecu
rius ⁊ honeſti⁹ intrent. In ortū nō eāt abſq licentia
niſi eos vel ab aliquo ꝓfeſſo mitti cōtigerit aut voca
ri ad loca ſua poſtq ab eo receſſerint vel ei⁹ negociū
fecerint q citius reuerſuri. Verū tamē eo iſtructor
iuxta ſuperioris diſpoſitionē nunc hos nunc illos: aut
etiā oēs ſil ad ſpaciandū i orto cauſa recreatiōis vel
alicui⁹ bone collatiōis poterit ꝑ ſe vel ꝑ aliū fratrem
ꝓfeſſū cū expedire viderit vocare. ¶ Tpē ꝓbatiōis
domū exire ꝓpinquos ſuos viſitare nō curēt: nec eñ
inter cognatos ⁊ notos dñs inuenit. Vñ Bernard⁹.
Quō te bone ieſu inter meos cognatos inueniā: qui
inter tuos minime es inuent⁹? ¶ Si qñ domū q̄uis
de ſuperioris licentia exeūt: nichilominus tñ idipm
ſignificēt ſuo iſtructori: quod de ſuis aliis notabili-
bus factis obſeruēt. Ordo circa īceſſu eſt religioſo ī
ꝯuentu ſpecialiter ſeruand⁹ vt in ꝓceſſionib⁹ fratrē
ſibi collateralē attēdat vt chori ſui ꝑtē i refectorio et
in clauſtro cū ꝓ gratiis ad eccleſiam itur ⁊ in oī tene
at loco: nec ſe ad chorū aliu vel in refectorio vel in
clauſtro ſeu alibi trāſferat niſi cauſa rationabili ꝑ-
urgēte. In eccleſia vero inter pulpitu in medio cho

ri poſitum ⁊ altare dum maxime ibi aliquid dicitur non facile tranſeat niſi forte alibi liber nō pateat trā ſitus:et tūc ab ipſo pulpito tranſiens:et inclinās ne pulpitū videatur venerari non ante ipm̄ directe ſed a latere decentius iclinabit. ¶ Eſt et ordo reuerētie et decētie i inceſſu vt nō paſſim ſeniorem iunior ante cedat.aut quando vitari facile poteſt. Frequentes ⁊ nimis ꝓpinquos ei tranſitus faciat ante ipm̄. In eccleſia quoqꝫ inter miniſtros altaris ſubdiaconū videlicet diaconū ⁊ ſacerdotem in officio ſuo ſolēniter celebrantes:necnon ⁊ ante fratres infra deambulatorium ſediliū ⁊ formarū minus honeſte preter neceſſitatem tranſire. Sed illud deambulatoriuꝫ intraturi ad vacua debent ſedilia per introitū ſedilibꝰ ipis ꝓpinquioreꝫ accedere niſi ob aliquā perſonarū reuerētiam ſi forte inter medie fuerīt ſit aliter faciendum.

¶ De diſciplina in geſtu mēbroruꝫ. Ca.xxiiij

ESt in aliis membrorum corporis ſiue oculorū ſiue oris ſiue brachiorum manuūqꝫ officiis diſciplie ſtudendum. De quibus ad huc aliqua breuiter ſupponētur. Amatores igitur honeſtatis oculos ab inordinata euagatione ⁊ exaltatione in menſa et in choro ꝑcipue diligēter cuſtodiāt. Scriptū eſt eniꝫ Oculi in finibus terre:et dilatatio cordis exaltatio oculoꝝ. Leuat quidam propheta oculos vt petat auxilium:dn̄s vt impendat. Tu quoqꝫ ſi locuꝫ cauſā et tp̄s conſiderans tua vel fratris neceſſitate oculos leuas non ſolū nō culpo:ſed plurimū laudo:hoc enī excuſat miſeria illud commendat miſericordia. Sin al's nō ꝓphete nō dn̄i ſed dinaſte eue imo potius ſathane te imitatorē dixeriꝫ. Nō ſint in riſu facile nec in voce clamoſi. Cachinus precipue grauitatem re-

ligioſi plurimũ dehoneſtat. Uile prorſus religioſum virũ vt puerũ cachinnare. Non licet religioſum vir diſſolutis labijs riſuꝫ ꝓferre/ſed hilari vultu cordis hilaritatẽ ꝑtendere. In oratione pacis labia ſemper claudãt/q̄bus apertis turpiter exhibetur. Nares nõ in alioꝝ aſpectu ſꝫ ad partem cuꝫ duoꝝ tm̄ aut triuꝫ appoſitione digitoꝝ emũgãt. Seorſũ etiã ſpuẽdum eſt maxime in conuentu fratrũ ne loca publica ſiue ĩ choro ſiue alibi ſputo fedenẗ aſtãtiuꝫ ocl'i offendãtur Patet quoſdã in ipõ chori deambulatorio ad pedes ſuos palam fratribus ſpuere nec pudere. A notabilibus corporis ſeu mẽbroꝝ extenſionib⁹ q̄ cũ oſſeratio nibus vel alias non ſine quadã inhoneſtate fieri ſolent oĩno abſtineant. Tũc em̄ ſunt corpus ⁊ brachia ↄprimenda: ne cũ hmõi pigritia extendãẗ. Honeſto incongruum viro pigra membra diſtentione reſolui. Diſſolutiones fugiant manuales: grandia nãq̃ cauſant ꝑicula. ſoletq̃ luctus ludo accidere corpali. Et poſt comeſtionẽ ꝓcipue ſe a iocoſitate notabili ⁊ multiloquio ſtudeãt tẽperare. Siquidem lꝫ oĩ tp̄e diſſolutionis leuitas ſit vitanda poſt refectionem: tñ vel alias cũ ſolo fratre ⁊ iteꝝ corã conuentu turpi⁹ agiẗ Turpiſſima eſt diſſolutio in conuẽtu. Alium ꝑterea quẽpiã ꝑter neceſſitateꝫ ad cingulũ vel manũ accipere: flores fructus vl' baculũ ĩ manu ocioſe geſtare ſinglutũ inter digitos voluendo rotare honeſtati non cõſonat/imo laſciuie ſignuꝫ quodãmodo pretendit In lotione manuum quando de vaſe manuali aliqua recipitur vas ipſum nunq̃ a parte ſuperiori precipue manibus diſtillantibus: ſed per anſam potius vel a latere vel a fundo accipiant ne guttas manuũ aqua reſidua ſordidetur. In lecto ſe honeſtiſſime iacendo

160

componant nec reſupini iaceant nec genua leuando calcaneos iungāt ad tibias. Hec ⁊ ſimilia non ſūt vt minima temere aſpernanda. Clara nunq̃ conuerſationis inſignia quedam in nimis obfuſcant ineptie. Plerūq̃ modicis paulatim per incuriam ſubrepētibus maculis tota morum congeries inquinatur.

¶ De diſciplina circa habitum ſeruanda. Ca. xxv.

Diſciplina in habitu poteſt tam circa pānuz q̃ circa formationē coaptationem vſus eius continuationem ⁊ mundicie conſeruationē attēdi. Circa pannum vt nō ſit p̄cioſitate mollicie vel ſubtilitate notabilis. Veſtis precioſitatē etiā mulieribus petrus interdicit. Porro qui mollibus veſtiuntur ī domibus regum ſunt. Inter diuites pallacij et paupe res clauſtri debet eſſe differentia. Mollia veſtimenta animi molliciem indicant. Molles ait quidā mollia querūt. Subtilitas et nitor reprehenditur in biſſo diuitis epulantis. Nimia panni ſubtilitas et ſi non p̄cioſa nichilominius tamen in propoſito penitentie vicioſa. Sit cure nouicijs pannoꝝ precioſitatez ſubtilitatem et incongruitatem religioni molliciem non curare. Vereantur et renitantur vt poſſunt imitari ipſorum ſanctorum de veſtium vtilitate cenſurā ⁊ vicioſam conſuetudinem induci. In ſignum ſunt panni tui dñe ieſu ſed in ſignum cui a multis vſq̃ hodie contradicitur. Honeſta exigit veſtimentorum formatio vt non ſint nimis lata vel ſtricta. Amplitudo vel longitudo veſtimenti ſup̲flua ſiue in manicis ſiue in capucio ſiue in collario caputii eſt ad modū fugienda. Sed nec aperturis quibuſdam circa cinguluz vl' alibi aut curioſitatibus alijs quibuſcunq̃ eſt habitus deformādus. Coaptatio q̄dā religioſo eſt decēs

quedāindecēs. Indecens eſt ſi pter morē religionis fuerit curioſa: vt verbi gratia ſi caputij collariū qua dā in giro replicatione iuxta mundatoꝝ ꝯſuetudīe3 coaptetur: aut curioſe ipſum replicet capuciu3 circa genas. Decēs eſt qū non curioſitati ſed honeſtati deſeruit et videlicet veſtis honeſte portet: et honeſte ꝓ loco ⁊ tpē diſponat. vt honeſte portetur ſuccingēda ē equaliter et decenter. Si eñ ex vna parte notabiliter pēdere pmittatur vel in alijs p̄paratio debita obmittatur fatuitatē vel negligentiā vel ypocriſim ſapit. Aptāda eſt veſtis maxime circa pectus p applicatione ad collū ne collum ipſum vſq3 ad pect⁹ vel interiores panni hominum aſpectui exponantur quod irreligioſum eſſet valde. ¶ Cauendum eſt circa portādi modu3 ne quis perfluat vt ſi os ſub capucio vel mē-tum abſcondat. Si dominarum more tunicā a lateribus tenēdo incedat: aut manū in ſinu tenens tunice manicā exterius pendere pmittat. Quādo ei manum in ſinu vel ad horam ponere cogit neceſſitas: a manu altera preſumpta tunica cautius eſt tenenda ne pendeat indecenter: vt manum in ſinu teneri vix a proxime aſtantibus percipi valeat. Ambas autem manus in ſinu tenere ꝙ3 irreligioſum ſit palam oīb⁹ eſt: cu3 vel vnā diu teneri: vix excuſat ipā neceſſitas Emortui eſt corporis: membrorumq3 officia exequi nō valētis: manicas nō regere defluētes. Et quidem cū interi⁹ a ſua cuſtodia ſoluit mēs: et membra foris ad oēm actū iordinate mouent et tā veſtib⁹ ꝙ3 i alijs diſcipline cura negligit. Incōpoſitio corporis qualitatē indicat mētis. ¶ Sūt alia circa modos portandi vitāda. Sūt (inquit quidā) ſtulti q quodā officioſo artificio veſtimenta ſua circa ſe componunt. Alij

ſactando vel ventillando pānos ſuos leuitatē men-
tis ſue ex ipſa ſui habitus mobilitate oſtendunt. Alij
incedentes ſinuoſo ſirinate terram vertunt ⁊ limbis
dependentibꝰ immo retro ꝯſequētibꝰ caudis in ſimi
litudinē vulpinum veſtigia ſua obducūt. ⁊ quocūqꝫ
perrexerint quaſi turbo tempeſtatis puluerem conci
tant. Diſpoſitio habitus aliquando ratione operis
aliquando ratione conſortij variantur reſpectu quo
rum habenda eſt ꝯſideratio diſcipline. ¶ Ad exerci
tium operis tam propter expeditionē ꝗꝫ ꝓpter cuſto
diam mūdicie/honeſta prout rege exigit preparatio
veſtis requiritur: vt ptꝫ. ſ. quātū neceſſe fuerit ſucci-
gatur. Manice vero retrahātur ⁊ ꝓut expedierit cō
ponantur/ne ſuper manus vel ſuper rem ipſam que
tractatur recidāt indecenter/p̄cipue ad priuatas cu
ſtodiende ſunt manice diligenter. Diſpoſitio hmōi
tolerabilis immo ꝯmendabilis eſt in priuato que ta
mē in publico maxime corā extraneis non eſt decēs.
Quādo ergo coram extraneis aut corā conuentu ꝓ
ceditur/quātuꝫ res patitur ad diſpoſitionē ꝯmuneꝫ
eſt. habitus tā in manicis ꝗꝫ in alijs reuocādus. Ca
put ſi nuduꝫ fuerit/capucio congruit amiciri. ¶ In
omni ſiquidē publico loco ſiue chorꝰ ſiue refectoriuꝫ
ſiue alius fuerit locus/fratrum congregatione p̄ſte
⁊ multomagis īter extraneos opero decenter capite
religioſus incedat niſi ob reuerentiā alicuiꝰ miniſte
rij vel ꝑſone aliter ſit agendum. Non capuciū tn̄ ſue
coram fratribꝰ ſiue corā extraneis nimios in capite
ſiue rōnabili cā ꝓfundatū eſt. Operta ſub caputio fa
cies/quadā ypocriſis notam infert: et aliorum in ſe
oculos ſua ſingularitate cōuertit. Decet ergo caput
in publico nō faciē opiri. In lotione quoqꝫ pedū: ille

cui ꝑ xp̄o tale miniſteriū exhibetur/operto ſi pōt cō
mode capite humiliter ⁊ ſine multiloquio debet eſſe/
⁊charitatis obſequiū cū timore ac deuotione ſuſcipe
re. Nec debꝫ q̇s ibi vel alibi tibias nimis exponere:ſꝫ
magis tunica circūcingere diligēter. Turpe eſt ei re
ligioſis pſonis carniū nuditate occurrere. Cauet oīs
honeſtus:ne ei⁹ vnq̄ꝫ appareat caro nuda:niſi q̄ꝫtuꝫ
cōpulerit neceſſitas manifeſta. De ſancto legiť An-
thonio, ꝙ neceſſe habere fluuiuꝫ trāſuadere rogauit
ſociū ſuū.vt paululū a ſuo ſeparetur aſpectu:ne ſuā
inuicē corporis nuditatē vterqꝫ cōſpiceret.receſſit ſo
cius:nichilomin⁹ tn̄ ille ſeipꝫ cū nudare ſe vellet eru
buit:ipm̄ tn̄ hec cogitantē in alterā fluuius ripā.vir
tus diuina trāſpoſuit. Hanc haud dubiū honeſtateꝫ
dn̄s acceptauit. Pannos quoqꝫ interiores et q̄ vltra
cōem ſeu regularē formam ſiue in veſtib⁹ ſiue i aliȷs
indulgenť q̄ꝫtū neceſſitas patitur occultari oportet
Vn̄ nec almucia palā extra caputiū religioſe portā
tur. Reſtat de vſus habitus continuatione et mun-
dicie in eo conſeruatione videre. Vſus habitus ꝑut
habitus ꝑ ſpeciali ſigno religionis accipiť cōtinuus
debet eſſe.vt religioſus frater nō ſit vel modicū ſine
ipſo niſi neceſſitas euidens eū cogat. Secularis per
ſone nuditas et religioſus ſine habitu comparantur
¶ Cauendum etiaꝫ ne habitus dum ſedetur aut ge
nu flectitur/aliquam inquinamenti maculaꝫ contra
hat. Et ſi quam ꝓpter aliquā cām aliquādo ꝯtraxe
rit/vel ꝓpter ſudorem mundificari citius debꝫ ma-
xime ſi loco fuerit apparenti. Propter hoc immundi
cia illa que in oris caputiȷ circa genas contrahitur.
ex ſudore debet cum diligentia remoueri. Feda reli-
gio que mittitur feditati. Culpatur quidem et cult⁹

mundicie minus et neglectus.

¶ De diſciplina in officijs iter fratres. Cap.xxvi.

DEniq; in officijs maxime in refectorio: i orato
rio: dormitorio: ceteriſq; quas ꝯſueuit frequē-
tare ꝯuentus: etiā ad latrinas diſciplinate ſe habe-
ant et quiete. ¶ Nunq̄ ꝑ ſuſurrū vel tumulum occa
ſione opis alicui⁹ fratres: orātes: ſtudentes: aut q̇e-
ſcētes impediāt. In oratorio nemo aliquid agat: ni-
ſi ad quod factū eſt. vnde et nomē accepit. vnde ſi for
te aliquid etiā preter horas ſtatutas ſi eis tp̄s vacat
orare voluerint: nō eis ſint impedimento q̄ ibi aliq̄d
agendū putauerint. Cum ꝑ dormitorium fratribus
quieſcētibus vadūt: non plane imo quaſi furtiue in-
cidant. Parādo lectum vel alio quouis modo: quie-
ſcentes reprehenſibiliter inquietant. Surgentes a le
cto ipſum decenter operiam: ne velut irrationabiliū
cubile remaneat imparat⁹. De priuatis loqui: ſi cui
turpe videt̄: turpi⁹ nouerit ibi turpe aliq̄d cōmitti.
Ibi nō congruit vt quaſi mox gelicidio perituri ami
ct⁹ acceſſorij ſarcinom deferant. Ibi religioſus cum
ſummo ſilentio ꝛ oꝑto ꝓfunde capite debet eſſe. Ibi
cum fabulari ꝛ p̄ter neceſſitatem hac ꝛ illac capite di
ſcooperto reſpicere: religioſorum eſſe non dixerim: ſꝫ
ſcurrarum. Ibi ſeruāda in manuum et veſtis diſpoſi
tione honeſtas Ibi honeſt⁹ quiſq; diligēti alijs opa
cauet: ne per ipſum aut per ei⁹ incuriā aliquis offen
datur. Ibi cauendum eſt eis ne ſtantes vrinent: vel
a loco minus honeſte recedant. Sed nec per ortum
eſt facile vrināduz: vel alibi vbi a ſocijs: aut ab alijs
videri poſſint. quia vt ait quidā. Multa poſſunt ho-
neſte fieri: que non poſſunt honeſte videri. ¶ De ſin-
gulis ad diſciplinam per ſingulas officinas et loca

ſpectãtib⁹ vix aut nūq̄ ſingularit̄ poſſet ediſſeri. Ad
multa tñ haberi pōt diſcipline ꝯſideratio ex p̄dictis
In hoſtiis aut officinaꝝ aut vbi fratrū cōis eſt tran
ſitus maxime circa priuataꝝ ītroitū. vñ ad neceſſa=
ria euntes et redeūtes reſpici poſſunt nunq̄ honeſti
fratres faciãt ſtationē. Qñ etiã intrant et exeunt of
ficinarum ſecretiorum hoſtia poſſe claudant ne ſuꝑ=
uenīētes extranei et intrãtes fratres īueniãt īpara=
tos. Nunq̄ extraneos licet familiares ad vſitanduꝫ
officinas inuitent. Si qñ tñ ad aliquoꝝ īſtãtiam eas
oſtendere ꝑmittãtur domos tãtum cōmuniores non
intra ꝑ ſingula loca ſeu ãgulos ꝑagrando ſꝫ a oſtiis
expedite q̃tuꝫ honeſtas ꝑmiſerit oſtēdentes quicq̄d
eoꝝ aſpectui ſubtrahere poterunt ſubtrahant ⁊ furē
tur. Non eſt religio vbi omnibus ⁊ oĩa patent. ¶ In
locis communibus vbi fratrum occurrerit frequētia
nullo mō detineãt aduentantes. infra hec paruulis
exprimens grandium ocilla non vito ſed vbi profi=
cit paruiducendus eſt illuſor.

¶ De mō ꝯuerſandi i ōi loco ſecularīū. Ca. xxvii.

Hunc videndum qualiter in villa itinere eccle=
ſia domo locutione ⁊ comeſtione ſit nouis fra
tribus īter extraneos conuerſanduꝫ. ¶ Si qñ exeūt
domū habēda eſt eis cuſtodia diſcipline reſpectu ſo=
cietatis et ſui. Societas et ſolaciū ⁊ honeſtas. religio
ſe cōuenit dignitati. Propter hoc in villa precipue ſe
nioris cum quo fuerint veſtigiis ſemper inherentes
ſe ab eo etiam ſub vno tecto nullatenus ſeparēt quin
ad min⁹ videri ſemper ab ipſo libere poſſint. Seip̄os
autē q̃tuꝫ ad circūſpectionē locutionem habitus et
membrorum diſpoſitionem in diſciplina contineant.
Nō circumſpiciant in viciis ciuitatis. Et vt ſapiens

docet. Auertãt ocl'os ſuos ne hauriãt vanitates Et
a ſecularium collocutionibus prudenter abſtineant
Manus ſuas religioſe cõponant. ¶ Nunq̄ȝ inter ho
mines diſcooperto capite vel almutiati vel alias in-
diſciplinate incedãt. Sed nec ſecularium vel religio
ſorum domos ſubito eis ignorantibus introeant. ſȝ
vocãdo ab oſtio vel pulſando ſeu alias quoquomodo
propoſitũ ſeu voluntateȝ ingrediendi pronuncient.
Vir eruditꝰ ait ſapiẽs ſtabit: ſȝ nec ſine ductore ꝑ ſe
culariũ domos vel ꝑ religioſoꝝ officina eſt vagãdũ.

¶ De mõ ꝯuerſãdi in itinere ꝯſtitutis. Ca. xxviij.

Si fuerint extra domũ in itinere ꝯſtituti: ⁊ q̄ȝtũ
ad societatẽ ⁊ q̄ȝtũ ad ſeipſos caute ſe debent ⁊
religioſe habere. Quãtũ ad ſocietatẽ debẽt ſibi a mu
lieribꝰ: a ſcurris ⁊ ratiõe periculi a perſonis de ma-
leficio notatis attẽdere. Taliuȝ ꝑſonaꝝ ſocietas ſin-
gularis / religioſis viris niſi forte ad horam pro ſa-
lutis anime cauſa non cõuenit. Debẽt ſe tñ prudẽter
a conſortijs hmõi ſegregare Ipſi aũt fratres ĩ itinere
ſe ab ĩuicẽ non debẽt nimis diſiũgere quin minꝰ mu-
tuo ſe videre ⁊ audire facile poſſint. Non ẽ tutũ aut
decẽs religioſis. quos ꝯgruit binos ire / alteruȝ ab al
tero longius ſeparari taliſq̄ȝ ſepatio eis in ꝑiculũ: et
occurrentibꝰ cedit ĩ ſcãdaluȝ. ¶ Quãtuȝ ad ſeipſos
debẽt ĩ factꝭ ⁊ ṽbis diſciplinate ſe gerere. In factiſ dȝ
honeſtas deuotio ⁊ diſcretio appere. Propť honeſta
tẽ diſſolutiões tã manuales q̄ȝ alias: q̄ curioſitã do vl'
aliter quõlibet fieri pñt penitus vitẽt. Multa eñi ex
hoc inconuenientia vt exꝑtum eſt pñt ſequi. hoibus
frequenter de quibus non aduertiť / videntibus que
aguntur. ¶ Non ſunt brachia notabiliter denudan-
da: nec veſtes nimium ſuccingẽde / vel aliter irreligio

ſe tenēde ¶ Ceterū ad deuotos ꝑtinet fratres eccleſiis
q̄ transeūt iuxta ipſas necnon et crucibus deuotis
inclinatiōib⁹ reuerētiā exhibere. Cimiteria ṽo abſq̄
oratione ꝓ defunctis nullatenus ꝑtranſire. ¶ Di-
ſcretionis eſt agēda queq̄ preuia deliberationemeti
ri/et non agenda cauere. quia de futuro nichil p̄me
ditatur oia incautus incidit. ¶ Moderandus eſt ꝑ
ſenioris ꝯſiliuz labor itineris: ne ſpirituz deuotiōis
extingat. ¶ Audienda eſt miſſa ſancteq̄ exhortatio
nis pro populo ſi affuerit ſermo fiēdus. Et ante om
nia ſemꝑ in primis diuini penſum officij deuote ſol-
uēduz: ne fratres ſe magis curſores q̄ religioſos ex
hibeant: et contra religionis ꝓpoſitum de acceſſorio
principale facere conuincantur. In ſolēnioribus fe
ſtis/eſt ab itineratione ceſſāduz. Cauēda eſt ꝑ vias
dormitio tā q̄ ꝑiculoſa et indecens: nec eſt tarde vel
apud infames hoſpitandum ꝑſonas. Diſciplinā ver
boꝝ debent attendere tā in materia q̄ in ſono. Si oc
currerint hoies debent eos hūiliter ſalutare. Senio-
rū erit coitinerantibus/et his cū quibus aliq̄n loqui
contigerit aliq̄d ad edificationē vel cōſolationem ꝓ
ponere. Peccantes in eoꝝ preſentia non rigide. ſȝ cū
modeſtia ⁊ hūilitate corripere: ⁊ ad bonū ꝑ rationes
et dulcē allocutionē inducere: et quodāmodo oi crea
ture ſctm̄ euāgeliū p̄dicare. Sāctus philipp⁹ eunu
chū in itinere baptizauit. Beatus martin⁹ latronez
ſecū itinerantē conuertit. Si ṽo non affuerint: de deo
verbo fratruz cōuenit eſſe. Ipſe nāq̄ itinerātibus ⁊
loquentibus de ſe diſcipulis itinerationis factus eſt
comes. Tunc exempla patrum vel alia queuis bona
que vel accendāt affectum vel ſaltē inſtruant intel-
lectum ſunt ad laboris alleuationez narranda. Cur

pſſimum eſt neſcire tempus niſi friuolis et fabulo-
ſis narrationibus detinere. Vel tacētibus de te dñe
qm̄ loquaces muti ſunt. ¶ Solent fratres letanias
pſalmos penitentiales/canticum graduum/et ſimi-
lia aut ſimul aut ſingulariter frequentare et maxīe
ante tertiā:aut certe in ſanctis meditationibus occu
pari. ¶ Denique quotiens mutue collatiōis verba in
teruenıunt/ſonum omnino decet eſſe demiſſuꝫ. Pro-
inde clamoſam locutionē que nunq̄ꝫ decet religioſaꝫ
pſonam penitus vitent maxime inter frutecta et ne
mora exiſtentes. Siquidem iuxta vulgare pꝛuerbiuꝫ
Nemus aures et campos ſeu planicies oculos habe
re dicuntur. Ab omnibus ergo que coram ſecularibꝰ
dicere nolunt:in locis dumoſis ꝛ nemoroſis oīno ab
ſtineāt:niſi forte aliquid quaſi ſub ſilentio ſi latinis
verbis dicere velint. Miſerabiles confuſiones q̄buſ
dā minus cautis pluries ex hoc accidiſſe ferunt. Nō
cantent in itinere maxime in cantu ſeculariū cantio
nū aliqua licet bona cū laici nō intelligant niſi ſonū
Et preter hec religioſum non decet in cātu extra or
dinarie voceꝫ afferre. Si quis forte diſſolutioōs aut
clamoſas diſputationes verborum altercationes:vl
alia que offenſionis materiā extraneis dare poſſunt
vitare inter homines negligunt nequaq̄ꝫ eos timora
tos dixerim aut zelum religionis habere. ¶ Qui re-
ligionis ſue ſcandalo nō occurrit:honori proprio de-
trahit et ſaluti. Qui fidelis religionis eſt filius ne-
quaq̄ꝫ eius ſcandalum paruiducit.

¶ De mō ꝯſeruādi in ecclījs ſeculariū. Ca.xxix.

PErueníentes ad religioſorum vel ſeculariuꝫ lo
ca cum ad eccleſiam ſi in loco fuerit veniunt in
ingreſſu eccleſie,illum ſecum verſiculum memoran-

tes. Introibo in domū tuā adorabo ad templū ſan=
ctum tuum in timore tuo. Et nudato capite ſignum
crucis ſuper ſe/cū reuerentia facientes āte altare vl
in alio loco orationi congruo ad quem declinauerit
ſenior proſternere ſe hūiliter debēt. Ubi quantum
deus dederit deuote orantes pariter ab oratiōe ſur=
gentes procedere poterunt ad ea q̄ neceſſe habuerit
iuxta ꝓpoſitū exequēda. Eccleſiam nāqꝫ ſicut euā=
gelici et eccleſiaſtici viri ſemꝑ prius ſi cōmode poſſi=
mus viſitare debem⁹ ſanctoꝝ patrū q̄ nos in ordi=
ne preceſſerūt. immo ipſius ſaluatoris exemplo quē
beatus euāgeliſta Matheus iheruſalem ciuitatem
ingreſſum refert templum domini abijſſe. Super
quē locum dicit expoſitor ꝙ ingreſſus vrbem primo
templum adiit dans formam religionis vt quoquo=
ſmus primum domum orationis ſi ibi eſt adeamus.
Miſſarum enim ſolennia vel alias diuino officio cuꝫ
extraneis aſſiſtentes gerant ſe humiliter et honeſte.
Nō ſtent in ſedibus ſuis velut magnates aut quaſi
laici laſſi de officio non curantes ſed ad librū ſi ne=
ceſſe fuerit et honeſte poterunt accedere officiantes
cum maturitate tamen ac modeſtia tam in voce qꝫ i
geſtibus obſeruata humiliter iuuent. Quod ſi pro=
pter euitandū diſcurſum ad libruꝫ non duxerit acce
dendum nichilominus tamē cōmunia que nouerint
poterunt cum aliis honeſte ſine nimia vocis exalta=
tatione cantare. ¶ Ad cantandum autem aliq̄d ſeq̄
ſtratum ſicut eſt Allēa reſponſorium vel aliud quod=
libet nequaqꝫ cū ſecularib⁹ ſe combinent ſi vitare po
terunt bono modo. ¶ Tunc etiā non ſolū in ꝑdictis
verūetiam in honeſto ſe habendi modo quātuꝫ ad di
ſciplinam aſpiciendi loquendi habitus ꝛ vniformi=

tatis honeſtatiſqꝫ cuſtodia eſt habenda. ¶ Repꝛehen
ſibile eſt ibi vagis circū̄ſpicere oculis: aut collocutio
nibus dum miſſe officium celebꝛatur intēdere quod
tunc etiā ſecularibus clericis ius canonicuꝫ interdi
cit: aut per aliquam rem habitus ſecularitatem pꝛe-
tendere. Unde ibi non decet caputium inter hoīes ex
trahi niſi ad euāgelium vel ad alia ꝑ q̄bus ex ap-
pꝛobata cōſuetudine cōiter fieri cōſueuit. ¶ Deniqꝫ
pꝛopter vniformitateꝫ duꝫ interſunt officio ſolliciti
ſint circa duo. ¶ Unum eſt de diuerſitate ſua in his
que ab honeſtate non diſcrepant/ alios ſcandaliſent
vt videlicet ad magnificat in veſperis. Ad quicūqꝫ
vult in pꝛima vel alia huiuſmodi ceteris cuꝫ reuerē
tia ſtantibus/ ipſi non dicāt. ¶ Aliud eſt/ vt in ſtan-
do/ ſedēdo/ et ſe pꝛoſternēdo ſint inuicem vniformes
vt pariter ſtant/ ſedeant et pꝛoſternāt. Qui coꝛ vnuꝫ
et aīam vnam debent habere: diffoꝛmes exterius nō
debent eſſe. Uniformitas moꝝ: vniformitateꝫ iuuat
et indicat animoꝛum. ¶ Senioꝛis conſuetudini de-
bet ſe ſocius humiliter confoꝛmare. Religioſoꝛū mo-
rem cum eis officiantes/ ſeruamus cuꝫ inclinationū
ritus ignaris/ feſtiuo tempoꝛe ad oēs collectas vul-
tu ad altare verſo cuꝫ reuerentia ſtantes: ad btē vir-
ginis ⁊ ſanctoꝛū dūtaxat qui ſpeciali ex moꝛe vene-
ratione coluntur nomina inclinamus. In feria vero
ſimus ad oēs oꝛationes pꝛoſtrati. Ad pꝛefationem
ſemper et quando dicitur agnus dei moꝛis eſt ſtare.
Uerūtñ qñ apud extraneos duxerit celebꝛandū mo-
dū oꝛdini ſui in celebꝛādo vniformitatis occaſione
nō variēt: nec ipſum dimittāt: niſi aliter facere cogat
neceſſitas. Ne velut inſtabiles et modum pꝛopꝛium
non habentes cum varijs eccleſiarum conſuetudini

bus temerarie varientur. Poſſunt tn̄ ī bn̄dictionib⁹
poſt miſſam iuxta morem patrie faciendis ⁊ ī oībus
hmōi que modo non preiudicant regulari eccleſiam
in quibus fuerint conſuetudines obſeruare.

¶ De diſciplina in hoſpitio ſeruāda Ca.xxx.

IN hoſpicij domo cum fuerint/ſtudeant ſe in om
nibus gerere humiliter ac prudēter circa cuſto
diam diſcipline/humilitatem erga pſonas in cōuer-
ſatione oſtendant. Perſonis maioribus humiliter de
ferant. Perſonis humiliorib⁹ et pauperib⁹ tanq̄ cō
fratribus ſuis ſocialiter ⁊ benigne loquātur. Cōuer
ſatio quoq̄ ſignuꝫ aliquod ſuperbie non pretendat.
Nunq̄ ad prima ſe ingerāt loca/nec tn̄ ad ea vocati
prorſus refugiant. Senioris tamen fratris quem p̄
ponere debēt ſemp ī omnib⁹ honore ſeruato. Quod
honori vel certe deliciis deſeruire videtur humiliter
vtiq̄ declinatur/⁊ honeſta modeſtia recuſatur. Ubi
autem ſenioris aut ſociorum accedit inſtantia cede-
re magis q̄ diutius repugnare oportet. Parēdo po
tius q̄ obſtinatius repugnando ſeruatur humilitas
Reprehēſibilis difficultas/ vbi palam nutui obuiat
ſenioris. Lectos ſecularium non aſcendant īdifferē-
ter per diem nec familiaꝫ hoſpicij obſequioꝝ exactio
ne moleſtent. Decet pauperes/paucis eſſe contentos
ipſiq̄ neceſſitati eſt pro loco et tempore detrahēduꝫ.
¶ Nunq̄ hoſpitum familiaritas vel alicuius affini
tatis propinquitas preſumptionem inducat vt in do
mo precipere curioſa quererc/aut de factꝭ dom⁹ ſeu
familie indagandis vel diſponendis ſe iterum intro
mittere velint/qui proprie rei familiaris curam/ vt
deo ſeruirent liberius/ adiecerunt. ¶ Prudentiam
q̄dam neceſſariā habent vt ſint in ſui cuſtodia circū-

ſpecti. Unde apoſtolus. In ſapientia inquit ambu-
late ad eos qui foris ſunt. Et dominus. Cauete inq̄t
ab hominibus. Cauete ergo in diſcipline cenſura nō
ſolum in publico veruinetiam in priuato ſe habeant.
Nullum (ait quidam) putaueris locū ſine teſte. Nar
rabat quidam frater ſe in quibuſdam ſecularium do
mibus occultas deprehendiſſe feneſtras per quas ea
que in domibus illis exiſtentes agebāt ipſis nō per-
cipientibus poterant aperte videri. ¶ In eſtate me
ridiano tempore dormitionis iactantes aliquod ſi
poſſunt ſuper habitum operimentum ſaltam vſq; ad
cingulum habeant ne quando dormiunt eos indecē-
ter quidē inter homines diſcooperiri contingat. Eru
beſcenda nimis quibuſdã ex hoc accidiſſe feruntur.
¶ Habenda vbiq; prudentie circūſpectio ⁊ cautela
circa perſonas: loca: negocia: ⁊ res ſi quas habuerit
reponendas. Circa perſonas vt ſe nimis hominibus
non committant q̄ttūcuuq; familiares fuerint aut ꝓ
pinqui. Attendāt ſibi in omnibus q̄ dicūt aut faciūt
Spiritualis ille q̄ oīa dijudicat ⁊ ipſe a nemine iudi-
cat omne opus ſuū trina quadā conſideratione p̄ue
niet. Primū quidem an quod poſſit liceat deinde an
deceat. poſtremo an expediat. ¶ In oib⁹ ſemetipſos
ſicut dei miniſtros exhibeant. Sint in aſpectu: geſtu
et oī actione ſua ſerij: religioſi et modeſti ſicut decet
ſanctos. Verūtñ modus quidã religionis: ſuperſti-
cioſum ideo eſſe nimis non oportet. Dabit congruū
inter hoīes modum diſcretio perſonarum. Status et
qualitas hoīm differentis differentiam exigit conſer
uari. Habet ſe prudens cū differentib⁹ differēter cum
oīb⁹ tñ caute. Erit ſemp lex nō ſtolidus humilis non
deiectus; māſuetus nō blādus: hilaris nō laſciu⁹ aſ-

fabilis nõ vaniloqu⁹ aut ſcurrilis. Quinimo itereſt
ſapientis ſic: ſi res exigat a rigore iterdũ remitti: vt
modum tamen modeſti nec in ipſa remiſſione dimit-
tat. Poteſt grauitatis cenſura remitti pro tempore
non dimitti. Imputanda tamen remiſſio vbi nulla
decentie vel vtilitatis intentio. Prudens domini ſer
uus vtilitatis fructum ex ſua nouit remiſſione affer
re. Ad hoc quoniam attendenda eſt honeſtis cõgrua
perſonaꝝ honeſtas et honeſtioribus ſemꝑ adhereãt.
Mulieꝝ tã ꝓpiquaꝝ ꝙ aliaꝝ caute prout poterunt
ſocietatẽ declinẽt eaꝝ ꝗꝫ familiare nimis obſequiũ ⁊
tactũ oĩno refugiãt. Nulla rõne ſuſtineãt ꝙ pedes ſi
bi a muliere lauent. Nudã aut manũ mulieris tãge
re vel ad ei⁹ caput vel corp⁹ vbilibet abſqꝫ neceſſria
et euidẽti cauſa manũ extẽdere ab oĩ ꝓrſ⁹ religiõis
honeſtate quis dubitat alienuꝫ. Quando religioſus
cum muliere ſedet aut loquitur manus ſuas occulta-
re et ad ſe retrahere debet quas etiã quãdocũqꝫ cuꝫ
perſonis extraneis loquitur ſimul iũctas ⁊ velut iui
cẽ colligatas vel alias religioſe decet haberi. ¶ Lo-
cutio diſciplinam requirit. Nunqꝫ mulierem ꝗtum
cunqꝫ ſibi affinitate cõiunctã ſiue ſororẽ ſiue neptem
ꝗtuncunqꝫ pueriles. ſed nec facile matrem ꝓpriam
oſculentur. ¶ Fugiant oĩno feminea oſcula milites
xpi cũ oſculum viris offerri non deceat niſi forte vbi
de proprio patre vel aliis honeſtis perſonis moris ex
actu ſine ſcandalo vitari nõ põt. Religiõis ꝑſonam
religionis honeſtas os indifferenter oſculis commu
nicare non patitur. ¶ Deniqꝫ periculo anime mulie-
ruꝫ habetur ſocietas. Igit vt docet ꝗdẽ ſcrũsi Vbiqꝫ
geſtãda eſt cuꝫ mulieribus nõ cõtinuanda preſentia
ſed quaſi tranſeunter feminis exhibẽda eſt acceſſio

quodãmodo fugitiua. Tutius eſt non poſſe perire ꝙ iuxta periculũ nõ periiſſe. Illũ aũt nec caſtũ dixeriz nec honeſtũ q̇ mulierez aut tangere aut tactũ ei⁹ ad mittere non abhorret. Quo ei tangere licet qđ itueri nõ licet? ¶ Ad cuſtodiendã cordis mũdiciaz. exterioꝛ quoqꝫ ſenſuum diſciplina eſt ſeruãda. Loca igr̃ q̄ periculi vel ſuſpitiõis materiã dare poſſunt caute declinẽt nec ſoli cũ muliere in locis hmõi vł ad modicum moꝛiẽtur. Dña quedã (vt fertur) dũ duo religioſi ad ei⁹ domũ diuertiſſent alterũ ſeoꝛſum vocauit in camerã quaſi ſecreto aliq̇d ſibi locutura quẽ igreſſũ mox ad turpitudinẽ ꝓuocans / aſſeruit firmiť ſe ꝯtinuo cõtra ipm quaſi ei violẽtiaz iferẽtez niſi ſtat i ſibi acq̇eſceret clamaturã. Tũc doct⁹ a dño frater anteꝙ mulier in voce clamoꝛis ꝓrũperet ad fratrẽ cõſociũ qui cũ plurib⁹ ꝑſonis in atrio domus erat alta voce clamauit libꝛũ ſibi cõtinuo afferri req̇rens / ſicqꝫ adueniente fratre neceſſe habuit mulier ab hmõi nepharia ſollicitatiõe ceſſare ⁊ frater hoim confuſionẽ euaſit. Nonnulli ob cãm ſimilẽ con fuſi turpiter et verberati grauiť fuiſſe dicũť. Qui aũt ca uet laq̄os ſecurus erit. Qui aũt nõ cauet eſt aut ſtultiſſim⁹ aut ꝑuerſ⁹ ne eſt ei⁹ excuſatio admittẽda. de nocte ſi ꝑ domos hoſpitũ ad neceſſaria exeũt / ſiľ ſi q̇dẽ ⁊ cũ lumie vt filii lucis eãt. Ceterũ de mũdanis ſeculariũ negociis expediẽdis religioſ⁹ temerarie ſe nõ dꝫ itromittere. Si de aie negocio agiť apponẽdũ eſt q̇dẽ ⁊ petẽdũ ꝯſiliũ ab his q̄ hñt officiũ ⁊ periciã cõſulẽdi. Alias nõ ẽ militãtis deo ſe itexoccaſiõe ꝓpiquoꝝ vł amicoꝛũ ſecularib⁹ iplicare negociis q̄ mũdo moꝛiẽs abdicauit. Impi⁹ ẽ q̇ aie ſue ꝓ parẽtib⁹ ſuis ẽ crudelis. ¶ Sed nec ſeculariũ littere ad poꝛtãdũ ver pñtandũ alicui

recipi debēt: niſi de ipſaꝝ tenore opꝰ forſitā aliquod pietatis habēte cōſtiterit. Nec veris religioſis expedit: q verboꝝ etiā ſine litteris ꝑ negocijs hmōi baiuli fiāt vel internūcij. Sed ſi ſuꝑ talibꝰ reqrant: hoc ꝑ alios quos deceat fieri replicēt. Circa rerū cuſtodiā ſiue libros ſiue alia ſecū detulerit: neq̄q̄ negligentes exiſtāt: ſzoia libros ꝑcipue anteq̄ illa deponāt de manibus vel de ſinu certe fideliq ꝑſone ꝯmēdāt. q̄ a ſuibꝰ ⁊ canibꝰ q̄ libros vt experientia docuit deſtruunt et cooptura non obſtāte corrodūt: cuſtodiat diligenter. Ipſe quoq ꝑſone qbus res hmōi ꝯmittunt ſunt ſuꝑ his iſtruēde. Noctibꝰ tm̄ ꝯſultiꝰ ꝓpter ꝑicula in loco certo ⁊ ꝓpinquo habent. Nā qdē quos recōmendauerat libros: repētino ſuꝑueniente incendio ꝑdidit.

¶ De diſciplina verborum iter ſeculares. Ca. xxxi.

Diſciplina i v̄bo eſt iunioribꝰ ⁊ nouis ꝑcipue inter extraneos obſeruāda vt tarde caute ac demiſſa voce loquāt. Tarde vt vſq ad iterrogatiōez taceāt iterrogati rn̄ſionē ſenioꝝ reliquāt niſi forte in ſpāli ſuꝑ leuibꝰ maxie ad ꝓpriā neceſſitatē ſpectātibꝰ vt de cibo ⁊ potu ⁊ ſilibꝰ reqrāt De talibꝰ pōt qſqs ꝑ ſe nō tm̄ ꝑ ſocio ſine ipiꝰ aſſēſu rn̄dere. Eodem reqrit aſſenſū rn̄ſio q̄ de cōi neceſſitate ꝓfert. Caute vt cū ꝑmeditatiōe loquat: vt ꝑmo bis ad limā q̄ ſemel ad linguā veniat ſermo maxie ſi ſeniore forte occupato de ordie de ꝑſonis abſentibꝰ de rumoribꝰ vel de notabilibꝰ alijs reqrāt. De fctis ordinis vt de mō ieiunādi: de ſilētio vel de aliis reqſiti ſe nouos i ordie dicāt ſeniorē reqrēdū ꝑtēdāt ne forte dū ſapiēt et bene rn̄dere ſe putāt ſtultū aliqd ⁊ qđ oīno dici nō oporteat dicāt. Secreta ordis q̄tūcūq religioſo vl' familiari nō reuelēt nec ſtatutū aliqđ publicent: niſi qđ forte

cōmode celari non pōt. Idip̄z aut nō ſtatutū nō ꝑceptū ſꝫ tm̄ ordis itra domū ꝯſuetudīeꝫ vocent vt ꝑ corrīſuꝫ tentionis debitū excludat̄ extra domuꝫ ne ſeculares ſi qn̄ ꝯtrariuꝫ viderit reputent fratres ſui ordinis trāſgreſſores cuꝫ tn̄ mſ̄ta poſſit licite ex ordis vel ſupior̄ diſpēſatiōe mutari ordīeꝫ nr̄ꝫ nunq̄ȝ ad ꝑticularia deſcendēdo:ſꝫ ſi neceſſe fuerit i gn̄ali ſolū abſqꝫ alior̄ oordinuꝫ collatiōe vt̄ obtrectatione ꝯmendent. Peſſimꝰ laudādi modꝰ:ſeipſum cum alior̄ iiuria ꝑdicare. Peſſima vicij corruptela. detractio que animā maculat. deum offendit: proximum ſcandaliſat. Et qꝛ vt ſcriptū eſt: ſermo obſcurꝰ i vacuuꝫ non ibit. et tuimultꝰ murmurationuꝫ non abſcondet̄ h̄is coraꝫ q̄bꝰ detrahit̄ ſcādaluꝫ excitat̄. Conſtat aūt vt ſctūs loquit̄: vbi veritas i cauſa neceſſaris non eſt: nec licite ſcādaluꝫ a quolibet poſſe ꝯmitti nec iuſte ꝑcipi: nec i noxie ꝯſentire. ¶ Si de ꝑſonis abſentibꝰ p̄ſertim religioſis ſiniſtre aliq̄d ſuggerat̄: ſemꝑ ꝓ abſentiū ꝑreloquētes: nullo mō ad fauend̄ detractoribꝰ iclinent̄. Accidit aliqn̄ quoſdā magis ad temptādū q̄ꝫ ex aīo de h̄is obloq̄. Narrabat vt fert̄ ſenior quidā fide digniſſimꝰ ad ſe qn̄qꝫ ſecularē veniſſe q̄ aduerſꝰ quoſdā religioſos plurimū iuehi videbat̄. Cui fratre viriliter ſe opponens eū quotiēs aduenit eadeꝫ ſꝑ conſtātia repulit ⁊ incuſatos ꝓ viribus excuſauit. Miratꝰ oblocutor beniuolā ſenioris conſtātiam aperuit tādeꝫ ſe id approbāduꝫ de mutua illor̄ ordinū charitate feciſſe. Adijciens ſe ordīe ſenioris iſtius qui pro alijs aduocabat: cuꝫ quodā priꝰ incuſati ordinis fratre ob cām ſiſ̄em oblocutuꝫ fuiſſe. Fr̄em aūt illū oblocutionis v̄ba: i primis aliquātuluꝫ: deide v̄o remiſſiꝰ refellentē tādē oblo q̄nti ceſſiſſe. ſuꝑ quo ideꝫ ſecularꝫ

nō modicū offenſus apd̄ illos nō eē charitatꝫ ꝟitatez
aſſeruit:q̄ adiuicez detractionē admittere nō curaſ=
ſent. Deniqꝫ religioſ⁹ nō eſt q̄ detractiōib⁹ paſcit aut
paſcit͛ alienis. Caueāt etiā ne ſint rumoꝝ licet bono
rū ꝛ veriſſimiliū delatores. Religioſos viros paſſim
rumigeros eē nō decet Falſitas q̄ frequentiſſie rumo
rib⁹ ieſt:vel q̄ ꝑ ſecūdarios relatores apponit͛ ꝓmis
eaꝝ auctorib⁹ imputat͛. Hinc eſt Rumores fuge ne ī
cipias nou⁹ auctor haberi. Sūt ī locutiōe hōeſti ꝛ ſe=
rij nec ſe ī ſecularib⁹ ꝛ ad riſū mouentib⁹ ꝟbis ſecu=
lares oſtendāt. Seruū dei:de deo loq̇ decet.vt fiat qd̄
ſcriptū eſt. Si q̄s loq̇tur quaſi ſermones dī. Alioquin
ꝟba vana mentis aperiunt vanitatez. Ex abūdātia
cordis os loquit͛. Circa vocis ſonū ī locutione atten=
dāt vt ꝓut tactuz eſt alibi ſit demiſſ⁹ pariter ꝛ ſuauis
Viciosiſſim⁹ plane religioſo loq̄ndi mod⁹:ſi notabili
ter ſuā ī loquela ꝯmuni vocem exaltat. Sufficiat et
ꝙ ꝓxime ei aſtātes poſſint loq̄ntis ītelligere ꝟbum.
Sapientis eſt loq̇ ſuauiter ꝛ demiſſe Nox aūt amplio
ris vocis depreſſionez requirit. Nox eſt temp⁹ ſilen=
tij ꝛ quietis. In nocte maxie poſt completorium in
alta vt pri⁹ ꝟba erumpere ſilentij grauitate negle=
cta ſecularium eſt:religionis non curātiuz honeſtatē
Proīde honeſti fratres vbicūqꝫ fuerit religioſe ſem=
per in quib⁹ poterit ac ſi eſſent in fratruz collegio cuz
ſilentij ſui obſeruatione permanebunt

¶ De diſciplina comedendi inter ſecu
lares. Cap̄.xxxij.

Precipue decet vt cū extraneis comedentes ho=
neſte ſe habeāt:vt nec ī cibo nec ī mō comedēdi
vl' mora aut ī alijs q̄ diſcōueniūt ſup mēſā vt ē ꝟboꝝ
mltiplicatio aut exterior corꝑis vl' hit⁹ diſpoſitio in ho=

neſta poſſint de irregularitate notari. ¶ Circa cibuꝫ attendant ꝙ ꝓpter quantitatē vel qualitatē de gule vicio iudicari non poſſit. De primo ſapiēs ait. vtere quaſi hō frugi his q̄ tibi apponunt ne dū multū man ducas odio habearis. Vn̄ inter ſeculares nō expedit appoſitā ſēp portionē totā comedere aut penit⁹ eua cuare ſcutellā ne forte magis id hoies voracitati q̄ꝫ neceſſitati attribuāt. Inter cetera eſt habēda ſēp te perātia circa potū. Turpiſſimū eñ eſt ſi de nimia po tatione notētur. Religionis quiuis inſignis ꝑferens meribuli nomē ignominioſe ſortit. Hoc viciuꝫ hoieꝫ corā deo et hominib⁹ vilem reddit. Ad notam huius vicij fugiendā cauere debent ne poſt refectionē: etiaꝫ ſi vinū ſepi⁹ offeratur: frequenter bibant: aut poſtq̄ꝫ in cōi potatū eſt: rurſū ſine vrgēte neceſſitate potum in priuato requirāt: ne omino ꝙ potus vbi dormitur remaneat patiātur: poſt cenam non ſunt ad verba et pocula vigile ꝯtrahende. Vigilare ad ignem ſitim ꝓuocat et bibitare cōpellit: grauat corp⁹: exaurit ſpi ritum tempus in verbis pene in perceptibili ſubdu= ctione conſumit: tempeſtiue ad orationē ſurgere: offi= cij debitū deuote vt expedit ſoluere nō permittit. Et qui ſero ſobrietatis nō obſeruat ſententiā: mane fre= quente ſuſpendit a diuinis. Viſitatū eſt hoſti hoies ad prunas ſeducere. Ad prunas dn̄m ſpreuit rex ioa chin: negauit petrus. Et ne nobis de nocturna ꝑdi= catione ad prunas propter fructum vel interrogatio nes hominuꝫ blandiamur. Ad prunas ioachin qui= dem audit ſermones dn̄i ſed contemnit. Ad prunas Petrus de chriſto interrogatus offendit. O quotiēs ē ſerotinis neceſſaria ꝟbis correptio matutina. Ma= ne predicant docti ſero contionantur indocti. Et in

his oibus honeſtius alibi quē ignē ꝛ pocula ꝑdicat.
¶ Si hoim inſtet deuotio ꝑ exemplis: ſenioris iter-
erit ꝓuidere vt narratione vna paucis vel alijs ſi ex
pedit verbis inſtantie ſatiſfiat. Uerūtamen mutat.
interdum cauſa conſilium ne lex imponitur vnctioni
Uitāda tamē vigilia que occaſionē verbis aut pota
tioni miniſtrat. Qui vicium cauere deſiderat: vicij
occaſionē precaueat. Studeant ergo in cibo et potu
ſobrietatē ſeruare ſicut ſerui dei et religioſe viuētes
Sicut oēs cupiditates carnis abſtinentia reſecātur
ita omnes virtutes edacitatis vicio deſtruuntur. im
mundi ſpiritus ſe ibi initiunt: vbi amplius vidēt ci-
bum et potum. ¶ Circa ſecundū multū attēdere ſibi de
bent: ne videlicet cibos appetāt delicatos. Qui vinū
et pinguia diligit nūꝙ in virtutū poſſeſſione dita-
bitur hoꝝ quidē permittitur vſus: abuſus ꝛ concupi
ſcētia ꝓhibetur. Sēper itaꝙ placeat eis lautioribꝰ
ꝑcere cibis. ¶ De groſſioribꝰ cibis: ꝛ facili vel valde
tēperato potu: neceſſitati vtrūꝙ ſatiſfieri pōt: quāꝙ
et ipſa neceſſitas inter homines ſit artanda. Qui de
religione cenſetur: modeſtiam debet religionis habe-
re. vt ſit in temperantia ſpeculum aliorum. Specta-
culum facti ſumus mundo et angelis et hominibus.
Felix abſtinentia que palato imperat delicato. De-
bet vas celeſti gratie mancipatum a ſeculi illecebris
abſtinere. ¶ Non erubeſcant aquam pro vino petere
ſi habuerint temperando. quin potius erubeſcere de
bēt ſi vinū biberint nimis forte. Aquam requirere et
minꝰ limphato vino vel modicum ſemꝑ pro bibentis
neceſſitate apponere deo placet: proximum edificat
religioſum honeſtat anime ſimul et corpori eſſe ſalu-
bre. Uerum ꝙ turpe ſit pauperibus hominibus cibo

ris querere lautiora/et appoſitis non eſſe contẽtos.
de mõ ꝑparandi cibuꝫ diſponere:aut quõ ꝑparet req
rere potũ vl' cibũ aliquẽ i ſpeciali laudare vt de eiſdẽ
amplius apponat aut ſuas inter extraneos medici-
nas oſtẽdere:q̃s ſane mẽtis ignorat? ¶ Modꝰ quoqꝫ
honeſtus eſt in comedendo habẽdus. vt non ardẽter
aut cũ nimia feſtinatione comedat vel alias indecen
ter. Morã in mẽſa facere religioſum nõ eſt. ¶ Caue-
ant ne alijs a comeſtione ceſſantibꝰ/comedẽdo vel lo-
quendo menſam detineant:cũ non ſit honeſtũ ſꝫ ma-
gis pecudũ ſup menſam ruminando diutius immo-
rari. Poſſunt tñ q̃ neceſſe habent caute cũ moleſtia ſi
bi in pncipio menſe alijs cõiter comedẽtibꝰ ꝓuidere
Ad hoc vbiqꝫ (vt ait ſanctus) frenãda eſt lingua pre-
ceps maxime in cõuiuio ne ſcꝫ ad loquẽdum ſupflue
vel indiſcrete relaxetur. Taciturnitas ait hugo inter
epulas idcirco neceſſaria ẽ/qm̃ lingua q̃ in oĩ tpe ad
pctm̃ ꝓna labitur/periculoſius tñ cum per crapulaꝫ
inflammata fuerit:ad loquẽdũ relaxatur. Diſcretio
nẽ quoqꝫ in verbis eadẽ ibi ratio pſuadet. Sup men-
ſam autem cum ſocio loqui:aut corã illiteratis lati-
nis ibidẽ vel alibi verbis vti dominuꝫ quoqꝫ domus
vel alios quoſcunqꝫ ad comedendũ vel bibẽdum fre-
quentiꝰ inuitare nõ decet. ¶ Subit animo ꝙ quedã
matrona cuidã frequenter inuitãti dixiſſe fert. Fui-
ſti inquit aſinarius ruralium et imperitorum q̃ ſepe
aſinos prouocare nocuiſſent eſſe propriuꝫ innuens q̃
inuitationes perſonis diſcretionem habentibꝰ incul
care ſolent. Oportet etiam diſciplinam in corporis et
habitus diſpoſitione ſeruare vt comedẽtes ſe non ap
podient ſuper menſam vel accubitando vel alio quo
cunqꝫ modo inordinato ſe gerent. ¶ Dum comedunt

caput in capucio nulla ratione profundent ſed aperta comedant facie. ¶ Ceterum religioſos et pauperes de menſa aliena viuentes de portione ſibi appoſita encenia familie faciendo paterfamilias in domo gerere vices canes vel murilegos de menſa paſcere benedicta a quo nonnulli etiam abſtinent ſeculares non congruit. ¶ Principalis hucuſqꝫ inciſio nil his nocte impingens qui ſub inſtitutionibus alijs militant aut pro diuerſis locis et diuerſitate cauſarum diuerſa ordinant inſtituta. ¶ Honeſta quidem et ſancta omnis traditio que per prudentiam ſeniorum in timore dei communiter traditur communiter obſeruatur profecto ex communi ſurgit inſtitutione religio honeſtas ordinatione cauſatur. Omne ordinatuꝫ decorum eſſe neceſſe eſt.

¶ Explicit prima pars principalis.

¶ Incipit ſecunda pars que eſt de generali exhortatione.

PRincipalis huiꝰ opuſculi ꝑticula expodita Secundaria hec pauca epilogat ⁊ ſupplet quedā vt qualiter noui diſcipuli chriſti ad deum ad ſe ad proximum et ad res etiā quas aliqñ ſeruare vel tractare contigit ſe habeāt qbꝰ differentiarū indicijs de ſua conuerſione diſcernāt qualiter deniqꝫ ipſi ad profeſſionē recepti ſe gerere debeant vel breuiter in aliquibus inſtruantur.

¶ De ordinatione reſpectu dei.

Capitulum primum.

ANte omnia cor ſuum per puram confeſſionem mundatum dignum deo habitaculum preparent illud excolāt illud exornent nichil ibi ſordidum

vel obſcurū/nichil ibi vel ad horam reſidere quod di-
lecti ſui oculos offendere valeat patiātur. Tempta-
tiones et cogitationes malas humiliter ⁊ pure conſi
teri non differant. Veretur hoſtis conſiliū ſuum ige-
rere non zelanti. Prouidendū eſt eis vt qui iam ſunt
ſuperni regis milites annotati/ſecum omīno firment
et ſtatuant ſe vſqꝫ in finē ei fideliter ſeruituros/nec
vllis ab eo tentationibꝰ/tribulationibꝰ/et anguſtijs
deinceps receſſuros. Iuraui ait ꝓpheta et ſtatui cu-
ſtodire iudicia iuſticie tue. Religionē ſanctā ad quā
eos dominus ſua miſeratione vocauit feruentiſſimo
ac fideliſſimo ſtudeant amore diligere:et ei tanqꝫ ſpe
cioſiſſime ac deo dilectiſſime ſpōſe fide inuiolabili ad
herere. ¶ Quecūqꝫ ſibi ſiue propria ſiue aduerſa ꝯti
gerint:deū ſemper deuotis efferant laudibus/vt ſiue
ceſpitent/ſiue cadent/ſiue aliam quācunqꝫ moleſtiā
ſeu leſionē incurrant/ſemper in ipſorum ore reſonet
diuina laus/ſemper vel bn̄dictꝰ deus/vel aue maria
vel aliquod quod ad laudē dei ꝑtineat dicāt. Et hoc
in conſuetudinē ducere ſtudeāt/nulla nunqꝫ negligē
tia obtinēduꝫ. ¶ Quicquid ſpecioſitatis vel delecta
bilitatis in creaturis inuenerint/quicquid circa ſta-
tum humane conditionis/vel diſpoſitionis accide-
rit:totum ſemper aſſumant in materiam laudis dei:
et de omnibus que occurerint/deuote ſtudeant cogi-
tare. ¶ In ipſo ſuarum omniuꝫ operationum initio
dn̄m inuocare:et ſuam ad ipſum intentionē dirigere
aſſueſcant. Inſtēt orationi frequēter que nouā in or-
to domini plantulam fouet prouehit et confirmat.
Diſcant ergo vna ſaltem diei vel noctis hora tempꝰ
et ocium vendicare:quando ad ſe reuerſi mentiſqꝫ cu
biculū introgreſſi orēt in abſcōdito patrē ſuum et in

corde contrito et humiliato vniuerſorum domino fa
miliariter aſtent. Mane autem aſtabat ꝓpheta do-
mino: q2 qui mane vigilauerit ad deum inueniet euꝫ
Surripendia erit carni et ſi forte non ſemper ſepe ta
men ſomni requies matutini: cum illa hora chriſtus
reſurrexit. Tunc eſt tempus allidendis ad petrā par
uulis mortificande carni et recreando ſpiritui opor/
tunuꝫ. Tunc ſpirituales auicule dulcē deo in cordis
organo exhibent melodiam. Ad hec et alie temporis
et quietis oportunitates que occurrunt minime ne-
gligende ſunt. ¶ Poſt horas canonicas nō ſtatī ora
toriuꝫ exeāt: ſed in oratione alicantuluꝫ ſubſiſtentes
qualiter opus dei peregerint cogitent: an tepide vel
ferueuter ⁊ defectus ſi quos ibi cōmiſerint tūc emē-
dent: gratieqꝫ deuotionis ſe offerant in fūdende quā
ſi dn̄s dederit non repellāt. ¶ Hoc aūt ī oī ōne ob
ſeruēt: vt quod orātes dicūt: ex aīo ſemꝑ decant: non
em̄ vocibꝰ ſed rebus agetur apud deum. Porro qui
ad ōnem eſt negligēs ſue nimirum ingratitudinis
et tepiditatis eſt teſtis. ¶ Fruſtra ꝓfectus virtutum
ſine oratione ſperatur. Ad ea igitur que ad cultū dei
ꝑtinent magno corde ⁊ prompto corde accingantur
Ad diuinū officiū audito ſigno ſtatim omibꝰ occupa
tionibus omiſſis accelerent: Si in lectis fuerit ſta-
tim ſurgant nec vltimū aliquatenꝰ ſignuꝫ expectent
Oratione nāqꝫ aliqua vtiliter preuenit officiū. Qui
ſic ex ſtudio ꝑuenit in benedictionibus meretur dul-
cedinis maioris deuotionis ⁊ gratie ad ipſiꝰ execu
tionem preueniri. Eccleſiam intraturi: manus (ſi ne
ceſſe habuerint) lauent. Veſtes maxime in die religio
ſe componant ne irreuerenter aut indecenter intro-
eant aulam dei. ¶ In eccleſia deo pſallētes creato-

rem ſuum totis viribus cum reuerentia debita lau-
dēt. Officiū ſuū in choro ꝛ extra nō ꝑfunctorie quidē
ſimaticis vt aiunt labijs ſed deuote ſēper et integre
dicere ſtudeāt: nec aliā ei occupationem admiſceant
¶ Ceſſent manus/oculorum euagatio reprimatur vt
mēs ab exteriori cura penitus libera ſoli valeat deo
vacare. Dies vel hora que negligēter officiata ptrā-
ſierit: nequaꝗ̄ vlterius poterit reuocari: cū preſertiꝫ
tēporis ſequētis officiū ſuam nichilominus diligen-
tiam et deuotionē requirat. Nec ſibi de gratuitis orō
nibꝰ blandiātur ſi circa neceſſarias q̄ primo loco ha-
bēde ſunt deſidioſi extiterint. ¶ Denicꝫ iuxta ſancti
verbum pure ac ſemper ſtrēnue debēt laudibꝰ diui-
nis intendere. Pure quideꝫ vt dū pſallūt nichil aliđ
cogitent ꝗ̄ pſallūt. Strēnue vero vt ſicut reuerenter
ita et alacriter deo aſſiſtant. Non pigri nō ſomnolen
ti nō oſſitantes non parcentes vocibus: non preſcin-
dentes verba dauitica: non integra tranſilientes: nō
fractis et remiſſis vocibus muliebre quoddam blan
da verba de nare ſonantes ſꝫ virili. vt dignum eſt ſo-
nitu et affectu: ſpūs verba depromētes. Reuerentiaꝫ
in officio honeſta corporis diſpoſitio que mētis deuo
tionem non mediocriter promouet atteſtaꝛ. In cho-
ro non ſtent in ſtallis ſuis molliter aut quaſi fractis
renibus reſoluti. Quādo poſt pſalmuꝫ vel hymnum
ſancte trinitati reuerentia exhibetur: humiliter et de
center inclinent. Cūc ei tardius ſurgere ſegniter ac
difformiter iclinare: vt qſi corpore q̄dē ſufficienter de
miſſo vultus tamen indecenter erigitur: oculis erra
tice circūlatis: imperfecte quocꝫ ad memoriaꝫ trini
tatis inclinationis venerationem exoluere quaſi ſit
honoris differentia in perſonis irreuerentie arguitꝛ

tp̄is. Etiam extra choꝛum ſtent ad officiū p̄terq̄ ad
lectiones ⁊ officium moꝛtuoꝛū. Specialiter tū̄ lectōi
bus plane dictis de dn̄a tm̄ exceptis irreuerētes ⁊ pi
gros ſe nouerint ſi debitas deo laudes ſedēdo vel ia=
cendo exoluant niſi neceſſitas euidēs cogat. Si qn̄ p
viā officiū dixerint et ſi nō vacant cōtinue dū illō di
cunt ab itineratione quieſcere saltē debent ad colle
ctā precedentiū collectiuam qn̄ oīno tota eſt in deuz
intentio colligenda et in vno ſiſtant loco immo ſi tem
pus exegerit ⁊ locus p̄miſerit cū reuerentia genu fle
ctāt vt in oꝛone cōi totuz officiuz venereť. Diſpoſitio
coꝛpoꝛalis honeſta deuotionis pꝛouocat affectum et
deſignat. Nō fruſtra ſanctus martin⁹ oculis ac ma/
nibus i celū ſemp̄ intētus oꝛaſſe deſcribitur. Intrin
ſecos motus geſtus interioꝛ atteſtatur. ¶ Quāuis
extra cōuentū cōuentualis in omnib⁹ diſcipline non
ſerueť diſtrictio in omnibus tamen religioſi operib⁹
religionis debet veſtigium relucere. Debent ergo ad
opus dei coꝛp⁹ honeſte diſponere ad collectam et tri
nitatis memoꝛiam vel modicum inclinare oꝛdinem
in pꝛoſequendo ſeruare occupationez et interruptio
nē vitare. ¶ Ad miſſas poſtpoſitis oībus tāto maio
ri p̄mptitudine ac deuotionē miniſtrent q̄nto deo ibi
familiarius ſeruitur. Calicez ⁊ coꝛp̄alia ſi tetigerit
reuerenter et mūdiſſime tractent manuſq₃ poſt tactū
hmōi anteq̄ apponāt cōib⁹ lauēt. ¶ Coꝛp⁹ dn̄icum
recepturi anteq̄ vt decet āplioꝛi confeſſionis oꝛonis
et tā a cibis q̄ʒ p̄bis tēperātie ſtudio acceptū deo ſa
tagāt hoſpiciū p̄pare. Infuſam aūt ob tāti hoſpitis
gratiaz reuerētiaz in grāꝛū actione attendant. Non
minoꝛ eſt virtus q̄ querere parta tueri.

¶ De oꝛdinatione reſpectu ſui. Ca. ii.

C Eterū feruorē ſanctū et quandā debēt magna
nimitatē aſſumere vt ad ꝟtutū exercitia ſtren=
nue ac deuoti opera bona frequēter ſuperogare con
tendant. Tunc ei vicia fideliter extirpata diſcedūt
ſi virtutib⁹ cedāt. Alioqui vel ſi cedūt ad tp̄s electa
nimirum redeūt niſi virtutes ī locis vicioꝝ q̄ fuerūt
depulſa ſucceſſerint. ¶ Nō ꝓderit oīa reliq̄ſſe niſi ꝟ=
tutū paſſibus tota xp̄m intentione ſequamur. Quid
iuuat expeditū eē ad curſū nec currere exiſſe ad op⁹
et operis obliuiſci? Non intrantibus vineam ſed ope
rantibus merces daꝛ. Et cum in vſum ꝟtutum oīm
ꝑfecti eſſe nō valēt in aliqua ſaltē ſe ſtudeāt ſpecia=
liter exercere illam ꝯ̄tra poſſunt ꝑfectione obſeruare
Feruoꝛum nouicioꝝ non decent ille miſericoꝛdes in
ſeipſis diſcretiones ⁊ diſcretionū diſpēſationes faci=
les quia indulgentie ſuo iudicio nō ſunt admittēde
nec tamē recuſande ſunt alieno. A ſeipſo ſeipſū rigi
da debet eſſe cēſura ⁊ diſtricta ſeueritas. Ad regētē
vel cōſulētem lenis et obediēs in omibus humilitas
Si alterū deſit vt in deſide et tepido/ nō ſpero curſ⁹
perſeuerantiā vel in pꝛecipitio timeo ruinā. ¶ Sint
occultatoꝛes virtutū ſicut alij vicioꝛum. Nō tamen
in pꝛincipio ardua ſiue multa pꝛeſumāt nec ſine licē
tia aliquid notabile acceptent/ ſed a minoꝛibus vir=
tutibus paulatim a maioꝛes aſcendant. Hereditas
ad quam feſtinatur in pꝛincipio/ in nouiſſimo bene=
dictione carebit. ¶ Cōmunē oꝛdinis obſeruantiam
ſequantur perfectioni in ſilentio ⁊ in alijs inſtitutis
plenius obtinēdis inſiſtant/ A qua nec exemplari le=
uium vel negligentium aliquoꝛum diſſolutione di=
uertant. Optima religioſi perfectio/ perfecte commu
nia queqꝫ cōuentualia ſeruare. Poꝛro hic religionē

offendit/qui religionis violat ĩſtituta. Turpis om=
nis pars vniuerſo ſuo non congruens. Cauet vir cō
ſtans ⁊ honeſtus ne con ſuetudinum ordinis temera
rius violator exiſtat. In victu ꝓpter ea moribus no
uitatis nota ⁊ ſingularitatis erit diuerſitas fugien=
da. ¶ Ante omnia caueant ne ꝑ inchoato iam bono
ſubrepat ſuꝑbia vt ſe aliis ꝑſerāt et ſe aliqd eſſe pu=
tent. Perit omne qđ agitur: ſi nō ſollicite i humilita=
te cuſtoditur. ¶ Exteriorꝫ geſtum diſciplinā non ne
gligant. Diſciplina ceruicē ſubmittit. deponi ſuperci
lia/componit vultum/ligat oculos cachinnos cohi=
bet moderaꝛ linguā frenat gulaꝫ iram ſedat format
inceſſum. Sit ergo aſpectus verecundus ⁊ ſimplex ri
ſus ſine cachinno vox ſine clamore īceſſus ſine tumul
tu. ¶ Erecto vel diſcooperto paſſiꝫ capite manibus
diſſolutis vł habitu nō īcedat. Sit eis grata nō ſcur
rilitas ſeu curioſa vrbanitas ſed ſancta quedā ruſti
citas/ſalua ſemper modeſtia honeſtatis. ¶ Sint ad
loquendū tardi ⁊ in voce demiſſi et in congregationi
bus aut ſeniorum preſentia vix niſi pro preſenti ne=
ceſſitate vel interrogati loquantur. Nō ſint diſputa
tores nec facile de auditis preſertim ſeniore preſente
ſententiens. Stulti ſicut ſunt in ſenſu leues: ⁊ i ṽbo
precipites. Infra tempꝰ probationis cū extraneis ſi
ue re ligioſiſſime alij fuerint abſqꝫ licētia ⁊ dato ſibi
ſocto non loquantur. Religionis initium eſt lingue
frenū. Si quis putat ſe religioſum eſſe nō refrenans
linguā ſuā huius vana eſt religio. Rē aliquā licet ꝑ=
uaꝫ ſicut acū ſiue aliud occulte hoc eſt ſine licētia re
cipere vel habere quaſi furtū abhorreant. ¶ Super
fluitatē in cibis ⁊ veſtibus et in aliis quibuſcunqꝫ cō
ſtanter deſpiciant paupertatem et parcitatem quas

dam in oībus que ad corpus pertinent amplexātes.
¶ Viciose conſuetudini viriliter et feruēter reſiſtant
nec eaꝫ ī his que gule viciū ſapiūt ſuccreſcere patiā-
tur. ¶ Extra communē refectionē ad comedendum
et bibendū vix eos inflectat ipſa neceſſitas. Sepe qđ
neceſſitatis eſſe videtur eſt vicii. Ultra duas vices ī
die puerorum ſeu pecudū more comedere potum ex-
traordinarie frequentare: religionis temperantiam
et decoreꝫ euidenter offēdit. Que rogo religio q̄ pau
pertas ſi mox vt eſuris mox ſitis volito pares ſatias
appetitum nec cū vſqꝫ ad ſtatutam horā ſcias com-
peſcere. Si quando tamen extra horā exact⁹ neceſ-
ſitate quis bibit: ſedendo et ſocio preſente id faciat.
Non decet vt ſtando aut ſine teſte bibas. Si plures
fuerint omnes dum bibitur ſileant. ſtatimqꝫ vt bibe-
rint ſurgant cum aliqua laude dei. Reprehenſibilis
admodum cōfabulatio vel mora ſuperflua iuxta po
tum. Nunqꝫ ocio torpeāt ſed ſemper aut lectioni aut
orationi vel officio addicendo aut aliis non que ip-
ſi elegerint ſed que iniuncta fuerint faciēda ītendāt.
Spiritum tamen deuotionis exteriores non exhau-
riant actiones. ¶ Deuotus frater nunqꝫ totus come
dat: totus dormiat aut totus in exterioribus occupet
Sed ſiue comedat ſiue aliud faciat ſanctum in ani-
mo aliquid ſemper voluat vnde ſpiritus recreatur.
¶ In ſomnum quoqꝫ iturus ſemper aliquid in me-
moria ſecum deferat in quo placite quidam obdormi
at: quod nonnunqꝫ iuuat ſomniare et vigilantē exci-
piens in ſtatum heſterne intentionis reſtituat. Le-
ctum intraturus pro diurnis offenſis orationeꝫ ſem
per aliquam faciat veniam petat pectus percutiat
crucisqꝫ munitus ſignaculo ſuum deo ſpiritum hūi-

liter recommedat qui a ſomno ſurgens cum aliquan
ta ſe denuo laude cõſignet. Nõ ſi forte eũ luxurie põ
pa cõceſſerit recordet dilectũ ſuũ poſitũ ſuꝑ lectũ do
loris et vniuerſum ſtratũ eiꝰ ĩ carnis ĩfirmitate ꝟſa
tũ hac dicẽs in corde ſuo. Dñs meꝰ pẽdet ĩ patibulo
et ego voluptati operã dabo? Sicq; inuocato noĩe ſal
uatorꝫ ⁊ ſepiꝰ geminãdo nomẽ ſalutꝫ ceſſabit q̃ſtatio.

¶ De ordinatione circa proximum. Ca. iij.

Ad hec qualiter ſe habere ad ꝓximũ debeãt hu
go docet: Superioribus inquit obediẽtiã timo
rẽ obſequiũ et venerationem exibere debemus cum
equalibus pacẽ et concordiã cuſtodire inuicẽ obſeq̃o
bñficio et honore preuenire. In omĩ actiõe ⁊ ꝟbo ſu
periorẽ eis locũ tribuere ⁊ ſi qñ fortaſſis ĩ aliquo ne
gocio ꝑire eos cognat cũ oĩ hũilitate ⁊ reuerẽtia q̃ fa
cienda ſũt nõ ꝑcipere ſꝫ demõſtrare ⁊ ſi eos ꝑcedere
cõtingat cũ alacritate ⁊ deuotiõe quaſi ex neceſſitate
ſubiecti obedire. Inferioribꝰ ſemꝑ bñficiũ et auxiliũ
ĩpẽdere veneratiõeꝫ nõ exire ſocietatẽ atq; equali
tatẽ amare. Maioribꝰ ait debemus per timoreꝫ ſubdi
equalibꝰ ꝑ qualitatẽ obſequi minoribꝰ ꝑ equalitateꝫ
ſociari ſeu coequari. Igit deuoti fratres ſeniores ſu
os reuereantur vt dominos diligant vt parentes.
Qui preſunt in domino ſunt ſecundum apoſtolum
amplius in charitate habendi. Sane iuxta hugoneꝫ
reuerentia ſine amore ſeruilis eſt ⁊ amor ſine reuerẽ
tia puerilis iudicare debet. Propterea docet ſanctꝰ
vt tranſeunte maiore minor ſurgat et det ei locum ſe
dendi. Non preſumat inquit minor concedere niſi ꝑ
cipiat ei ſenior ſuus. Prior hic ponit conuerſio vel
gradus officii ſenioremq; et etas ſit iuxta legẽ do
mini honoranda ſic eniꝫ ſcriptũ eſt. Corã cano capi

te conſurge/et honora perſonem ſenis. Diſcretio tamen caute pro loco et tēpore ac ſine reuerētie ꝯgrue detrimento venerationem modificat. Habendus eſt modus in omnibus nec viciosam quidez ſuperſtitionem admittens/nec ſuperſtitionis cuitāde pretextu humilitatis aut moruz ſanctionū euacuans. ¶ Obedientie ſe totos ſubiiciant. Sit homo interior totus deo/ſit exterior totus prelato ſubiectus. Quicq̄d ſuperior eis vel p̄poſitus vel iſtructor iiunxerit/ quaſi diuinitus imperatum ſtatim vt veri obedientie filii deuote adimpleāt: Quicquid ſtatuerit iuiolabiliter ſeruēt/ſciētes q̄ aliquid tranſgreſſi ſacrilegiū putent Et ſalutare credāt quicquid ille p̄ceperit. Perfecta obedientia eſt i incipiente maxime indiſcreta. i. nō diſcernere quid vel quare p̄cipiatur ſed tantuz ad hoc niti vt fideliter et hūilitur fiat quod a maiore p̄cipitur. Nouicium prudentē incipientē et ſapientē in cella diu poſſe conſiſtere/et in congregatione durare eſt īpoſſibile. Stultus igit̄ fiat vt ſit ſapiēs. Secure per omnia obeditur/vbi contra deum nichil precipitur. Diſcāt ergo volūtates ꝓprias frāgere alienoq̄ iudicio ⁊ iperio ābulare. Nulla ars ait ſanct⁹ abſq̄ magiſtro diſcit̄. Ad illū inq̄t tendit orō vt tuo doceaz te arbitrio non viuendū ſ3 viuere debere in monaſterio ſub vnius diſciplina p̄ris conſortio multorum vt ab alio diſcas humilitatē ab alio patientiaz hic te ſilentiū doceat/ille manſuetudinem. Nō facias quod vis. Subiiciaris cui non vis. Laſſus ad ſtratum venias ambulāſq̄ dormites/et necdū expleto ſomno ſurgere cōpellaris. ¶ Nichil abſq̄ inſtructoris conſcientia vel quocūq̄ eāt cui ab aliis etiā ſuperioribus demādata ſibi ſignificēt. In q̄b⁹ ſufficit ipſe ſemꝑ ei⁹ licē-

tia ſint ↄtenti/ ꝓ his que inferioris ſunt/non paſſim
recurritur ad maiorem. ¶ Fratres omnes et ſe inui
cē honore et obſequio preuenire et eoꝝ defectū in offi
cijs humilioribus iplere ↄtendāt. Seniores fratres
verſiculos dicere:de lumine ſeruire:libꝛuꝫ ad officiuꝫ
tenere vel hmōi humilia in choro et extra chorum in ſe
fuerit non ꝑmittant. Oibus ſe ſubijciētes humiliter
ꝑpter deum. Nō qđ ſibi vtile putāt:ſed qđ alijs am=
plexantes oibus libenter obediant/oibus ſatiſfaciāt
prout poſſunt. vt in omnibus quibus vtitur trāſitoria
neceſſitas/ſupꝑmineat q̄ ꝑmanet charitas. Quicquid
agunt fideliſſime et cū diligentia faciāt. et tanq̄ deo nō
quaſi hominibꝰ ſeruiētes. Nō eſtiment alios fratres
q̄ diutius i ordine laborauerunt:ſecuꝫ exequo labori
bus occupandos:preſertim cum de ſe humiliter ſen=
tientes pie debeant credere ꝙ ſancti viri plꝰ deo pla
ceant quieſcentes/q̄ ipſi quantumlibet laborantes.
Erubeſcāt ſe neſcire qđ in obſequijs religioſe eſt ſciē
dum. Quod igit neſciunt ſtati exercitio magiſtrāte
addiſcāt. Sint precipue ad ſeruienduꝫ communitati
promptiſſimi. Si lumen in eccleſia vel i officinis:aut
aqua in fratrū lauatorio deſit:continuo de his et ſi=
milibus neceſſitati prouideant. ¶ Ad obſequiuꝫ ad
uenientiuꝫ fratrum qui ſicut angeli:immo ſicut xp̄s
in eis veniens ſunt ſuſcipiendi:cum omni deuotione
feſtinent. Et qꝛ fratribus hoſpitibus ſecundum ꝙ re
ligionis honeſtas et conſuetudo requirit prius oran
duꝫ eſt q̄ fratribꝰ ſocientur in pace q̄cito ab oratiōe
ſurrexerint ad eorum deo oſculandas manus maxi=
me ſi fuerint ſacerdotes deuote occurrant:et humili
ter genu flectant. Nullum fratrem puro appellēt no
mine:nec niſi fuerit patrie cōſuetudo tuiſſent. Nulli

prorſus q̃ntum in eis eſt materiã p̄ſtent moleſtie ali-
cui⁹ ſed oĩa que neceſſaria et vtilia eſtimãt bono pie
tatis et charitatis componãt. ¶ Quid pace honeſtius
quid vnitate iocundius aut commodus ſocialitati.
quid charitati melius aut p̄cioſius inuenit? Glorio
ſiſſimum q̄dem et potiſſimũ liberalis aĩe et ꝯſcientie
bone iudiciũ pacem ꝓximi cuſtodire. oẽm q̃ntum poſ
ſibile eſt fratrum ſcandali occaſionẽ vitare verecun-
dari ſi ſociũ vel ꝑ ſurreptionem offendis. ¶ Si quez
aduerſum ſe fratrem motũ. vel leuiter. ſenſerint quie
ſcere neſciant quouſq; ipm̄ humili ſtuduerint ſatiſfa
ctione placare. ¶ Ad extraneos ſi quando ꝓcedũt ĩ
verbis eoꝝ ĩceſſu et habitu modeſtia fulgeat diſcipli
ne breuiter et pauca loquantur caput decenter operi
ant manus abſcondant mulieres omino. q̃ntumlibet
ꝓpinque oſculum et nude manus contactum penit⁹
vitent. ¶ Pro pſonis q̄ in domo vel in via fratrum
ſe orationibus recommendãt ſtatim poſt earum ab-
ceſſum orationẽ faciãt ſpecialẽ. ¶ Defunctis fratri
bus auditu eoꝝ tranſitu q̃ citius poſſunt ſubueniãt
et debitũ ſaltẽ obſeq̇um ſoluere nulla occaſione poſt
ponant. Talia ſiquidez non abſq; ꝑtimeſcende offen
ſe periculo negliguntur.

¶ De rerum cuſtodia. Cap. iiii.

Res quas tenẽt p̄cipue libros mũde teneãt ⁊ ho
neſte. A tactu libri nudã cohibeãt manum q̄ lz
mũda qr tñ ꝓrſa ip̄z facile ĩficit ⁊ deturpat. Turpe ẽ
nudos paginaꝝ marginibus imprimere digitos vel
ipſos vel certe laternã ſup librũ legẽdo deducere Sẽ
per pãnus ſi aſſit digito ſupponat. Alioq̇n ita caute
tãgãt ⁊ leniter vt tãgentes quaſi nõ tãgere videant.
Librũ ſupflue aptũ nõ teneãt vel incaute relinquãt

Firmacula libꝛo paululũ ſtricto ſi violẽtia laxentur
apponẽt: violentiã ſonit⁹ ꝓbat. Indign⁹ ẽ libꝛo: q̇ ne
gligit cuſtodire. Solent incurij quidã: libꝛos digitis
et veſtes ꝑcipue in manicis mũde ſeruãdos ſoꝛdib⁹
et pulueribꝰ: vel rebus quas tractãt pene indifferen
ter exponere: ipſas vero extreme frequenter vtiliiati
expoſitas: vix valent a ſocioꝝ cibo: vix ab altari: vix
ab ipĩs calicis manipulis ꝓhibere. Qui ipĩs place
re ſoꝛdibus cupiunt cuſtodie curam curioſitatis con
demnant infamia: ſuecꝫ vicium icurie: virtutis ſpe=
cie colloꝛare nitũt. Grauia hec homini erudito. Qui
mũdicia gaudet honeſtatis pulchꝛitudine delectat.

De ꝓfectu et defectu nouicioꝛum ſiue de dif=
ferentia conuerſoꝛum. Cap. v.

Accedit hinc neophitoꝝ ꝯuerſio differẽs īuen
da. Sũt em̄ quidã tractabiles ſimplices deuo=
ti timoꝛoſi q̇ nichil ſibi xp̄o chari⁹ eſtimantes volun=
tates ꝓpꝛias ei ſacrificãt volũtarie pꝛõpti ad nutuꝫ
nutu citi⁹ obedire. Ad difficilia q̄libet ꝓpter xp̄ꝫ equa
nimiter ꝑferẽda pati. ſue quocꝫ itegritatꝭ ſolliciti coꝛ
ſuũ ꝑ purã ꝯfeſſiõeꝫ ⁊ aſſiduã orõnẽ mũdare nõ neglĩ
gunt. Sunt ī exterioꝛi ꝯuerſatione diſciplinati et hu
miles ſtudẽt ſe in oĩbus officioſos et amabiles exhi=
bere. Siquidẽ ſtudere ꝓpter deũ amari charitati ſer
uire eſt. Hi vero ſunt altiſſimi fili fideles ſãcte reli=
gionis pꝛopagines fratrũ leticia conſolatoꝛum ſola=
ciũ ſui gloꝛia inſtructoꝛes. Nam gloꝛia patris eſt fi=
lius ſapiẽs. Sunt et alij dure ceruicis diſcipline ĩ
ſuſceptibiles mãſueſcere neſcientes tepidi curioſi ſu
perbi q̇ ꝙ ſuauis eſt dn̄s non guſtãtes ſeculari dũtaxat
depoſito habitu non affectu quoniam adhuc in moꝛi
bus in verbis in geſtib⁹ et ꝓpꝛiarum pertinacia vo=

luntatū/ſeculo fidem ſeruant:vt monſtro mirabilius
ſub religioſa veſte hominē videas ſecularez. Hi ſunt
filij diffidentie:adulterina plantatio:fructus inuti=
les et acerbi:ſocioꝛuꝫ onus et ſcandalū ſui afflictio ⁊
confuſio inſtructoꝛis. Juxta illud. Jra patris filius
ſtult⁹. Et confuſio pr̄is de filio indiſciplinato. ¶ Po
nēda ſunt pauca toꝛpoꝛis:curioſitatis:et ſuꝑbia pꝛe
dictoꝝ idicia vt cognita deuitenꝭ. Cautioꝛ in bonis
ambulas:ſi ⁊ mala non lateāt. Tepid⁹ in ꝯuerſatio=
ne ocioſa v̄ba:et vanas cogitationes:noxias eſſe nō
ꝯſpicit. Vitatis grādibus reliqua oīa vix reputat im
putāda.ebetati coꝛdis ip̄e ad conſcientiā de offenſis
vt timoꝛis filialis ignarus/timoꝛatos et conſcientie
puritatē amātes/fatuos et ſuꝑſticioſos ſentiat. Q̄ꝫ
ſi a toꝛpoꝛe mentis euigilauerit:ea q̄ leuia exiſtima=
bat:quaſi hoꝛrenda atqꝫ atrocia ꝑtimeſcit. ¶ Vacu⁹
gratia et tepidus:quod ē gratie ſeu nimis neceſſarie
tentionis quod diſcipline:quod moꝛum:quod virtu=
tis perfectio:conciliat negligēs:illud difficile vel cer
te ſuperfluum arbitratur egreqꝫ doctrinam ad talia
patitur:doctoꝛem nimis perfectum ironica irriſione
pꝛonuncians. Nempe ſtultus ſui patris diſciplinam
irridet:vt pateat qꝺ iuxta ſapientem dicitur. Com=
pedes ī pedibus:ſtulto doctrina. Animalis homo nō
percipit que ſunt ſpiritus dei. Tepidus in conuerſa
tione remiſſus:publicos moꝛes ⁊ doctoꝛis monita ne
gligit:ea que dei ſunt languide operatur. Si quod ī
choat bonum:vix perficit:tarde ad diuinum officinm
et q̄ conuentualia occurrit. Ocio gaudet/laboꝛe vel
modico leditur/et facile ſe infirmuꝫ vel ad modicum
ſe fatigatum pꝛetendit.ſed et amoꝛe pꝛiuato ſe dili=
gens/que carnis ſunt ſapit et pꝛoſequitur ex affectu

Aliorum quoq; defectibus non virtutibus herens. Si quid minus vel negligenter actum inſpexerit/ il- lud exemplum ad ſue velamen tepiditatis aſſumit. Ficta ei et indeuota confeſſio/ rara et breuis ꝯpūctio Inſipida et ſine attentione oratio/ incircunſpecta et ſine edificatione lectio/ obedientie moroſa et ſine de- uotionis affectu vix aliqualis impletio. Multos enim remiſſa ꝯuerſatio in priſtinos errores reducit ac vi- uēdi torpore reſoluit vt nōnūq; ex ore dn̄i euomant.
¶ Curioſus nō curāda curat/ neceſſaria negligit/ ⁊ ſui oblitus aliena cōſiderat notat et explorat. Si qđ inſonuerit ꝟbum/ anhelat ſollicit⁹ ad ſciendum ⁊ ho neſtate poſtpoſita id ab iuitis et celare forſan volen- tibus inuerecunde requirit. Locis ſibi non conceſſis congregationi et collocutionibus fratrum ſe ingerit non vocatus. Cum eum abeſſe putaueris adeſt īpu- dēs lateri adeſt auri vt nec ſecretum valeas occulta re ſermonē. Obſeruat angulos variſs circūſpicit ocu lis heret ad ſingula que occurrūt. Cōes obſidet trā ſitus. Superuenientium et forenſium gaudet occurſu. Rumoribus et ſecularibus verbis hauriendis ⁊ refe rendis intendit. Res ſibi nō deputatas curioſe reuo luere non quieſcit. Litteras etiā alienas ſi caſu aper tas inueniat inſpicere nō veretur quas tn̄ licet aper tas quomōlibet inuentas vix aliquis niſi ſuperior li cite inſpicit vel aliis inſpiciendas exponit. Rerum quoq; apparato cura non ſuperflua curioſitas viciū clamat. ¶ Signa vero ſuperbie proſper enumerans Hos inquit dolendos enuncio quos iam conuerſos ſuperbia occulte captiuat. Hi ait ſeniorum ſuoꝝ nō obſeruant imperata ſed iudicant de ſuis negligētiis Obiurgati aut rebellant inſolenter aut murmurant

Simplicitatem ſpiritualium fratrū irridenter exagi
tant/ preferri ſe etiam maioribus īpudēter affectent
Obſequia delata faſtidiūt negata ꝑtinaciter q̄runt.
Natales moribus anteponunt/iuniores ſuos elati
deſpiciunt:confiteri ſibi aliquos non credūt Non ſer
uant in obſequio reuerentiaꝫ:in ſermone modeſtiam
in maioribus diſciplinam:habent in intētione perti=
naciam:in corde duriciam:in ſermocinatione iactan
tiam. Sunt in humilitate fallaces:in locutione mor=
daces:ſubiectionis impatiētes:temerarij in audien
do:clamoroſi in loquendo: faſtidioſi in aduertendo:
preſumptuoſi in docendo:effrenati deformiter in ca=
chinando:hec ſunt(infert)ſupbie graſſantis indicia.
¶ Supbus ſe ad oēs ꝓprie voluntatis īpulſus accō
modat.nec ſe alijs ſed alios ſibi applicare contendit
facile ſibi ꝯtumeliā iudicat:ad quā irrogandā eſt va
lidus:ad tolerandam infirmus Et ſe grāde aliquid
eſſe putans deferre ſocijs dedignatur. Legibꝰ ſubdi
et ꝓpriā recognoſcere culpā erubeſcit. Et licet iuxta
ordinis mores ſe regere neſciat:in ſuis oculis tamē
ſapiens et perfectus. Ad aliorꝫ inſtructionē.ſue p̄ſer
tim opinioni contrariaꝫ.ſtomachatur. Reprehenſus
offenditur. Nunc inſufficientiam:vel friuolam: nunc
monitoris modum calumnians:vt ſi perſuadere ali=
quid velis:inſtabit ꝙ modus artem monitio ſtudi=
um exigat:quo fit vt huiuſmodi allegotionuꝫ obſitꝰ
ſpinis ſicut ericius vel irrefragabili ratione:vel au
ctoritate:non capiatur. Fit igitur ad obtemperan=
dum difficilis:et ad correctionem impatiens adeo in
terdum vt ſe diſcipulum abnuens:ipſum etiam de=
putatum ſibi refugiat inſtructorem. Hec omnia ſer=
ui dei quaſi peſtem mortiferam deteſtantes perfe=

cte ad dominum conuertantur iuxta illud Deutero-
nomij. Perfectus eris et ſine macula cum domio deo
tuo. Ue duplici corde et peccatori terram ingredien-
ti duab⁹ vijs. Si quis vero ſufficienter expectatus ⁊
monitus mores corrigere ac religionis formã indue
re negligit preſertim ſi rebellis aut contentioſus ex-
titerit non eſt proficientium numero aggregandus.
Infidelis ſi diſcedit diſcedat vna ouis morbida con
tagione mortifera totum gregem contaminet. Per-
uerſus et inſolens non niſi in onus religionis et diſ-
ſolutionem admittitur.

¶ De nouiter profeſſis in ordine. Cap. vi.

Ad profeſſionez admiſſis ſit ꝗ̃ maxima cura ne
defluãt perfecti quiꝗ̃ magna ſe diſcretiõis ſub
tilitate ꝯſpiciant ne ad exteriora vnꝗ̃ vel in opere
vel in cogitatione labantur. Si curare parua negli-
gimus ſenſibiliter seducti audẽter etiã maiora per-
petram⁹. Suſcepta ꝫetiã. examinis tp̃e. diſciplinam
prudẽs nõ abijcit imo nec ſuũ continuo quaſi iã ſibi
ſufficiẽs deſerit iſtructorẽ. Eget rectore nouici⁹ eget
nouus directore ꝓfeſſus. Uanus et fictus vt inſtru-
ctoris curam euaſerit inſoleſcit aſſumit cornua fit p̃
ſumptuoſus et audax et quaſi vaca laſciuiens a pri
ma informatione declinat. Ceſſat oratio tepet deuo
tio confeſſio peccatorum negligitur vt putes eum
aut ſui oblitũ aut nõ habere pctm̃. Facit quidẽ dila
ta confeſſio vt negligens mũdus appareat licet non
exiſtat duꝫ culpas abſorbet obliuio abſoluit. Multi
plicant duꝫ nõ curant offenſe multiplicate ne diſcer
nent et corrigãtur impediũt. Multitudo peccatorũ
impedit ne videantur. Uñ piger tunc eſt maxime vi
cioſus cuꝫ vicia non agnoſcit. Sic filia fatua in de-

minoratiōe erit. Juſtoꝝ aūt ſemita q̄ſi lux ſplendens
ꝓcedit et creſcit vſqꝫ ad ꝑfectā diem. Profeſſi ergo
ꝓfiteāt ꝑfectum ꝓ̄ſumptionem preſcribant. Dabit
ad hoc humilitatis et paupertatis conſtantia ꝑſeue
rans affectuuꝫ ⁊ curarum abiectio terrenarum exer
citatio charitatis et que complectitur omnia conſide
rationis attentio. ¶ Summa religioſi virtus humi
litas q̄ ip̄m curat ꝑficit et conſeruat. Sine hūilitate
nulla v̄tus nulla ꝑfectio aut acq̄ritur aut ſeruatur
Virtutū ſiqdē bonū quodā ac ſtabile fundamentum
hūilitas. Nēpe ſi caret illa: virtutū aggregatio nō ē
niſi ruina. Et qm̄ ad hūilitatē hūiliatio via eſt: non
erubeſcāt hūilia: nec hūilitatis officia facile reſpuāt
nec impoſita recōmendent. Ōis ab eis ꝓ̄ſumptionis
audacia preſcribat. Antiquioribus fratrib⁹ in ordi-
ne deferant ac ſemꝑ eoꝝ reſpectu ſe iuniores ⁊ nouici
os reputent. Ad exteriora vel honoris alicui⁹ officia
ꝓuehi non affectent. Multos propera nimis ꝓmotio
a virtutū iā ꝑfectu ꝑ viciū elatiōis deiecit. Qui mū
dū deſerūt (ait ſanctus) ad exteriora officia vehi non
debent: niſi ꝑ humilitateꝫ diutius in eiuſdem mundi
contemptu ſolidentur. Et q2 nouoꝝ et iunioꝝ tenta
tio ſolet eſſe facile ſuperbie: neſcire moduꝫ hūilitatis
ſeruare ⁊ ſi forte in aliquo preſint officij metas exce
dere: ac de minimis grādia iactitare attendāt ſibi ſr̄
his vigilanter. Non poteſt intimo conſcientie teſti-
monio gloriari veraciter: niſi qui glorioſas perfecte
reſpuerit. ¶ Pauꝑtas in oībus placeat ne iteꝝ ſiue
in libris ſiue in alijs rerum ſe velint ſarcinulis onu-
ſtare. Perfecta reruꝫ adiectio a cura expedit menteꝫ
ab infectione affectum. Nemo in chriſti expeditione
liberior: nil habente. Si aliquibus egeant ſtudeant

parcitati. Super omnes diuitias diuitem facit pau-
pertas. Hec quoqꝫ in victu et in his q̄ carnis ſūt ma
xime amplectāda. Non eſt euangelici pauperis gau
dere ſuperfluis luxibꝰ indulgere et quod nec diuites
poſſunt ſemꝑ velle in oibus abundare nec penuriam
ſcire pati. Familiaritates ſuperfluas fugiant. Eſto
ait quidā oibus benignus nemini blandꝰ paucis fa
miliaris oibus equus. Et ſanctus. Tria inquit reli-
gioſum quemlibet docent pauca loqui paucos habe
re familiares et multuꝫ orare. Ubi multi familiares
ibi multe locutiones et ſibili ſingulares. Si familia-
rem admittis ſit quem etas mores diſcretio et hone-
ſtas inſignit et commēdat. Familiaritas ſi fuerit or
dinata nō erit blanda improba puerilis ¶ Eſt mode
ſtia quedam in ſancta familiaritate ſeueritas ē ⁊ iu
ſtitie rectitudo. vt nullatenus vicium foueatur nec
pro amico proximꝰ offendatur. Noli ait ſapiens pro
amico inimicus fieri proximo. Secularium deniqꝫ fa
miliaritas īdiſcreta religioſi quietē multipliciter in-
quietat. Nulliꝰ gratiā munuſculis cōparent. Si qd
forte alicui vel cauſa exacti neceſſaria proſꝰ religio
nis lege licentia precobtēta obtulerint honeſtas rei et
vilitas p̄cij religioſoꝝ et poupeꝝ exenium eſſe ꝓbēt
¶ Nō frequenter ꝓpinquos nec exterioribꝰ ſe īplicēt
curis ſed ſalutis proprie memores agēde potius pe-
nitentie vacent. ¶ Non cadat a mente profeſſio ſed
ſemper ad quid venerint cogitent. Penſent quid de
quibuſdam ait ſanctus gregorius. Sepe inquit non
nulli aperte prauitatis vias deſerāt. ſanctitatis ha-
bitum ſumunt ſed mox vt prima limina bene viuen-
di contingerint obliti quid fuerint affligi iā per pe-
nitentiam de conſummatis nequitiis nolunt. Lau-

dari vero inchoata iuſticia appetunt/pꝛeeſſe et iam
ceteris melioꝛibus cōcupiſcūt. Et poſt pauca. In re
bus ait multiplicibꝰ occupati atqꝫ ipſa occupatiōe
confuſi non ſolum perpetrata minime deploꝛāt:ſꝫ ad
huc que deploꝛentur exagerant. Scd̄m apl'ꝫ. Nemo
militans deo iplicat ſe negocijs ſecularibus vt ei pla
ceat cui ſe pꝛobauit. ¶ De ſancto legitur ꝙ quanto-
magis ſe ab humanis curis et colloquiis ſequeſtra-
bat tanto illi vicinioꝛ ꝛ ꝓpinquioꝛ deus erat: ¶ Vi-
tanda maxime colloquia mulierum. Non poteſt to-
to coꝛde habitare cum domino/qui mulierum acceſſi
bus copuletur. ¶ Charitatis obſequia libenter im-
pendāt. Charitas ſemper reddita ſemper detinet de
bitoꝛem. Hec auteꝫ quō neget amicis q̄ etiam debet
inimicis. ¶ Poſtq̄ꝫ vel oꝛationi vacauerit vel ad ſtu
diū ſe dederint/ad ſeruiendum fratribus ſurgāt ꝛ ſi
neceſſe fuerit officiales nunc hunc:nūc illum diſcrete
tamen ꝛ pꝛout opoꝛtuerit iuuent vt ſecundū apoſto-
licam doctrinam et vitam manibus ſuis laboꝛantes
qmod bonum eſt:alioꝛum fratrum etiaꝫ coꝛpoꝛaliter
ſi fieri poteſt participātes laboꝛibꝰ in caritatis ſem-
per exerceantur operibus et cibuꝫ coꝛpoꝛis nō abſqꝫ
laboꝛe comedāt coꝛpoꝛali vt hec ſancta conſuetudo
ipſos in humilitate cuſtodiat in fraterna dilectione
et omni perfectione confirmet. Qui communibus in
ſtāt ſuiſqꝫ obſequiis alios poꝛtant ſunt coꝛpoꝛali ſi-
mul et ſpirituali ſuffragio ſuppoꝛtandi. Merito ſin-
guli pꝛo his oꝛant qui pꝛo communitate laboꝛāt. In
ſpiritualibus bonis martha participet cum maria
que vtriqꝫ ſunt ſoꝛoꝛes et equa ſit pars deſcendentis
ad pꝛelium et permanentis ad ſarcinas et equaliter
diuidant. Qui nobis coꝛpoꝛaliter obſequuntur iuſte

ſortem in neceſſariis ſpirtualib⁹ aſſequunt. ¶ Rurſum communitatis operibus familiaris nemo pre=
ponat. Charitas de qua ſcriptum eſt. Nõ querit que
ſua ſunt ſic intelligitur que communia propriis nõ
propriis communibus anteponit. Conſiderationi de
niq3 ante omnia et in omnibus vigilandum que ad
finem et directionem attendit. ¶ Finis ad quem no
ſtra tendit profeſſio regnum dei vel potius ipſe de=
us. Directio qua illic tenditur mentis eſt puritas.
ad ipſum principaliter directiua. Herendu3 iugiter
his duob⁹. Neceſſe eſt eñ mentẽ cõſiderare quo recur
rat cuiq3 principaliter inhereat. Non herentẽ ei per
ſingulas horas atq3 momenta pro incurſuum varie
tate mutari atq3 ex his que extrinſecus accidunt in
illum ſtatum reformari qui primus ꝓcurrerit neceſ
ſe eſt. Hinc eſt ꝙ multos pro chriſti amore maxima
contemnentes priſtinũ tamen affectnm in minimis
retẽtentes pro graphio videmus acu vel calamo cõ
moueri. Iraſcuntur mobiliter et inflantur velut qui
non habent apoſtolicam charitatem. Qui ſi cõtẽpla
tionẽ mũdi cordis fixã tenerent nũꝙ ꝓ paruis reb⁹
admitterent quod ne ꝓ magnis ac precioſis incurre
rent opib⁹ eaſdẽ penit⁹ abiicere maluerũt. Unde li
quet perfectu3 non ſtatim facultatũ ſeu dignitatum
abiectiõe contingi vbi non fuerit charitas illa cuius
apoſtolus membra deſcribit que in ſola cordis puri
tate conſiſtit. Nam quid eſt non emulari non inflarĩ
nõ irritari ⁊ reliqua niſi cor perfectum atq3 mũdiſſi
mũ deo offerre et intactũ a cũctis ꝑturbationib⁹ cu
ſtodire? Quicquid ergo nos ad hanc puritatẽ poteſt
dirigere tota virtute ſectandũ eſt. Quicquid autem
ab hac poteſt retrahere ꝗuis neceſſarium et vtile vi

deatur vt pernicioſum et noxium deuitādu3. Sine
via tendentibus labor eſt itineris nō profectꝰ. Ope
rantur ⁊ ſeruant ꝙ maxime puritatē perfecta humi
litas et expeditio mētis a terrenis. ¶ Erit deniq3 vt
purus animus pura deū oratione frequenter frequē
tando guſtet guſtando probet ꝙ ſuauis eſt dominus
Erit deniq3 vt diuino inebriatꝰ amore totā in deum
cōſiderationem inflectat: toto in ipſu3 deſiderio per
gat: nil ei ſit dulcius nichil iocundius in hac vita ꝙ
vacare et videre qm̄ ipſe eſt deus / quod eſt in partibꝰ
cōſiderationis potiſſimū. Affecta ſic aīa cōprehēdit
cōplectitur ⁊ ſtringit et tenet dicens. Tenui eum nec
dimittam. Puritas itaq3 via eſt regia per quā ad ſpō
ſi amplexus per quā tandē ad patriam peruenitur
Per hanc tandē veri iſraelite de virtute i v̄tute3 do
nec videatur deus deoꝝ in ſyon deſiderii greſſu inde-
clinabili gradiūt. Chriſtū ſup omnia diligūt. Nichil
eius amori preponunt in via: que habituri ſunt mer-
cedē in patria. ¶ Et nunc ego qui licet admodū im-
perfectus et rudis per obedientiam tamē erudiēdis
ſimplicibus aliqua hec documenta cōgeſſi pulchru3
depingens hominē pictor fedus. Eos ſupplex p dn̄3
obſecro vt me ſibi et ſi minus proficuum tamē beni-
uolum attendentes: in orationibus ſuis mei memi-
nerit peccatoris quatenꝰ eis orationibꝰ meoꝝ veniā
peccatorū aſſecutus in potētias domini vna cum eis
merear introire ipſo miā3 dn̄o id p̄ſtantē cui eſt ho-
nor et gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Explicit ſpeculum
diſcipline ad nouicios.

¶ Sequuntur .xxv. memorialia ſancti bonauēture que quaſi regula ſunt omnium pie et ſpūaliter in chriſto viuere volentium.

PRimū memoriale. ¶ Ante oīa opʒ vt te cupientem ſequi veſtigia ſaluatoris ſpē tuā totam fixam in dño habeas de omībuſq; huius mūdi cōſolationib⁹ penitus nō cures. ¶ Scdʒ vt ab oīb⁹ viciis et cōcupiſcentijs malis inq̄tū ſuſtinet hūana cōditio teip̄ʒ ſtudeas penit⁹ emūdare quatenus fermento veteri totius malicie et nequitie expurgato ambules in nouitate vite poſt chriſtum: q2 niſi prius huiuſmodi cathenas iniquitatis confregeris anima tua in tenebris obuoluta vicioq; carnalis concupiſcentie glutinata ad celeſtia non poterit euolare. ¶ Tertium vt a teipſo diſſoluas omnē colligationē extrinſecam vt ſana et pura mente poſſis deo colligari. Quartum vt amore altiſſimi ⁊ ſpōſi tui chriſti omnes mundi huius perſecutiones equanimiter feras: immo ſi poſſibile eſt pro voto ſuſcipiens/ ſolum in chriſti paſſionibus delecteris renuenſq; omnem temporalem leticiam in ipſis tribulationib⁹ hilareſcas: omnes reputans tibi eſſe ad purgationeʒ peccaminum et lucrum aīe tue preparatas. ¶ Quitum vt cum creatorem tuum te ſentias offendiſſe rationem inde tibi fieri non poſcas ab aliqua creatura ¶ Sextum: vt habeas deſpectui teipſum cupiēs ab omnibus deſpici: zelanſq; ſacratiſſimā paupertatem in omnibus que ad te ſpectant/ aſperitatē vilitatem et pcitatem habeas q̄tū potes nec tamē in aliis hec requiras. ¶ Septimum vt omni tempore in timore permanēs blandicias huius ſeculi honores glorias

vel fauores aurasqꝫ vane glorie quaſi mortiferas pe
ſtes omnino refugias. ſtansqꝫ cōtinuo in teipſo om=
ni hora habeas te ſuſpectum/ quia ſi tuiipſius victo
riam fueris aſſecutus nullus hoſtis exterius vel in=
terius tibi nocebit. Octauum: vt amore illius qui
cum ſit dominus omnium pro nobis aſſumpſit ſerui
formam in ea ſe volūtarie ſubiiciens hominum repu
tes tuum dominum et te veriſſime reputes ſeruum
omnium. Sic enim tranquillitatem et pacem cum
omnibus perpetuam obtinens ſcandalum penitus
ignorabis. ¶ Nonum: vt nichil eorum tangas que
te ſpirituali vtilitate non tangunt hoc eſt de nulla
re cures vel implices te in aliquo exterius vel interi
us quoquo vbi nō inuenis anime tue lucrum nec in
huiuſmodi te ab aliquo implicari permittas. ¶ De=
cimum vt viſui atqꝫ omnibus ſenſibus corporis om=
nimodam cuſtodiam ponas ita vt nichil prorſus ve=
lis videre vel audire aut tāgere niſi anime tue. Lin=
guam etiam diligentiſſime cohibeas vt nichil loqua=
ris niſi interrogatus vel neceſſitate vel vtilitate eui=
denti coactus et tunc cum reuerentia ⁊ dulcedie bre
uiter et ſubmiſſe ſemper deuitans prolixitatem ver=
borum et eorum occaſiones iuxta poſſe preſcindens.
¶ Undecimum. vt gratam ſanctamqꝫ ſolitudinem
deſiderans omni tempore operationem vigiliarum
habeas precioſam in ipſis ſemper offerens deo ora=
tiones tuas cum attentione verboruꝫ deuotionis fer
uore et humilitate profunda. ¶ Duodecimum. vt
cum diuinuꝫ celebras officiū ita factus ſis in teipſo
quietus ꝙ obliuiſcaris omnium terrenoꝝ quatenus
fixa mente celeſtibus inſiſtens miniſterijs cum tan

ta illud deuotione:reuerētia:gaudio ac timore ꝑſol-
uas:quaſi iter angeloꝝ agmina ꝯſtitut⁹ diuino aſpe
ctui laudes preſentialiter offeras cum eiſdē. ¶ Ter
ciūdecimū:vtglorioſam reginã dñi noſtri matrem
benedictam in ſomno habeas oi tempore veneratio-
nis affectu:⁊ in cunctis ad eã neceſſitatibus pericu
lis ⁊ preſſuris tanq̄ ad refugium tutiſſimum te fidē
ter cōuertas. ¶ Quartumdecimum:vt mulieres vir
gines et iuuenes quouſq̄ȝ preter neceſſitatis vel ma
nifeſte vtilitatis cauſam deuites. Et vnuȝ vbicunq̄ȝ
fueris elige tibi patrē virū quidem ſanctum diſcretū
et pium doctum potius experiētia operis q̄ȝ ſublimi
tate ſermonis:qui te verbis et exemplis efficacib⁹ et
probatis ad diuinū amorem inſtruat ⁊ inflammet ad
quē in cunctis neceſſitatib⁹ tuis poſſis habere recur
ſum et ſpiritualē ſolamē. ¶ Decimumquintū:vt om-
nem frigiditatē accidie ⁊ triſticie in qua latet via cō-
fuſionis que ducit ad mortem a teipſo ſummo ſtu-
dio depellēs:interius exterius ſerenus ſemꝑ et tran-
quillus exiſtas:nulli vllomodo contradices vel re-
ſiſtas in aliquo:ſed potius omnimodo per omnia om
nibus acquieſcas dummodo diuine laudi vel ſaluti
anime non obſiſtat. ¶ Sextumdecimum.vt omnes
affectiones tuas ac voluntates cōformes diuine vo-
luntati. Oia te edificent neq̄ȝ te deedificet aliquid in
hoc mūdo puritatis gratia diuini tibi mūeris elargi
te nec aliorum plus debito defectib⁹ ꝑturbatus ini-
quitati addendo iniquitatem alienis ſordibus pol-
luaris ne dum cupis alios de pelago liberare deteri-
us ipſe corruas in profundum. Septimumdecimum
vt cor tuum ſeruãs oi cuſtodia ſolis ſpiritualib⁹ ex-
ercitijs deditū nulle ibi rerum viſibilium īprimātur

concũpiſcentie:vt creaturis oībus alienũ/libere poſ-
ſit vacare omnium creatori. ¶ Octauũdecimum: vt
imaginem ac ſimilitudinem maieſtatis diuine iu cũ-
ctis hominibus conſiderans ita oēs diligas intime
caritatis affectu:omniumq; et maxime infirmorum
et indigentiu3 curā geras dũmodo circa ſpũalia tibi
non fiat nociua diſtractio ſicut tenera mater diligit
atq; curat vnicũ filiu3 ꝑdilectũ. ¶ Nouũdecimũ vt
continue mētem tuā ita habeas ordinatam cum deo
ꝙ omne opus tuum atq; exercitium ta3 mētis q̃3 cor
poris ſit oratio. Diaq; ſeruicia ꝛ maxime humiliora
cum tanto facias caritatis feruore/ac ſi ea ipō corpo
raliter exhiberes:quod certe veraciter iudicare:qm̃
ipſe dixit in euāgelio. Q8 vni ex minimis meis feci-
ſtis michi feciſtis: ¶ Uiceſimum:vt honorē et reuerē
tiā oībus tā debitam q̃3 deuotā non ſolum maiorib9
verũetiam minoribus tribuas:teq; ꝑpter xp̄m abne
gando oībus te ſubiũcias.ſummoopereq; caueas:ne
vnq̃3 verbo:facto vel geſtu fratrem ſcādaliſes. ¶ Ui
ceſimumprimũ:vt ꝟtutes vel grās ſpirituales quas
in te vel parte diuina mia operari dignatur:tribula-
tiōes inſuper prelia temptationes:virtutes vel pro-
poſitum:vel ſimilia ab omnibus abſcondere ſtudeas
q̃3tum potes.his tamen exceptis que confeſſori dete
genda veniũt:niſi forte alicui bono et ſpirituali ami-
co:ſpiritualis vtilitatis gratia reuelares:cui9 conſi-
liu3 in hmōi crederes tibi poſſe prodeſſe ¶ Uiceſimũ
ſecundũ:vt ſolutus ab oibus creaturis:tāto mentis
conatu:deſideriiſq; feruore circa tuũ creatorē itēdas
vt quaſi oīm inferiorum oblitus:q̄cquid agas ꝛ vbi
cunq3 ſteteris ꝛ quibuſcunq3 negociis iplicueris die
ac nocte et omni momēto ꝛ hora deum ſemꝑ habeas

in memoria/credens ⁊ cogitãs te eſſe veriſſime coram eo/⁊ipſum te diligẽter aſpicere. ¶ Uiceſimumtertiũ vt ſuꝑ cuſtodia tua/omĩ tp̃e ab antiqui hoſtis fraudib⁹ te ſollicitudine cautiſſima tucaris. Et tãꝙ paſſer ſolitari⁹ ſta in cella ne ſubtiliſſimis eius retibus inuoluaris/a quibus liberari poteris ſi humilis iſrael effectus continue humiliter ⁊ reuerenter videas ⁊ ꝯtẽpleris deũ. ¶ Uiceſimumquartũ: vt iſtituti ſancti rigorem infatigabiliter tenẽs/ſacris ardoribus celeſtium deſideriorum ſuccenſus/mentis et corporis mundicie pulchritudinem/innocentie puritatem/cõſcientieꝙ teneritudinem conſeruãs/cura diligentiſſima caueas: ne vnꝙ̃ tependo in aliquo reſpicias. Ad quod quidem diligentius et purius conſeruandum quotidiana diſcuſſione ſepties in die examines vitam tuam: videlicet ante vel immediate poſt quãlibet horam canonicam/conſiderans ⁊ diſcutiẽs attẽtiſſime qualiter de hora in horam ambulaueris. Et quia nemo eſt qui ſic diſciplinam et iuſticiam obſeruet/vt nichil penitus negligat vel omittat: ideo neceſſariũ eſt vt ad penitentie lauacrum recurrẽs/cum dolore ⁊ gemitu ſepiſſime tue accuſationi inſiſtas. Et id quidẽ integre veraciter/et pure/ſine omni velamine excuſationis/occultationis/vel pallationis ordinate tuo confeſſori tanꝙ̃ deo vulnera detegas. ¶ Uiceſimum quintum: vt cum diuina gratia largiente omnia benefeceris: te ſeruum inutilem/et peccatorem recognoſcẽs: omni beneficio dei te reputes indignũ. Semper tamen robuſtiſſimã fidẽ tenẽs/repletuſꝙ diuina charitate: fiducia magna ſperans ab ipſo miſericordiſſimo patre/tibi miſericordie viſcera aperiri: vt dum in foſſam profunde humilitatis/firmiſſima feceris fi-

dei fundamenta erexeriſqȝ lucidiſſimos parietes cō
tinue ac feruide charitatis omnium virtutum pictu
ris decoꝛatos tectũqȝ deſiderate ſpei poſueris gloꝛio
ſum tandem omnibus oꝛdinate diſpoſitis ſummus
ille celeſtis inhabitatoꝛ dulciſqȝ hoſpes fideliuȝ ani=
marum cuius delicie ſunt eſſe cum filiis hominuȝ te
cum dignetur inhabitare per gratiam in pꝛeſenti ſe=
culo quouſqȝ poſt terminuȝ vite huius in celeſtis bea
titudinis patria claritatem vultus eius cum oibus
ſanctis cernere merearis in iubilo. vbi erit ſumma fe
licitas et eterna beatitudo finis et complementũ om
nium deſiderioꝛum noſtroꝛum.

¶ Clereuaulx

¶ Speculum diſcipline Sancti Bonauenture ad
nouicios. Impꝛeſſum Pariſius pꝛo Johanne petit
Anno domini milleſimo quingenteſimo decimoqnto.
die vero viceſima quarta menſis apꝛilij. feliciter finit

ſſime coraz
umtertiũ
ſtis frau=
t tãq̃ paſ
s retibus
millis iſra
videas ⁊
tuti ſan=
orꝫ bus ce
corporis
tatem/cõ
ligen= ſſi
icias. Ad
ruandum
nes vitaꝫ
ãlibet ho
ttẽtiſſime
quia ne
et/vt ni=
ſſariũ eſt
olore ⁊ ge
id quidẽ
ne excu=
inate tuo
iceſſimum
nnia be=
n recogno
Semper
uina cha=
icordiſſi=
vt dum in
eceris fi=

the scale towards document
C1 B1 A1 C2 B2 A2 B5 A5 20 18 17 16 11 10 09 03 02 01 C7 B7 A7 C8 B8 A8 C9 B9
Patch Reference numbers on UTT
Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No. 490